

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

የሂደታዊነት፣ የቋንቋዎች ጥናት፣ የጆርናሊዝም እና የኮሚዩኒኬሽን ኮሌጅ

የአማርኛ ቋንቋ፣ ሥነ ጽሑፍና ፎክሎር ትምህርት ክፍል

የድኅረ ምረቃ መርሐ ግብር

ለአማርኛ ቋንቋ ሥነ ጽሑፍና ፎክሎር የሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናት

በ

ባንቲአየሁ ዓለሙ

2007 ዓ.ም

አዲስ አበባ

የአካል ሥግዕት በተመረጡ የአዳም ረታ ሥራዎች ውስጥ

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

የሂደታዊ ስራዎች የቋንቋዎች ጥናት፣ የጆርናሊዝም እና የኮሚዩኒኬሽን ኮሌጅ

የአማርኛ ቋንቋ፣ ሥነ ጽሑፍና ፎክሎር ትምህርት ክፍል

የድንገተኛ ምረቃ መርሐ ግብር

ለአማርኛ ቋንቋ ሥነ ጽሑፍና ፎክሎር የሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናት

አማካሪ

ቴዎድሮስ ገብሬ (ረዳት ፕሮፌሰር)

በ

ባንቲአየሁ ዓለሙ

2007 ዓ.ም

አዲስ አበባ

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

የሂደታዊነት፣ የቋንቋዎች ጥናት፣ የጆርናሊዝም እና የኮሚዩኒኬሽን ኮሌጅ

የአማርኛ ቋንቋ፣ ሥነ ጽሑፍና ፎክሎር ትምህርት ክፍል

የድንገተኛ ምረቃ መርሐ ግብር

በ

ባንቲአየሁ ዓለሙ

የፈተና ቦርድ አባላት

የአማካሪ ስም

ፊርማ

ቴዎድሮስ ገብሬ

የውስጥ ፈታኝ ስም

ወ/ሮ አበባ አማረ

የውጪ ፈታኝ ስም

ዶ/ር ጌታቸው ሣህለማርያም

አኩቴት

አስጀምሮ ላስጨረሰኝ ልዑል እግዚአብሔር ምሥጋና ይገባዋል። በማስከተል መምህር ቴዎድሮስ ገብሬ በተማሪ ቋንቋ “ታለፋለህ” እንልሃለን፤ ነገር ግን ከዚህ ልፋት ውስጥ የምታዋልደው አንዳች እውቀት አለና እርሱን ሳትሰስት ስለምተሰጥ ልትመሰገን ይገባሃል። እንደሥነ ልቡና ባለሙያ የማስበውን ስለምትረዳኝ እዚህ ደርሻለሁ የዘራኸው ይባረክልህ።

የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ እና የኢትዮጵያ ደራሲያን ማኅበር ላደረጋችሁልኝ የትምህርት ድጋፍ አመሰግናለሁ።

በጎደሎዬ ሞልታችሁ፣ “ከሥራ ትምህርት ይቅደም” ብላችሁ እዛሬ ቀን ላይ ላደረሳችሁኝ የመልካምነት ቁንጮ ለሆናችሁት ቤተሰቦቼ፤ እማዬ፤ አባዬና ዳንኤል ዓለሙ እንድማር እድሉን ስለሰጣችሁኝ ከታላቅ አክብሮት ጋር አመሰግናለሁ። እናንተን ያኑርልኝ።

ለጥናቴ የበኩላችሁን አስተዋጽኦ ላበረከታችሁልኝ መሐሪ ዘመልአክ፣ ጸደይ ወንድሙ፣ ዘላለም ፋንቱ፣ ሰለሞን ተሰማ፣ ፍጹም ወልደማርያም፣ ፍሬሕይወት አስፋው እና በላይነሽ ሲሳይ እነሆ ምሥጋና።

ማውጫ

ርዕስ	ገጽ
አኩሪነት	i
ማውጫ	ii
አጠቃሎ	iv
ምዕራፍ አንድ	iv
1. መግቢያ	1
1.1 የጥናቱ ዳራ	1
1.2 የጥናቱ አሳሳቢ ምክንያት	2
1.3 የጥናቱ ዓላማ	2
1.3.1 የጥናቱ ዋና ዓላማ	2
1.3.2 የጥናቱ ዝርዝር ዓላማዎች	3
1.4 የምርምር ጥያቄዎች	3
1.4.1 ዓቢይ የምርምር ጥያቄ	3
1.4.2 ንዑስ የምርምር ጥያቄዎች	3
1.5 የጥናቱ ዘዴ	3
1.6 የጥናቱ ጠቀሜታ	4
1.7 የጥናቱ ወሰን	4
ምዕራፍ ሁለት	5
ንድፈ ሐሳባዊ ዳራና የተዛማጅ ጥናቶች ቅኝት	5
2.1 ንድፈ ሐሳባዊ ዳራ፤	5
2.1.1 የባህል ጥናት	5
2.1.2 አካል	6

2.1.3 ማኅበረሰባዊ አካል.....	13
2.1.4 ሥግዎነት.....	15
2.2 የተዛማጅ ጽሑፎች ቅኝት.....	17
ምዕራፍ ሦስት.....	21
3. አለንጋና ምስር እና ይወስዳል መንገድ ያመጣል መንገድ ላይ የተደረገ.....	21
ትንተና.....	21
3.1 ማኅበረሰባዊ አካል ግንባታ.....	22
3.1.1 «ጭጎላ ወደ ፊት ወደ ኋላ».....	22
3.1.2 «አሕዛብ ማድ ቤት በር ላይ».....	26
3.2 እኔ የምንለው አካላዊ ማንነት ግንባታ.....	30
3.2.1 «ያ ሐመልማል».....	30
3.2.2 «ኩሳንኩሱ» “ሊጥ”/ “እንደገና ሊጥ”.....	33
3.2.3 “ኩል”.....	36
3.3 በአካል ሥግዎ የሆኑ ስሜቶችና ሐሳቦች.....	39
3.3.1 «ከልጅቷ».....	39
3.3.2 “ሊሊ”.....	41
3.3.3 “ልፎ”.....	44
3.3.4 “ሻሻ”.....	46
ምዕራፍ አራት፤ ማጠቃለያ.....	50
ዋቢ ጽሑፎች	

አጠቃሎ

ይህ ጥናት፣ “የአካል ሥግውነት በተመረጡ የአዳም ረታ ሥራዎች ውስጥ” በሚል ርዕስ የተዘጋጀ ነው። አለንጋና ምስር እና ይወስዳል መንገድ ያመጣል መንገድ ከተባሉት መድበሎች በተመረጡ ቴክኖቶች ውስጥ የአካል ሥግውነት ምን እንደሚመስል ትንተና አድርጓል። ንድፈ ሐሳባዊ መታገጫው የባህል ጥናት ሲሆን፣ የመተንተኛ ስልቱ ቴክኖታዊ ትንተና ነው። በትችት አንጻርነት የአካል እና ሥግውነት ጽንሰ ሐሳቦችን በሚያመች መልኩ አሰናድቶ ለትንተና ማስኬጃነት አውሏል። በዚህም መሠረት ጥናቱ በተመረጡት ልቦለዶች ውስጥ ከሥነ ሕይወታዊው አካል ግንባታ በተለየ ማኅበረሰብ አካልን እንዴት እንደሚገነባ፣ በመድበሎቹ ውስጥ ሥግዋን የሆኑ ጉዳዮች ምን እንደሆኑና ደራሲው ሴት ገጸ ባሕርያትን እንዴት እንዳቀረባቸው መርምሯል።

ትንታኔውም “ማኅበረሰባዊ አካል ግንባታ”፣ “እኔ’ የምንለው አካላዊ ማንነት ግንባታ” እና “በአካል ሥግው የሆኑ ስሜቶችና ሐሳቦች” በሚሉ ንዑስ ርዕሶች የተደራጀ ነው። በእያንዳንዱ ንዑስ ርዕስ ስር ከመድበሎቹ የተወሰዱ አስረጃዎችን በንድፈ ሐሳብ ክፍል ውስጥ በተደራጁ ጽንሰ ሐሳቦች በመመርመር ተንትኗል። በልቦለዶቹ፣ ሴቶቹ በአካላቸው ያዛሉ፣ የራሳቸው አካል አለቃም ናቸው። በዚህም የተነሳ ማኅበረሰብ የሠራውን አካል ይሁነኝ ብለው እየናዱ የእኔ ያሉትን አካል የሚገነቡ፣ በተጨማሪም በቴክኖቶቹ ውስጥ በ“ወንዶቻቸው” ላይ ሥልጣን ያላቸው “ዘመናዊ” ሴቶችን ደራሲው በልቦለዶቹ ይሁነኝ ብሎ እንዳቀረባቸው በጥናቱ ሂደት ለማወቅ ተችሏል።

ምዕራፍ አንድ

1. መግቢያ

ሥነ ጽሑፍ በተፈጥሮ፣ በባህላዊና ሰዎች ጉዳዮች ላይ ይመሠረታል። ስለ ሰው፣ ባህልና ተፈጥሮ በጥልቀት ከሚጽፉ የአገራችን ደራሲያን መካከል አንዱ አዳም ረታ ነው። ከዚህ ጥናት በፊት የደራሲው ሥራዎች ለምርምር ቀርበዋል። የ«አካል ሥግውነት በተመረጡ የአዳም ረታ ሥራዎች ውስጥ» የሚል ርዕስ የሰጠው የእኔ ጥናት፣ ምንም እንኳን የአዳም ረታ ልቦለዶች ከተለያዩ ንድፈ ሐሳቦች አንጻር በተለያዩ ጊዜያት በተለያዩ አጥኚዎች የተጠኑ ቢሆኑም «አንድ ሥራ በተለያዩ መንገዶች ሊጠና ይችላል፤ ይገባልም!» ብዬ ስላመንኩበት በባህል ጥናት መታገዚያነት ስለአካል ሥግውነት በተመረጡ ቴክኒቶች አስረጃኝነት ትንተና አደርጋለሁ።

ጥናቴን በአራት ምዕራፎች አደራጅቻለሁ። በምዕራፍ አንድ የጥናቱ ዳራ፣ የጥናቱ አነሳሽ ምክንያት፣ የጥናቱ ዓላማ፣ የምርምር ጥያቄዎች፣ የጥናቱ ዘዴ፣ የጥናቱ አስፈላጊነት እና የጥናቱ ወሰን ይቀርባል። በምዕራፍ ሁለት የንድፈ ሐሳብና የተዛማጅ ጥናቶች ቅኝት የማካሂድ ሲሆን በምዕራፍ ሦስት ትንተናዬን በማቅረብ በምዕራፍ አራት ጉዳዬን አጠቃልላለሁ።

1.1 የጥናቱ ዳራ

በሥነ ጽሑፍ በርካታ ጉዳዮች ይነሳሉ። በሕይወት ውስጥ ተፈጥሮ፣ ባህልና ሰው አሉ። እነዚህ ሦስቱ የአንድ የማንኛውም ጽሑፍ ዋና ጉዳዮች ናቸው። ደራሲም እነዚህን እንደ ጦር ትጥቁ ይጠቀምባቸዋል። የአዳም ረታ መረቅ ረጅም ልቦለድ ሲመረቅ አዳም ከአንባቢያን ለቀረቡለት ጥያቄዎች ምላሽ ሰጥቷል። “...በጽሑፍህ ላይ የሚታዩት ሴቶች ከወሲብ፣ ከመተኛት የዘለለ ነገር ኖሯቸው አያውቅም። አንተ እንዴት ነው የሳልኳቸው ብለህ የምታስበው?” (መስከረም 25፣ 2007 ዓ.ም በዕለቱ በቀጥታ በመቅረጻ ድምጽ የተቀዳ) የሚል ጥያቄ ቀርቦለት ነበር። አዳምም እንዲህ ሲል ምላሽ ሰጥቷል።

...ሴቶች ከወሲብ በላይ አያውቁም ምናምን ብላ ስሜታዊ ጥያቄ ጠይቃለች። እ...የራሷ ሐሳብ ነው። እ...እኔ ግን አይመስለኝም። እ...በመጀመሪያ ደረጃ እ...ጽሑፎቼ ውስጥ pure politics, pure sex, pure economics ወይም ችግር እንደዚህ አይነት ነገር የለም። እ...ይህ ሁሉ በጠቅላላ የሚቀርብበት ነው። (ዝኒ ከማሁ፣ 2007)

ለእያንዳንዱ ነገር ድንበር አበጅተን ይህ ነገር እንዲህ ነው ብለን፤ ቁርጥ ያለ ብያኔ መስጠት ያስቸግራል። ከነፕሌቶ (Plato) ዘመን ጀምሮ እስካለንበት ክፍለ ዘመን አካል በፍልስፍና፣

በህክምና፣ በሥነ ጽሑፍ ወዘተ. በተለያዩ የሙያ መስኮች እየተጠና ይገኛል። ይኸው የአካል ጉዳይ ወደፊትም መጠናቱን ይቀጥላል የሚል ግምት አለኝ።

አዳም አጭር ልቦለዶች፣ ኖቪላዎች እና ረጅም ልቦለዶችን ለንባብ አብቅቷል። በተለያዩ ጊዜያት አዳም ሥራዎች ላይ ጥናታዊ ጽሑፎች ቀርበዋል። ነገር ግን አካልን ዋነኛ ጉዳይ ያደረገ ጥናት አላጋጠመኝም። ይህንን ክፍተት ለመሙላት «የአካል ሥግውነት በተመረጡ የአዳም ረታ ሥራዎች ውስጥ» በሚል ርዕስ ጥናት ለማካሄድ በቅቻለሁ።

1.2 የጥናቱ አነሳሽ ምክንያት

ለመጀመሪያ ለሁለተኛ ዲግሪ የኮርስ ማሟያዎች በክፍል ውስጥ ከሥነ ጽሑፍ ሥራዎች በተደጋጋሚ የአዳም ረታን ሥራዎች እመርጣለሁ። ይህም የሆነበት ምክንያት ለመጀመሪያ ዲግሪ ነቂስ ንባብና ቴክኒክ ትንተና “critical reading and text analysis ELAM 313” ለተባለ ኮርስ በክፍል ውስጥ «ክልጅቷ» የሚለው ታሪክ በምሳሌነት ቀርቦ፣ በወቅቱ ለመተንተን መቸገሪያ ባሳደረብኝ “አንድ ቀን እሠራዋለሁ” የሚል ስሜት እና የደራሲውን ሥራዎች በተደጋጋሚ በማነብበት ወቅት በተለይም ሴቶቹን የሚያቀርብበት መንገድ እጅግ ስለሚስበኝ እና በጥናቱ ዳራ የተመለከትኩት ክፍተት ይህንን ጥናት ለማካሄድ አነሳስቶኛል። በተለይም ደግሞ አካልን እንደቴክኒክ በመውሰድ ለመመርመር ፍላጎት አድርብኛል።

በመጀመሪያ ይህንን ርዕስ ጉዳይ ልሠራ አላቀድኩም ነበር። ይልቁንም በትዳር ውስጥ ያሉትን ሴቶች በመምረጥ ከሥነ ልቦና አንጻር ለመመርመር ነበር የተዘጋጀሁት። አማካሪዬ ቴዎድሮስ ገብሬ «ሴቶቹ ከሆኑ ጉዳዮችን ንባቡ ላይ ትኩረት አድርገሽ ቴክኒኮች የሚጠሯቸውን ንድፈ ሐሳቦችና ጽንሰ ሐሳቦች ለመመርመር ሞክሪ» የሚል ምክር ስለሰጡኝ ባካሄድኩት ንባብ ወደዚህ ርዕስ ጉዳይ ልመጣ ችያለሁ።

1.3 የጥናቱ ዓላማ

ይህ ጥናት በዋና እና ዝርዝር ዓላማዎች የተዋቀረ ነው።

1.3.1 የጥናቱ ዋና ዓላማ

ይህ ጥናት በተመረጡ የአዳም ረታ ሥራዎች ውስጥ የአካል ሥግውነት እንዴት ባለ ሁኔታ ቀርቧል የሚለውን ይመረምራል።

1.3.2 የጥናቱ ዝርዝር ዓላማዎች

ይህ ጥናት የሚከተሉት ዝርዝር ዓላማዎች ይኖሩታል። አካል በማኅበረሰብ ውስጥ እንዴት እንደሚመሠረት ያሳያል። በአካል ሥግው የሚሆኑ ሐሳቦች የቀረቡበትን መንገድ እንዲሁም ደራሲው የሴቶቹን አካል በስራዎቹ ውስጥ እንዴት አቅርቧል የሚለውን ጉዳይ ይፈትሻል።

1.4 የምርምር ጥያቄዎች

ይህ ጥናት ሊመልሳቸው የሚገቡ ዓቢይና ንዑሳን የምርምር ጥያቄዎች አሉት።

1.4.1 ዓቢይ የምርምር ጥያቄ

በሁለቱ መድበሎች ውስጥ ደራሲው በታላሚ ቴክስቶች የሴት ገጸ ባህርያትን አካል እንዴት አቅርቧል? የሚል ነው።

1.4.2 ንዑሳን የምርምር ጥያቄዎች

ከሥነ ሕይወታዊው አካል ግንባታ በተለይ ማኅበረሰብ አካልን እንዴት ይገነባል? (ይመሠርታል?)፣ በቴክስቱ ውስጥ ሥግዎን የሆኑ ጉዳዮች ምንድን ናቸው? እና ደራሲው ሴት ገጸ ባህርያቱን ምን አይነት ነጻነት ሰጥቷቸዋል? (የአዳም ረታ ሴት ገጸ ባህርያት እንዴት ያሉ ናቸው?) ጥናቱ የተመሠረተባቸው ጥያቄዎች ናቸው።

1.5 የጥናቱ ዘዴ

በጥናቱ የባህልን ጽንሰ ሐሳቦች ለመረዳትና መድበሎቹን ለመተንተን እንዲያግዘኝ፤ መረጃዎችን ለማግኘት በመጻሕፍት ንባብ አካሂጃለሁ። የተመረጡት ሥራዎች የአዳም ረታ ከአለንጋና ምስር «ክልጅቷ»፣ «ጭጎላ ወደ ፊት ወደ ኋላ» እና «ያሐመልማል» ሲሆኑ ከይወስዳል መንገድ ያመጣል መንገድ «አሕዛብ ማድ ቤት በር ላይ» እና «ኩሳንኩስ» የሚሉት ታሪኮች ናቸው። ንድፈ ሐሳባዊ መታገሪያው የባህል ጥናቶች (cultural studies) ሲሆን በትችት አንጻርነት የአካል (body) ና ሥግውነት (embodiment) ጽንሰ ሐሳቦችን እገለገላለሁ። የመተንተኛ ስልቱም ቴክስታዊ ትንተና (textual analysis) ነው።

1.6 የጥናቱ ጠቀሜታ

በጥናቱ አነሳሽ ምክንያት ለመግለጽ እንደሞከርኩት፤ በሌሎች ጥናቶች የተመለከትኩትን ክፍተት ይህ ጥናት ለመሙላት የበኩሉን አስተዋጽኦ ሊያደርግ ይችላል። ለሌሎች አጥኚዎችም የምርምር አቅጣጫን ሊጠቁም ይችላል። በሀገራችን ሥነ ጽሑፍ በተለይም ከቅርብ ጊዜ ወዲህ (ከ2000፣ ዓ.ም በኋላ) የሚጠናውን የአዳም ረታ ሥራዎች ከሌሎችም ዲ.ሲ.ፐ.ሲ.ኖች አንጻር እንደሚጠና ለማሳየት ይረዳል። ደራሲው በልቦለዶቹ ውስጥ የሴቶቹን አካል እንዴት እንዳቀረበ ለመረዳት ያስችላል። በተጨማሪም ባህልና አካል ያላቸውን ዝምድና ሊጠቁም ይችላል።

1.6 የጥናቱ ወሰን

ይህ ጥናት በአዳም ረታ ሥራዎች አለንጋና ምስር (2001፣ ዓ.ም) እና በይወስዳል መንገድ ያመጣል መንገድ (2003) ውስጥ ካሉት ሃያ አምስት ታሪኮች መካከል በተመረጡ አምስት ኖቪላና አጫጭር ልቦለዶች የአካልን (በተለይም የሴቶቹን) ሥግውነት በባህል ጥናት ንድፈ ሐሳብ በመገልገል ትንተና ማካሄድ ነው። ከአዳም ረታ ሥራዎች ውስጥ ለምን እነዚህ ብቻ ተመረጡ? የሚል ጥያቄ ቢነሳ፤ ቴክስቶቹ የጠሯቸውን ንድፈ ሐሳቦች የተሻለ ያሳያሉ ብዬ ስላመንኩና ካለው የጊዜ እጥረት አንጻር በነዚህ ላይ የተገደበ ነው።

ምዕራፍ ሁለት

ንድፈ ሐሳባዊ ዳራና የተዛማጅ ጥናቶች ቅኝት

2.1 ንድፈ ሐሳባዊ ዳራ፤

2.1.1 የባህል ጥናት

...ሥነ ጽሑፍ ራሱ የባህል ክንውን ዘርፍ መሆኑም ይነገረናል። ከዚህ ከፍ ሲል ደግሞ፦ ሥነ ጽሑፍ የባህል መፍጠሪያም ነው የሚል የጠነከረ አስተያየት አለ።...ሥነ ጽሑፍና ባህል አንጻር ለአንጻር የቆሙና አንዱ ለሌላው “ባዕድ” (external) ሁነው የተሰለፉ አለመሆናቸውን እንረዳለን፤ ቁርኝት አላቸው ማለት ነው። ባህል በሥነ ጽሑፍ አማካይነት የሚገለጸውን ያህል፥ ሥነ ጽሑፍም ከዚያው ከሚገልጸው ባህል የሚመነጭ፥ መልሶም በዚያው ባህል ላይ ተጽእኖ የሚያደርግ ነው። ከዚህም ያልፋል፤ (ዮናስ አድማሱ፣ 1992፣ 113)

ባህል እጅጉን ሰፊ የሆነ ጽንሰ ሐሳብ ነው። በዚህ ስፋቱ እና ውስብስነቱ ምክንያት ይመስላል አንድ ቁርጥ ያለ እና ሁሉንም ሊያስማማ የቻለ ብያሌ ሊሰጠው አልተቻለም። በዚህም ሳቢያ ብዙዎቹ የትምህርት መስኮች እና ጥናቶች ለራሳቸው ስራ እና ሐሳብ እንዲስማማ እያደረጉ በተለያዩ ሁኔታ ሲበይኑት ይስተዋላል (ለምሳሌ Easthope 1991፣ Jenks 1993፣ Culler 1997፣ Barker 2001፣ እነJohnson 2004፣ Cavallaro 2007)።

ባህል በተለያዩ መስኮች ይጠናል፤ እንደ ማጥኛ መንገድም ሆኖ ያገለግላል። አሁን አሁን የባህል ጥናቶች (cultural studies) አንደኛው ትኩረት እና ጉዳይ፤ በተለይም በዘመናዊው ዓለም፤ የባህል ውጤቶች እንዴት ይሰራሉ እና/ ወይም ባህላዊ ምንትነቶች (መአዛ ገብሩ ይህንን ቃል ይክተር ዮናስ አድማሱ የአለቃ ኪዳነ ወልድ ክፍሌን መጽሐፈ ሰዋሰው ወግስ ወመዘገበ ቃላት ሐዲስ መሠረት አድርገው ለ “identity” በአቻነት እንደሚገለገሉበት ትገልጻለች (2005፣ 8)) በግለሰብ እና በቡድን እንዴት ይመሠረታሉ የሚለውን ተግባር መረዳት ነው። እዚህ መረዳት ላይ ከሚደረስባቸው መንገዶች መሃከል አንዱ ሥነ ጽሑፍ ነው።

ምንትነት ከ1990ዎቹ ጀምሮ በባህል ጥናት ውስጥ በማዕከላዊ ጉዳይነት የሚቀነቀን ጽንሰ ሐሳብ ነው። ከላይ ለመጥቀስ እንደተሞከረው ባህል በተለያዩ ዘርፎች የተለያዩ አመለካከቶች እና ብያሌዎች ይሰጡታል። ባህል ለማኅበረሰብ ህልውናም ወሳኝ ከሆኑ ጉዳዮች አንዱ መሆኑን እንገነዘባለን። ይህንን ሐሳብ የዘርፉ ባለሙያ የሆኑት Chris Barker ሲያስረዱ የግለሰባዊነት እና የማኅበረሰባዊነት ምንትነት የባህል ምሥርት ነው። ምክንያቱም የማኅበረሰቡን ሐቲት ባህል

ይሠራዋልና። ምንትነት የባህል ጥናት ማዕከላዊ ሐሳብ ሆኗል። በባህል ጥናት ምንትነት የባህላዊ ምሥረታ ውጤት ነው፤ ምክንያቱም የሐቲቱ ምንጭ ለምንትነት ምሥረታ ቁሳዊ እና ባህላዊ ጉዳዮች አስፈላጊ ጠባያቱ ናቸውና ይላሉ (2004, 93) ።

የባህል ጥናት በተለያዩ ርዕሶች ስር ስለ ርዕዮተ ዓለም ማኅበራዊ ክንዋኔን እና መሰል ጉዳዮችን ይዳስሳል። በዚህ ጉዳይ ላይ Barker ባህል፣ ሐቲት፣ ርዕዮተ ዓለም፣ ማንነት፣ “የተርታው” ህዝብ ባህል፣ አስተማሪነት እና ቴክኖሎጂ የባህል ጥናት ዋና ጉዳዮች ናቸው በማለት ማረጋገጫቸውን ይሰጣሉ (ገጽ፣ 42)። የባህል ጥናት አዳዲስ ለበቀሉ እውቀቶች፣ “ለተገፉ” ማኅበረሰቦች፣ እሴቶችና የባህል ውጤቶች ስፍራን ይሰጣል። ከባህል ውጤቶቹ መካከል በየዘመኑ የሚመጡት የሥነ ጽሑፍ ሥራዎች ይገኙበታል። ሥነ ጽሑፍም ከባህል ጋር ያለው መስተጋብር ጥብቅ እንደመሆኑ መጠን በባህል ጥናት ስፍራ ተሰጥቶት ይጠናል።

2.1.2 አካል (body)

The cultural significance of the female body is not only (not even first and for most) that of a flesh-and-blood entity, but that of a symbolic construction. (Susan Rubin Suleiman, 1985, 2)

አለቃ ኪዳነ ወልድ ክፍሌ በመዝገብ ቃላታቸው ውስጥ አካልን እንዲህ ሲሉ ይተረጉሙታል። “አካል፣ (ላት)፣ በቁሙ ፍጹም ገጽ ፍጹም መልክ ያለው፣ ራሱን የቻለ ለራሱ የበቃ፣ እኔ የሚል ህላዌ፣ ነባቢ፣ ቁመት ቁመና፣ የባሕርይ የግብር የስም ባለቤት፣ እገሌ የሚባል” (1948፣ 218)። አካልን (body) በቁሙ ስንመለከተው በርካት ያሉ ሐሳቦች ወደ አዕምሯችን ይመጣሉ። አካል የሚዳሰስ፣ የሚታይ እና የተለያየ ቅርጽ እና መልክ ያለው ነው። አካል በባህል የሚመሠረት እና የሚገራም ነው።

አካልም እንደ ባህል ሁሉ ከተለያዩ ሙያዎች እና የትምህርት መስኮች አንጻር የተለያዩ ብያኔዎች ይሰጡታል። ይህንን ሐሳብ Anthony Synnott ስለአካል በሚያነሱበት ክፍል የተለያዩ ባለሙያዎችን ጠቅሰው ያብራራሉ። ለምሳሌ ያህልም “አካል የነፍስ መቃብር ነው” (Plato)፣ “አካል የመንፈስ ቅዱስ ቤተ መቅደስ ነው” (St. Paul)፣ አካል ጠላት ነው (Teresa of evila)፣ “የሰው አካል ምናልባትም እንደ ማሽን ይቆጠራል” (Descartes) እንዲሁም “አካል ማለት እኔ ማለት ነኝ ... እኔ የራሴ አካል ነኝ” (Sartre) የሚሉትን መጥቀስ ይቻላል (በSynnott ውስጥ የተጠቀሰ፣ 1993፣ 7) ። ደስታ ተክለ ወልድም በመዝገብ ቃላታቸው አካልን ሲያይኑ ከኪዳነ ወልድ ክፍሌ ብያኔ ብዙም ሳይርቁ “ቁመና ገላ ሹለንተና ከራስ ጠጉር እስከ

እግር ጥፍር ያለ” በማለት አስፍረዋል (1970፣ 97) ። ስለዚህ “አካል” ማለት የአንድ ሰው ኹለንተና ማለት ነው።

በሌላ በኩል “አካል” በቁሙ እንደ ቁስ ሊታይ ቢችልም የእሳቤዎች እና የስሜቶች ማደሪያም ነው። ይህንንም ሐሳብ Dani Cavallaro “The body is . . . both an object represented . . . and an organism that is organized to represent concepts and desires” (2007, 98) ይሉታል። “አካል” ስንል የሥጋ፣ ደም እና አጥንት ጣጣ እንደሆነ እንረዳለን። ቀደም ሲል ለማስረዳት እንደሞከርኩት በባህል ጥናት አካል የውክልና እና የባህል ስሪት ነው። የአካል ሐሳብ ማህበራዊና ባህላዊ መሠረት የሌለው ከሆነ ጠንካራ አይሆንም። ይህንን በተመለከተ Chris Barker ዘመናዊው የአካል አስተሳሰብ የሰውነት ቀዶ ጥገናን ይመለከታል። በዚህ ራስን በቀዶ ጥገና በመቀየር ሂደት ውስጥ “እኔ” የሚሉትን አካል መፍጠር ይቻላል። ይህ የአካል ቅየራ እና ራስን የማስገገጥ (የማስዋብ) ስራ የዘመኑ ማንነት መገንቢያም ሆኗል (2004፣ 15) በማለት ያብራራሉ።

አካል ለብዙ ሐቲቶች ማስተማሪያነት የቀረበ ቴክስት ነው። ለምሳሌ፡- በኛ ሀገር አንዲት ሴት ከጉልበቷ በላይ ከፍ ያለ ቀሚስ ለብሳ ብንመለከት እና እርቃኗን ናት ብንል በአለባበሷ የምትጠራው ወይም የምትቀሰቅሰው አንዳች ጉዳይ መኖሩን ይጠቁማል። ወይንም አንዲት እናት ልጇን ጡት ስታጠባ ብንመለከት እና ሌላ ወጣት ሴት አለባበሷ ጡቷን ያጋለጠ ቢሆን፤ በእይታችን ከሁለቱ ሴቶች የትኛዋ ናት ሌላን ጉዳይ የምታሳስቡ? ማንኛውም ነገር ለትርጓሜ ክፍት በመሆኑ እንዲህ አይነት ጉዳዮች አካልን እንደ ቴክስት ወስደን እንድንመረምረው፣ እንድንተረጎም ያደርጉናል። ይህንንም Cavallaro “Everything can be regarded as a text” (ገጽ፣ 59) በማለት ያስረዳሉ። ከዚህ አባባል እንደምንረዳው ማንኛውም ነገር ለአንድ ዓይነተኛ ጉዳይ በውክልና መቅረብ አልያም ቴክስት መሆን ይችላል።

ባህል ቴክስትን እንደ ቁስ ብቻ ሳይሆን ከተዘናኖት ባሻገር አንዳች ፋይዳ እንዲኖረው ያደርጋል በሥነ ጽሑፍ ጥናት የባህል ክዋኔ ከሐቲት ጋር ይዛመዳል ይላሉ (Jonathan Culler 1997, 46)። እናም አካልን እንደ ቴክስት ስንወስደው እንደ አንድ ነገር ወይም ቁስ ወስደነው ብቻ ሳይሆን በራሱ ከሐቲት ጋር ይዛመዳል። ስለዚህም ማንኛውም ነገር ለትርጓሜ ክፍት ነው ባልነው መሠረት ይኸው አካል ይተነተናል ይተረጎማል።

በማንነት ላይ የሚያተኩሩ መስኮች አካል የሰርክ ጉዳያቸው ነው። Cavllaro ይህንን ጉዳይ በጽሑፋቸው ሲያብራሩት አካል በተለይም በሳይንስና በፍልስፍና መስኮች ተደጋግሞ የሚመረመር ርዕሰ ጉዳይ ነው። ሳይንስ እንደገና ስለመሰራቱ (በቀዶ ጥገና አዲስ ቅርጽ ስለመያዙ) ሲያትት፤ ፍልስፍና በበኩሉ የቀደመ የአዕምሮ (mind) የበላይነትን በመሞገት አካላዊነት የልምድና የእውቀት ማዕከል ነው ይላሉ። ይህ ጉዳይ ከሥነ ልቡና፣ ህክምና፣ ሥነ ጥበብ፣ ፋሽን፣ አካላዊ ቅርጽ እና ተፈጥሯዊውን ቅርጹን የያዘ ብቻ ሳይሆን የማኅበረሰቡ ባህላዊ እሴቱም ነው። ይህም ቅርጹን፣ መጠንን እና ‘ጌጥነቱን’ ያካትታል (ገጽ፣ 97) ይሉታል።

The body is not just skin and bones, an assemblage of parts; a medical marvel . . . The body is also, and primarily, the self. We are all embodied. Obvious though this may be, what it means in practice is not always so obvious. Controversies rang about the ownership of the body, the boundaries, its meaning, its value, the criteria of life and death, and how it should be lived, and loved. (Synnott, 1993, 1)

በጥቅሱ እንደተገለጸው የሕይወት እና ሞት መገለጫም ነው አካል። የተፈጥሮ ሳይንስ አካልን ጉዳያቸው ከሚያደርጉ መስኮች አንደኛው ነው። ሳይንስ አካልን ከሚመለከትባቸው መስመሮች አንደኛው በቀዶ ጥገና እንደገና ስለመሰራቱ እና አዲስ ቅርጽ ስለመያዙ ነው። ከቅርብ ጊዜያት ወዲህ አካልን በቀዶ ጥገና ማስዋብ ዋና ጉዳይ እየሆነ መምጣቱ ይስተዋላል። በዚህ ሂደት ውስጥ አካል አዲስ ቅርጽ ሲይዝና ሲለወጥ እንዲሁም አዲስ ማንነትን ሲላበስ ውስጣዊው ማንነት ላይ ተጽዕኖ ማሳደሩ አይቀሬ ይሆናል። ይህንን ጉዳይ Barker በቀዶ ጥገናውም መሠረት የቀደመው አካል እንደማይኖር ሁሉ ይህ ብቻ ሳይሆን ቀዳሚው ማንነት አብሮ እንደማይዘልቅ ያስረዳሉ (ገጽ፣ 15)።

በቀዶ ጥገና አካልን ማስተካከሉ በማንነት ላይ ተጽዕኖ አለው። ቀድሞ በነበረው አካል ላይ ማስተካከያ እንደተደረገ የሚያውቀው ንቁው ልቡና (consciousness) በቀደመው ማንነት ላይ ማመጹ አይቀርም፤ የነበረውን አካላዊ ማንነት ክዷልና። በቀዶ ጥገና እንደመጣው የአካል ለውጥ፣ በሌሎች ተጽእኖ በሚደርስ እንደ ተገዶ መደፈር እና በማኅበረሰብ “ነውር” ናቸው የሚባሉ ነገሮችን መፈጸምም እንዲሁ በማንነት ላይ ጫና እና ቀውስ መፍጠራቸው አይቀሬ ይሆናል። Synnott ይህንን የአካል ማንነት ቅየራን በተመለከተ “Body parts: but also much more. We have imposed layers of ideas, images, meanings and associations on

these biological systems which together operate and maintain our physical bodies” (ገጽ፣ 1) በማለት ያጠነክሩታል።

በፍልስፍና፣ በሚቶሎጂ፣ በሃይማኖት አስተምህሮ በመሳሰሉትም እንዲሁ አካል ትልቅ ስፍራ ይሰጠዋል። ለአንዳንድ መስኮች ከአካልም በዘለለ የሴት አካል ዓብይ ጉዳያቸው ነው። ሴትነት በብዙ መስኮች ላይ እንደ መባያ ጉዳይ እየሆነ ይመጣል። በዘርፉ ጥናት ያደረጉት Susan Rubin Suleiman በምዕራባውያን ዘንድ አካል ትልቅ ቦታ እንደሚሰጠው ያስረዳሉ። “ጥንት” ሴት እንደ አምላክ ትታይ የነበረ ሲሆን አሁን አሁን በተለይም “በሰለጠነው” እና በምዕራቡ ዓለም ግን ወደ ትልልቅ የምስል ማስታወቂያዎች እና የመጽሐፍቶች የሽፋን ገጽ ወደ መሆን “ወርዳሎች” (1985, 2) ይላሉ። ይህም ማለት “የሴትነት” አካል ለወሲብ እና ቁሳዊ ለሆኑ ነገሮች ማሻሻጫ እና መሣሪያ ሆኗል ማለት ነው። በሌላ መልኩ ይህ አካላዊ ማንነት ያለ አግባብ ጥቅም ላይ እየዋለ ነው ማለት ነው። ይህንን ይዘን ልንመለከት እና ልናስበው የሚገባው ጉዳይ ምን አይነት ለውጦች ናቸው ይህንን ያህል ስፍራ የነበረውን “የሴትነት”ን አካል የቀየሩት? እንዲህ አይነቱ የአካል ቅየራ በባህል ላይስ ምን ዓይነት ውጤት ያመጣል? የሚለውን ነው።

ምናልባት የዚህ ለውጥ መንስኤዎች በየዘመኑ የሚቀያየሩ አስተሳሰቦች፣ ሰዎች ለወቅቱ ይሆናሉ ያሏቸውና ለገበያ ማምጫነት የሚጠቀሙባቸው የማስታወቂያ ስራዎች እንዲሁም ለዚሁ ስራ የሚያስፈልጉ አብረው ሊነሱ የሚችሉ የመዋቢያ ቁሳቁሶችም ሊሆኑ ይችላሉ። በዚህም የተነሳ ነገሮች ከቀድሞው መልካቸው ሊቀየሩ ይችላሉ። በአንድ ወቅት መልካም የነበረው በሌላ ጊዜ በጎ ላይሆን ይችላል። ሁሉም ነገር ባለሁለት መልክ ነው መልካም መጥፎ፣ ሕይወት ሞት፣ እያለ በተቃራኒ፣ ግን ደግሞ አንዱን ከሌላው የማንነጥለው ዓይነት። ይህንን ጉዳይ ቴዎድሮስ ገብሬ እንደሚከተለው ያብራሩታል።

በሚቶሎጂ ውስጥ “ሴትነት” እንደ ጽንሰ ሐሳብ በአመዛኙ ከሁለት ቋሚ ገጽታዎች ጋር ተዛምዶ ይነሳል። ከእነዚህ ገጽታዎች የመጀመሪያው፣ ምክንያተ ስህተት ወይም ሞት (femme fatale) ሲሆን፣ ሁለተኛው ደግሞ እናትነት ነው። ሁለቱ ገጽታዎች በብዙ መንገድ ይለያያሉ፣ ብዙም ጊዜ ይቃረናሉ። እናትነት በአመዛኙ የአካል ድንግልናን፣ የመንፈስ ገጽህናን ይጠይቃል። እናትነት ምክንያተ ድኅነት ነው። ሴትነት፣ በመጀመሪያው ገጽታው፣ በተለይም በጾታዊ ግንኙነት ላይ ተመሥርቶ ሲመጣ አሳቸነት፣ አጥፊነት፣ የቅጣትና የሞት ምክንያት ጭምር ነው። ልዩነቱና ተቃርኖው ግን ሁል ጊዜም ፍጹም አይደለም (2001፣ 46-47) ።

በሴት አካል መልካምም መጥፎ ተግባር ይፈጸማል። የተመሳሳዮች መቃረን አንድን ነገር ለማድረግ መፈለግ እና ያለማድረግ ድክመት፣ መናገር እየፈለጉ - ዝም ማለት፣ ለራስ እንደ ባለቤት በመሆን በራስ ማዘዝ ወይስ ለሰዎች እንደሚፈልጉን ብቻ ታዘዥ አገልጋይ መሆን፤ እነዚህ የተቀራረቡ ነገር ግን የተራራቁ (ተቃራኒ) ጉዳዮች ናቸው። ስለዚህም አንዱ ለሌላው ያስፈልጋል። ስሜትን በሚገባ አዳምጦ ተገቢውን ምላሽ መስጠት። ባጠቃላይ አካልን ከሦስት እሳቤዎች አንጻር ልናየው እንችላለን። ይህም ከእራስ፣ ከማኅበረሰብ እና ከፖለቲካዊ ጉዳዮች አንጻር ልንመለከተው እንደምንችል Synnott በጽሑፋቸው ያብራራሉ።

Three conceptions of the body, or three bodies: (1) as a phenomenally experienced *individual body-self*, (2) as a *social body*, a natural symbol for thinking about relationships among nature, society and culture; and (3) as a *body-politic*, an artifact of social and political control. (Synnott, 1993, 235)

እንደ Synnott ገለጻ ቀዳሚው ሐሳብ በግል ጥረት የሚመጣ “እኔ” የምንለው አካላዊ ማንነት መመሥረቻ (የእራስ በራስ የአካል ግንባታ) ነው። ቀጣዩ ደግሞ በተፈጥሮ በባህልና በማኅበረሰብ መሃከል ባለው ግንኙነት በመመሥረቱ የተፈጥሮ ትእምርቶችን የያዘ ሲሆን፤ የመጨረሻው ደግሞ ከፖለቲካዊ ጉዳዮች አንጻር በማኅበረሰብ ውስጥ አካልን በኃይል መቆጣጠር መቻል (በማኅበረሰብ ውስጥ የአካልን የበላይነት ማስጠበቅ) የሚሉት ናቸው። እነዚህ ተነጣጥለው የመጡ የሚመስሉ ነገር ግን አንዱ ከሌላኛው ተደጋጋፊነት ያላቸው ሐሳቦች፣ ሁሉም ባንድነት በአካል ግንባታ (ምሥረታ) ሂደት ውስጥ የሚከሰቱ ናቸው።

በዚህም የተነሳ ኅብረተሰብ አካልን ለመግለጽ የራሱን ምስል ይፈጥራል። አካልን ቅርጽ ለማስያዝ ዕውቀት፣ ትርጉምና ፍላጎት ያስፈልጋሉ ይላሉ Cavllaro። ወይም አካልን አካል የሚያደርጉት መዋቅሮች ዕውቀት (knowledge)፣ ትርጉም (meaning) እና ፍላጎት (desire) ናቸው። ዕውቀት፣ ትርጉም እና ፍላጎት እዚህ ጋር አሉ ብሎ ለእያንዳንዳቸው ድንበር ለማበጀት ሳይሆን ሁሉም ባንድነት አካል ናቸው (2007፣ ገጽ፣ 98)። እለት በእለት ከአካባቢያችን በምንመለከተው ነገር ነው አእምሯችንን እየገነባነው የምንሄደው፣ ለምልከታችን የምንሰጠው ትርጓሜም እንደልምዳችንና ፍላጎታችንም ይለያያል። በዚህም የተነሳ ያንዱ ሰው (ማኅበረሰብ) አካል ግንባታ ከሌላው ሰው አካል ግንባታ ይለያል ማለት ነው።

ሴቶች ለብዙ ዓመታት የወንድን ፍላጎት ማሟያ፣ የወንዶችን ፍርኃት መደበቂያ ሆነው ታይተዋል። እንደ ጉዳይ የሴት አካል ከነገረ ወሲብ ጋር ተዛምዶ የሚነሳ ነው። የሴት አካል

ምንነት በተለይም በወንዶች ሳቢያ ያለ አግባብ ጥቅም ላይ እየዋለ ነው። ለዚህ ደግሞ መፍትሔው ሴቶች ስለ አካላቸው እና ስለ ማንነታቸው ራሳቸው እንደ ባለቤት እንዲናገሩ ማድረግ ነው። Suleiman ይህንን ሃሳብ ሲያብራሩ “Let woman speak her own body, assume her own subject hood” (1985፣ 43) ይላሉ። ሴቶች ስለ አካላቸው እንደባለቤት ይናገሩ ስንል ምን ማለታችን ነው? ስለ አካሏ ማውራት እና መጻፍ ነው? ስለ ሴት ነገረ ወሲብ እንነጋገር ማለት ነው? እነዚህ ጥያቄዎች አዲሶች ወይም ዘመናዊ ሳይሆኑ፤ በአዲስ መልክ የቀረቡ ናቸው። ከላይ የተዘረዘሩት ጥያቄዎች ሊመለሱ የሚችሉት በሁኔታ ትንተና አዲስ አቅጣጫን ሲያመለክቱ ነው።

ከላይ የሰፈረውን ሃሳብ ስንመረምረው የሴትን አካል እንደገና መጻፍ እና ማሰብ ማለት ቀድሞ የነበረውን ሐሳብ ደግሞ ደጋግሞ ማሰላሰል፣ ማጤን እና የተሻለ ሐሳብ ማምጣት ማለት ነው። በዚህ ሂደት ውስጥ የጎበጠው ይቃናል፤ የወደቀው ይነሳል፤ የተረሳው ይታወሳል። የሴቷ ጥያቄ የእኩልነት ጉዳይ ነው። ሴቷን ከወንዱ እኩል ማድረግ ማለት በሌላ መልኩ ወንዱ ያለበትን ክፍታ (የበላይነት) መቀናቀን ነው። ለወንዱ ክፍታን የሚሰጠው ተፈጥሯዊው ኃይል፤ አካሉ ነው። ይህንን የወንዱን አካላዊነት በአንድም ይሁን በሌላ መልኩ መገዳደር አንዱ መፍትሔ ነው። ለመገዳደር ደግሞ የወንዱን አካላዊ ማንነት ሳያሳንሱ እና ሳያንኳስሱ በአንጻሩ የሴቷን ማግዘፍ እና ማሞገስ ነው መፍትሔው?

ሴቶች ዝም እንዲሉ ማድረግ ኃይላቸውን እንዲያጡ ማድረግ ነው። ይህም ወንዶች ሴቶች አካላቸውን እና ማንነታቸውን እንደገና ለማስተዋወቅ እና ለመገንባት የሚያደርጉትን እንቅስቃሴ እንዴት እንደሚያካላሹት የሚያሳይ ነው። ይህንንም እክል ለመሻገር እና ከግብ ለመድረስ የእንቅስቃሴው አቀንቃኞች የግድ ቋንቋን በመጠቀም አብዮት ማስነሳት እንደነበረባቸው ጉዳዩን ያጠኑት ባለሙያዎች ያስረዳሉ (ለምሳሌ፣ Brooke-Rose፣ 1985) ።

ሴት በሥነ ጽሑፍ ሥራ ስትመጣ ሚናዋ ለወንዱ መጠቀሚያ እንደሆነች በተደጋጋሚ ይስተዋላል። እነዚህ ጉዳዮችም በሀገራችን ሥነ ጽሑፍ ውስጥ በስፋት ይታያሉ። ይህን ጉዳይ Monique Canto እና Arthur Goldhammer (1985፣ 276) ሴቶች የፍትወት ፍላጎት ቀስቃሽ እና ወካይ እንዲሁም የፍላጎት ማርኪያ ናቸው ይላሉ። ነገር ግን ሴቶች በርግጥ ከዚህ ውጪ ስፍራ የላቸውም? ሊመረመር የሚገባ ጉዳይ ነው።

ሴትነት በጾታዊ ግንኙነቱ ከፍላጎት ቀስቃሽነት ጋር በተያያዘ የጥፋት ምሳሌ ተደርጋ እንደምትወሰድ፤ እንዲሁ በእናትነት ደግሞ ዘርን ማስቀጠያ የመልካምነት ምሳሌም ተደርጋ ትወሰዳለች። “affirming that women should ‘write their bodies,’ with ‘white ink’ (mother’s milk)” (Suleiman, 52)። ይህም ሲባል ሴቶች በአካላቸው በነጭ ቀለም ይጽፋሉ (እናት ለልጇ የምታጠባው ወተት ማለት ነው)። ወተት መንጣቱ እና ከሴት አካል መውጣቱ ሴቷን የንጽህና ትእምርት ሊያደርጋት ይችላል። ይህንን ጉዳይ ቴዎድሮስ ገብሬ እንዲህ በማለት ያብራራታል።

. . . በፍካሬ ልቡና አንጻር ከድሪያ ጋር ያዛመድኩት የሴት ገላ (“ጭን” እና ጡት፣ ሣጥን /ሙዳይ/ እና ፍሬ) እዚህ ጋር ሲደርስ ሚናው ሙሉ በሙሉ ተለውጦ የእናትነት ትዕምርት ይሆናል። አንድም ሣጥኑ ሕይወትን የመዝራት፣ የተዘራውን የማብቀል ዓይነት ምሥጢራት የሚከናወኑበት “የተቀደሰ ሥፍራ” ነው፤ ማሕጸን። ይህ ሣጥን የመከራና የጥፋት ቋትነት ግብሩ አብቅቶ ለዓለም መድኃኒት ለሚሆን አምላክ ማደርያነት ይበቃል፤ . . . አንድም ኪዳነወልድ ክፍሌ “ወተታም” እንዲሉት፣ ፍሬው (በለስ) የጸደቀው ዘር የሚያድግበት፣ ያደገው የሚለመልምበት፣ የሕይወት ምንጭ ነው፤ ጡት። “በጠባቸው ጡቶችሽ ለምኝልን” እንደሚባለው፣ ጡት በዚህ ግብሩ የምልጃ፣ የመለማመኛ፣ የምሕረት ማሰጫ ትዕምርት ይመስላል። አንድም የዳግም ልጅነትና የተደራቢ ወላጅነት ማግኛ ትዕምርት ነው፤ የእኛ ባሕል ለ“ጡት መጣባት”፣ ለ“ጡት አባትነት፣ እናትነት ልጅነት” እንግዳ አይደለም (ገጽ፣ 53-55) ።

ይህ የቴዎድሮስ ገብሬ ማብራሪያ የሴት አካል በትእምርት የተገነባ ነው ለሚለው ጥሩ ማሳያ ነው። የሴት አካል ግብሩ የመልካም ነገርም-መልካም ያልሆነ ነገርም ምሳሌ ሆኖ ቀርቧል። በተለያዩ ማኅበረሰቦች ዘንድ አካል እንደየባህሉ የተለያየ ትርጉም ይሰጠዋል ብንልም የጋራ የሆነ ባህርይም አያጣም። ለተፈቀደላቸው ሴት በመሆን ብቻ የሚገኝ አርግዞ የመውለድ እና የማጥባት ጾጋ፤ ይህ በየትኛውም ማኅበረሰብ ውስጥ አለ።

እያንዳንዱ ማኅበረሰብ የማኅበሩን ባህል፣ ልማድ እና ሥርዓት መሠረት ያደረገ አካል በሥነ ጽሑፉ፣ በተረኩ፣ በክዋኔው፣ በዕምነቱ እና በጥበቡ አማካይነት ይገነባል። ይህም ማኅበሩ በኅብረት እና በአንድነት ተስማምቶ እና ተግባብቶ እንዲዘልቅ ያደርገዋል። ማኅበሩ በስምምነት ይሁነኝ ብሎ ያበጀውን ተቀብሎ ሲያስቀጥል፤ ከማኅበሩ ስምምነት ውጪ የሆኑ እና ሥርዓቱን የሚቃወሙ ድርጊቶች ሲፈጸሙ እያነወረ፣ እየገፋ የእኔ የሚለውን የማኅበረሰብ አካል ግንባታ ያከናውናል። በዚህም የተነሳ እያንዳንዱ ማኅበረሰብ እንደባህልና ልማዱ አካልን እንደገና ይሰራል፤ ይገነባል። የተፈቀደ-የተከለከለ፣ ነውር-ነውር ያልሆነ ወዘተ. እያለ ለማኅበሩ ደንብና ስርዓትን ያበጃል።

በአሁን ጊዜ ትክክለኛ አካል የሚባለው “መልካም” ሆኖ መታየት (መገኘት) ብቻ ሳይሆን ማኅበረሰቡ የሚያዘውን እና የሚፈልገውን ሥነ ምግባር እንደየማኅበረሰቡ መያዝም ጭምር ነው። ከዚህ ጋር በተያያዘ Barker “Having the right kind of body is now not only a matter of tasteful and pleasing appearance, or even of longevity, but of moral virtue” (2004, 16) በማለት ይተቻሉ። በወንድ እና ሴት ጾታዊ ግንኙነት ውስጥ በግብረ ሥጋ ግንኙነት መጣጣም ወይንም ጥሩውን ጸባይ ማሳየት ወይንም ረጅም ዕድሜን አብሮ ማሳለፍ አስፈላጊ መሆኑን ያስረዳሉ።

2.1.3 ማኅበረሰባዊ አካል

Every sociologist and anthropologist seems to construct his or her own sociology of the body; and every culture constructs its own body differently. (Anthony Synnott. 1993, 262)

የማኅበረሰብ ዕሴት ፍረጃ ከማኅበረሰብ የዕሴት ሥርዓት ይመነጫል። በቀደመው ክፍል ለመጥቀስ እንደተሞከረው የማኅበረሰብ ሥርዓተ ዕሴት (ባህል) የሚመሠረትበት አንዱ መንገድ ሐቲት ነው። ይህንን ይዘን ወደ አካል ጉዳይ ስንመጣ የሴት አካል በራሱ በትእምርቶች የተገነባ በመሆኑ ይህ አካል በራሱ ሐቲት ይሆናል ማለት ነው። ከሥጋና ደም ጣጣ በዘለለ በትእምርቶች የተገነባውን (Symbolic Construction) አካል መመርመር ይቻላል። “አካል የማኅበረሰብ ምሥርት ነው ካልን ማኅበረሰቡ እንዴት ነው አካልን የሚሠራው፣ የሚገነባው?” ብለን መጠየቅ ይኖርብናል።

አካላችን እና የአካል ክፍሎቻችን በባህላዊ ትእምርቶች ላይ የተመሠረቱ ናቸው። እነዚህ ትእምርቶች በግለሰብ እና በማኅበረሰብ ትርጉማቸው ለየቅል ናቸው። አንድን ሰው አነጋገሩን፣ አለባቡን፣ አመጋገቡን ወዘተ. ተመልክተን የምንሰጠው ትርጉም እና እርሱ ያለው ማንነት ከእኛ አመለካከት ጋር ላይገናኝ ይችላል። ሰው ስለራሱ በትክክል የሚያውቀው ነገር እንደሚኖረው ሁሉ የማያውቀው ነገርም ሊኖር ይችላል።

የአንድን ሰው አካል ስንመለከት ከራሳችን ልምድ እና ተሞክሮ፣ ከምንኖርበት ማኅበረሰብ በመነሳት አንዳች ግንዛቤ ይኖረናል። በተመሳሳይ ሁኔታ ሌሎችም እኛ ያየነውን እና የተረጎምነውን ግንዛቤ ሊይዙ ይችላሉ። ይህንን ሐሳብ Dennis D. Waskul እና Phillip Vannini “When we gaze upon bodies of others we necessarily interpret what we

observe. Similarly, others imagine what we may be seeing and feeling, thus completing the reflections of the looking-glass.” (2006፣ ገጽ፣ 3) በማለት ያስረዳሉ። ይኸው ጉዳይ ያሳሰባቸው የዘርፉ ባለሙያ Synnott በተለያዩ ሕዝቦች ዘንድ የሰው ልጅ አካል እና ስሜት እንደየማኅበረሰቡ የአኗኗር ሥርዓት ይገነባል፤ በዚህ የግንባታ ሂደት ውስጥ አካል ለምን እና እንዴት ይገነባል? እናም ይኸው የአካል ግንባታ ከአንዱ ማኅበረሰብ የሌላው ማኅበረሰብ ለምን ይለያያል? (ገጽ፣ 1) በማለት ይጠይቃሉ።

ጾታዊ ግንኙነቶችም መሠረታቸው ማኅበራዊ ነው። የፈረንሳይ ማኅበረሰብ ልማድን በምሳሌነት ጠቅሰው Christine Brooke-Rose በማኅበረሰቡ ዘንድ የተፈቀደ (የታዘዘ) እና የተከለከለ የሚባሉ ግንኙነቶች መኖራቸውን ይገልጻሉ። የተፈቀደው (የታዘዘው) የጋብቻ ግንኙነት ውስጥ ያለ ፍቅር እና በማኅበረሰቡ ዘንድ ክልክል ያልሆነው የወንድ ዘማዊ (ኪዳነ ወልድ ክፍሌ ቃሉን “በቁሙ፤ የሚሴስን ሴሰኛ፤ አመንዝራ” /1948፣ 423/ ይሉታል።) ሲሆን፤ የተከለከለው ደግሞ ዘመድ መሃል ያለ የግብረ ሥጋ ግንኙነት “ግብራምኖን”፣ የተመሳሳይ ጾታ ግንኙነት እና የሴት ዘማዊ በማኅበረሰቡ ዘንድ ያልተፈቀደ፤ ያልታዘዘ በማለት የፈረንሳይ ማኅበረሰብ ልማድን አስፍረዋል (1985፣ ገጽ፣ 9-10)።

ይኸው የፈረንሳይ ልማድ ከሀገራችን የወንድና የሴት ጾታዊ ግንኙነት ጋር እጅግ ተቀራራቢ ነው። በእኛም ሀገር ቢሆን በጋብቻ ውስጥ ያለ የግብረ ሥጋ ግንኙነት ማኅበረሰቡ ወዶና ፈቅዶ ያጸደቀው ሲሆን፤ የወንድ ዘማዊ የሴቷን ያህል በይፋ አይነወርም። በዘመድ መሃል ያለ የግብረ ሥጋ ግንኙነት (ቴዎድሮስ ገብሬ “ሁለንታዊ ለመሆን የቀረበ ‘ነውር’ ነው” ይሉታል /2001፣ 72/) በማኅበረሰቡ የሚነወር ሲሆን፤ የሴት ዘማዊ ያልተፈቀደ ነገር ግን በስውር አንዳንዴም በይፋ የሚፈጸም ድርጊት ነው። በእኛ ማኅበረሰብ ዘንድ የሴቷ ዘማዊ መሆን እጅግ ነውር፣ አንገትን ሚያስደፋ፣ በሰው ዘንድ የሚያስንቃት ወዘተ. ተደርጎ ሲወሰድ የወንዱ ዘማዊ መሆን የሴቷን ያህል የሚጋነን አይደለም፤ አለመጋነን ብቻ ሳይሆን እንደውም የኋላ ታሪካችን “ወንድ ቅምጥ ከሌለው ምኑን ወንድ ነው?” የሚል ማኅበረሰብም ነበር፤ እንዲህ አይነቱን የማኅበረሰብ ልማድ ነው ማኅበረሰብ የሚገነባው አካል የምንለው።

ከላይ እንደተመለከትነው አካል ከተለያዩ አንጻሮች ይጠናል፤ ይመረመራል። አካል ከሚመሠረትባቸው (ከሚገነባባቸው) መንገዶች አንደኛው የማኅበረሰቡ ባህል ነው። አካል ስለምንለው ግንባታ ስንነጋገር በርግጥ በትክክል ስለሚገነባው ነገር ምንነት አጽንኦት ሰጥተን መመርመር ይኖርብናል። በማኅበረሰብ ግንባታውያን እምነት መሠረት አነሰም በዛ፤ አካል

ከሌሎች ነገሮች በቀላሉ ሊገነባ ስለሚችል፤ እንደየማኅበረሰቡ ልማድ እና ትርጉም ከሌሎች ማኅበራዊ ጉዳዮች በተሻለ አካል ለማኅበረሰቡ ግልጽ ነው፤ ቢሆንም እንዲህ ነው ብለን በተጨማሪም የምናረጋግጠው አይደለም። ለምሳሌ Chris Shilling የማኅበረሰብ ጥናት ባለሙያዎች ህመም እና ጤና ማኅበረሰቡ የገነባቸው ናቸው፤ የሚል ክርክር ያነሳሉ (1993፣ 70)።

አካል ይገነባል ስንል አንድ ሰው ተወልዶ እስኪሞት ድረስ ከቤተሰቡ፣ ከአካባቢው እና ከማኅበረሰቡ በሚያገኘውና በሚቀበለው የተለያዩ ልምድ አካሉን እየገነባ ይኖራል። በተለያዩ ስሜቶች፣ ሐሳቦች፣ ልምዶች፣ እምነቶች እና በሌሎችም ጉዳዮች ግንባታው በተለያዩ መንገድ ይቀጥላል። የዘርፉ ምሁር Chris Shilling የተለያዩ ባለሙያዎችን ጠቅሰው ሲያብራሩ እንዲህ ይላሉ። Bryan Turner ማኅበረሰብ ግንባታውያን የአካልን ከሌሎች ነገሮች በቀላሉ መሰራቱን አይመረምሩም ይላሉ። የTurner ሐሳብ አካል ከአካባቢው በለመዳ ያገኘውን እንዴት አድርጎ ይህንን ልምዱን በተገቢው ሁኔታ በማኅበረሰቡ ውስጥ ያስቀጥላል የሚል ሲሆን Michel Foucault ደግሞ አካል ለውጫዊው ነገር ምላሽ ሰጪ ከመሆን ያለፈ ትርጉም አለው ይላሉ። እንደFoucault ሐሳብ አካልን በሐቲት ብቻ ልንተረጎመው አንችልም። ነገር ግን በአጠቃላይ የተመሠረተው በሐቲት ነው በማለት ያብራራሉ (1993, 73-74) ።

አካል በማኅበራዊ ግንኙነት ውስጥ ባለው ስፍራ ስለራስ መግለጽ፣ መናገር እና መጥፎ ስምን ለማስቀረት አካል በተለያዩ መንገድ ይገነባል፣ ይመራል፣ ይመሠረታል። Shilling Goffmanን ጠቅሰው ሲያብራሩ የማኅበረሰቡ ግንኙነት እና ሚና ግለሰባዊ ማንነት እና ማኅበረሰባዊ ማንነትን ማስታረቅ ነው። የማኅበረሰብ ጥናት ሚና፣ በአካል እና “እኔ” ምንትነት መሃል ስላለው ግንኙነት ሥግው የሆኑ ጉዳዮችን ቅርጽ ማስያዝ ነው (ዝኒ ከማሁ፣ 74-75) ይላሉ። ይሁን እንጂ በባህል ጥናት አካል ራሱ ማኅበረሰብ የሚሠራው እንደሆነ፣ ማኅበረሰቡ የሚሠራው ስንልም አካል በራሱ ይወክላል፣ ይወክላልም ማለታችን ነው። እነዚህን የውክልና ጣጣዎች መለየት፣ መተንተንና መፈክር የጥናቱ ዋና ጉዳይ ይሆናል።

2.1.4 ሥግውነት (embodiment)

Embodiment refers to the experiences that arise from the living body in its interactions with a material/ physical as well as a social and cultural world. (Jessica-lindblom. 2007, 14)

ሥግደ-ነት (embodiment) ሕይወት ባለው ነገር በቁስ፣ በአካል፣ በማኅበራዊ እና ባህላዊ በሆኑ ነገሮች በሚፈጠሩ ግንኙነቶች መሃል የሚቀሰቀስ ስሜት ነው። አለቃ ኪዳነ ወልድ ክፍሌ በመዝገብ ቃላታቸው ውስጥ ሥግደ-ን እንዲህ ሲሉ ይበይኑታል። “ሥግደ፣ (ዋን፣ ዋት፣ ጉት)፣ ሥጋ ፣ ሥጋ የለበሰ ሥጋማ ግዙፍ (1948፣ 761)።” በአካል ውስጥ የሚፈጠሩ ስሜቶች፣ እስቦች እና ዕውቀቶችም እንዲሁ ሥግደ-ን ናቸው። ሥግደ-ን ስንል ተጨባጭ ወይም የሚታይ ቅርጽን ለሐሳብ መስጠት ማለት ነው። የራቀውን አቅርቦ፣ ተጨባጭ በሆነ መንገድ ማስተማሰል፣ ማለት ነው። ሥጋ ለበሰ ሲባል የአንዳች ጨመቅ ማደሪያ ሆነ ማለትም ነው። ይህ ብቻም ሳይሆን ቀድሞ ከነበረው ላይ የሚጨምረው፣ አግዘፎ የሚያሳየው ነገር መኖሩን ይጠቁማል።

አካል ከሥጋ፣ ከደም፣ እና ከአጥንት (ሥነ ሕይወታዊ) ሥራቱ በተጨማሪ ከአካባቢው ከማኅበረሰቡ በሚወርሰውና በሚገነባው ማንነቱ ላይ ተጽዕኖ የሚያሳድሩ በተለያዩ ጊዜያት ሥግደ-ን የሆኑ ስሜቶችንም ይይዛል። ይህንን ጉዳይ በዘርፉ ጥናት ያደረጉት William A. Cohen ሲያስረዱ፣ ከአካል ውጪ ያለውን ነገር በስሜት ህዋሳቶቻችን ተቀብለን ልምዳችንን የምንረዳበት መንገድ እንደ ባለቤትም (subject) እንደ ቁስም (object) በመሆን ያገለግላል። እንደገናም ቁሱ በተቃራኒው እንደ ባለቤት ይሆናል። እናም በ“እኔ”ነት እና በቀሪው ዓለም ያለውን ስሜት፣ ፍላጎት እና ግፊት ማጣጣምና ማቻቻል፣ እንዲሁም ተጨባጭ በሆነ ነገር ማስተማሰል ያስፈልጋል። ለማስተማሰል ደግሞ ሥነ ጽሑፍ አንዱ መንገድ ነው (2009፣ ገጽ 6)።

አካል እና ሥግደ-ነት የማይነጣጠሉ ናቸው በአንዱ ውስጥ ሌላውን እናገኛለን። የቀለም የትርጉም የስሜት ልዩነት፣ እንደየግለሰብ ልምድ፣ ማኅበራዊ እና ተቋማዊ ግንኙነት፣ ባህላዊ እንቅስቃሴውም ይወሰናል። ይህም ሲባል ያንድ ሰው ማኅበራዊ ልምዱ፣ የቀለም ምርጫው፣ ግላዊ ሐሳቡ፣ ልምዱና አተያዩ ከሌላው ግለሰብ የተለየ በመሆኑ በአንዱ አካል ሥግደ-ን የሆነው በሌላው ሰው አካል መልኩን ቅርጹን እና መጠኑን ሊቀይር ይችላል። ስለዚህ ያንዱ ሰው ልምድ ከሌላው ሰው ልምድ ይለያል። ሥግደ-ን ሆነ ስንል የማይታይ የማይጨበጠውን ሐሳብ ምስል አንዲከስት አድርጎ ሥጋ አልብሶ ክስት እንዲሆን ማድረግ ማለት ነው።

2.2 የተዛማጅ ጽሑፎች ቅኝት

በእዚህኛው ክፍል ከእኔ ጥናት ጋር ተዛማጅነት ያላቸውን የጥናት ጽሑፎች ለመቃኘት እሞክራለሁ። ከእኔ ጥናት ርዕስ ጉዳይ ጋር ተቀራራቢነት ያላቸውን ጥናታዊ ጽሑፎች ለመቃኘት ባደረግኩት ዳሰሳ ሁለት ስራዎች ብቻ ከእኔ ርዕስ ጉዳይ ጋር የቀረቡ ሆነው አግኝቻቸዋለሁ። እነዚህም አንደኛው ዓመታዊ ጉባኤ ላይ፣ ሁለተኛው ደግሞ ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያነት የቀረቡ ጥናታዊ ጽሑፎች ናቸው።

የመጀመሪያው ጥናታዊ ጽሑፍ በ1988 ዓ.ም ዘሪሁን አስፋው ለዘጠነኛው የቋንቋ ጥናት ተቋም አመታዊ ጉባኤ ያቀረቡት፣ “መልክዐሴት በአማርኛ አጭር ልቦለድ- በሦስት ደራስያን ስራዎች ናሙናነት” የሚል ርዕስ የያዘ ነው። ቀጣዩ ስራ ደግሞ መአዛ ገብሩ በ2005 ዓ.ም ለአማርኛ ቋንቋ፣ ሥነ ጽሑፍ እና ፎክሎር ትምህርት ክፍል ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያነት ያቀረበው “ወሲባዊ ፍንጣጣ በምዕተ ዓመቱ መባቻ በታተሙ አምስት የአማርኛ ድርሰቶች ውስጥ” የተሰኘ ጥናታዊ ጽሑፍ ነው። በመቀጠልም ሁለቱን ጽሑፎች እንደቅደም ተከተላቸው እቃኛቸዋለሁ።

ዘሪሁን አስፋው የጽሑፋቸው ዋና ዓላማ በአዳም ረታ፣ ሙሉጌታ ጉደታ እና መሐመድ አሊ በተመረጡ አጭር ልቦለዶች ውስጥ የተሳሉትን ሴት ገጸ ባህርያት መሠረት በማድረግ በአጭር ልቦለዶቹ ውስጥ መልክዐሴት ምን እንደሚመስል ማሳየት ነው። በሌላ በኩል ደግሞ አጥኚው በሦስቱ ደራስያን ልቦለዶች ውስጥ የተሳሉትን ሴቶች “ጨዋ ልጃገረድ”፣ “ቀበጥ ልጃገረድ”፣ “ሚስት” እና “እናት” በማለት በአራት ክፍለው “መልክዐሴትነትን” ተመልክተዋል። ዘሪሁን ማኅበረሰቡ እነማንን ምን ብሎ ይጠራል? የሚለውን አስቀድመው ባያስፍሩም እነዚህ መጠሪያዎች የተቀነበቡት እንደ ማኅበረሰብ ልማድ እንደሆነ መገንዘብ እንችላለን። እንደ ማኅበረሰቡ ልማድ የተፈቀደ-የተከለከለ፣ የተነወረ-ያልተነወረ፣ ወዘተ. እየተባለ ስያሜ ይሰጠዋል። አካል እንደ ማኅበረሰቡ ይመሰረታል፣ ይገነባልም።

አጥኚው “ጨዋ ልጃገረድ” እና “ቀበጥ ልጃገረድ” ባሉት ምድብ የሙሉጌታ ጉደታ እና የመሐመድ አሊ ስራዎችን ተመልክተዋል። በእነዚህ ምድቦች የአዳም ረታ ስራዎች አልተካተቱም። ሦስተኛው መልክዐሴት በእናትነት የተሳሉትን ሴቶች የሚያካትት ነው። በማሕሌት (1981) የ «ጥያቄ»ዋ እመቤትን በምሳሌነት ጠቅሰው፣ በአዳም ሴት ገጸ ባህርያት እናትነት እና ሚስትነት እንደ ገነነ ይናገራሉ። በዚህ ርዕስ ስር «የአዳም ረታ እናቶች አብዛኛዎቹ ወሲባዊ ሁኔታ ውስጥ ሲገቡ ይታያሉ፣ ምክንያታቸውም ‘ችግር’ እና ‘ቅብጠት’ ነው

... የማሞ እናት «ማሞ» በሚለው አጭር ልቦለድ ውስጥ ለባሏ መታመኗን 'ረግጣለች' ይላሉ (ዘሪሁን 12)።

እንደዚህ አይነት ወሲባዊ ድርጊቶች በአዳም ረታ ስራዎች ውስጥ ተደጋግመው ይመጣሉ። ሴቶቹ ከባላቸው ውጪ ወሲብ ሲፈጽሙ ለምን 'እንዲያ' ናቸው ይባላሉ? የሚለውን ጥያቄ አንስተን መመርመር እና መጠየቅ ዋናው ጉዳይ ይመስለኛል። የወንዱን ስራ ቸል ብሎ የሴቷን ኮንኖ እሷ 'ለባሏ ያልታመነች' ማለትን ምን አመጣው? ይህስ ከማን አንጻርና ከምን ሁኔታ በመነሳት ነው የሚለውን አንስቶ መመርመር ተገቢ ነው።

አጥኚው ዓላማቸው በድርሰቶቹ ውስጥ በቀረቡት ሴት ገጸ ባህርያት ላይ የደራስያኑ ምልክታ ምን እንደሚመስል በናሙና ማሳየት ነው። ከአባደፋር “ድብድብ” እና “ሲሮኮ” ሲሆኑ ከማሕሌት “ጥየቃ”፣ “ሳምራዊው”፣ “ማሞ”፣ “ግልገል ብላሽ” እና “ኤልዛቤል” ናቸው። ሴቶቹን በሚመለከቱበት ክፍል ከአዳም ረታ እናቶች አብዛኛዎቹ ወሲባዊ ሁኔታ ውስጥ ሲገቡ ይታያሉ ምክንያታቸው “ችግር”ና “ቅብጠት” ነው ይላሉ። እመቤት ለንደኛዋ “እሸረሙጣለሁ” ብላ (ማሕሌት 122) ጡቷን ከልጇ አፍ መንጭቃ ስትነሳ “ቅብጠት” አለመሆኑ፤ የባሏን ክፋት አስታውሳ፤ በተጨማሪም የልጇ አባት ከዘመዷ መውለዱን በሹክሹክታ በመስማቷ ይሆን? የሚለውን በተለያየ መነጻጸር መመልከቱ ተገቢ ነው። ከህጻን ልጇ ጡቷን ነጥቃ የወሰነችው ውሳኔ ቀበጥ የሚያስኛት ነው ወይ? ይልቅስ እዚህ ውሳኔ ላይ ያደረሳት ምንድን ነው የሚለውን መመርመር ተገቢ ነው። ምክንያቱም ማኅበረሰቡ ከባህል ስምምነት ውጪ የሆኑ ወሲባዊ ግንኙነቶችን ሲያወግዝ ይሁነኝ ያላቸውን ተቀብሎ ያጸድቃል። እናም በሥነ ጽሑፍ ውስጥ የምናገኘው ወሲባዊ ድርጊት እንደየማኅበረሰቡ ልማድ ቢፈተሽ መልካም ነው።

አራተኛው የዘሪሁን ርዕስ በሚስትነት የተሳሉትን ሴቶች ይመለከታል። ሦስቱም ደራሲዎች የሳሏቸውን ሚስቶች ዘሪሁን “ለባሎቻቸው ታማኝ ሆነው ግን ከሌላ ወንድ ጋር ያለፍላጎታቸው ወሲባዊ ድርጊት የሚፈጽሙ” እና “ከባሎቻቸው ውጪ ወደው ከሌላ ወንድ ጋር የሚቀብጡ” (ገጽ 13) በማለት ይከፍሏቸዋል። ያለፍላጎትም ቢሆን ከሌላ ወንድ ጋር ወሲብን ከፈጸሙ “ለባሎቻቸው ታማኝ” ናቸው ለማለት ያስቸግራል። አጥኚው ብዙዎቹ ሴቶች ትዳራቸውን እንዳልተቀበሉትም ይገልጻሉ። ይህንን “ያልተቀበሉትን” ትዳር እንዴት አድርገው ነው ሊታመኑለት የሚችሉት? ይህንንም መጠየቅ ያስፈልጋል።

በእኔ ጥናት በተመረጡ ቴክኖቶች ውስጥ ሴቶች ቀደም ሲል ዘራሁን የተጠቀሙበት ‘ቀበጥ’ የሚያስብሏቸውን ድርጊቶች ይፈጽማሉ። የእኔ ጥናት ዋና ጉዳይ ሴቶቹ ወደእዚህ ድርጊት የወሰዷቸውን ስሜቶች እና እስሶችን መመርመር ይሆናል።

በአዳም ረታ ስራዎች ውስጥ፤ ሴቶቹ ባሉበት ማኅበረሰብ ማኅበሩ “ነውር” ያላቸውን፤ ነገር ግን በተለይም ወንዶች ሲፈጽሙት ያልተነወረ ሴቶች ሲፈጽሙት የከፋ ትርጉም የሚሰጠው ለምንድነው? ሴቶቹስ ምን አጥተው? ምን ጎድሏቸው ነው ከቤት ወደ ውጪ የሚሄዱት? የሚለውን ጉዳይ የእኔ ጥናት ይመለከታል። አዳም በአለጋጋና ምስር እና ይወስዳል መንገድ ያመጣል መንገድ እነዚህን ጉዳዮች በመባያነት ሲያመጣቸው ሴቶቹን እንዴት አድርጎ ማቅረብ ፈልጓል? የሚል ጥያቄ በማንሳት ከሚኖሩበት ማኅበረሰብ አንጻር ለመመርመር እሞክራለሁ።

ዘራሁን በማጠቃለያቸው «ሴቶቹ ከእናትነት፣ ከሚስትነትና ከከንፈር ወዳጅነት ውጭ ሚና ተሰጥቷቸው አናገኛቸውም። በአካላዊ መልካቸው ወንዶችን የሚስቡ ሆነው ሲሳሉ ህሊናዊ መልካቸውም ከወንዶቹ ጋር ባላቸው ግንኙነት አንጻር እንዲጓዝ ተደርጎ ተስሏል» (ገጽ፣ 18) ይላሉ። በሌሎች የሥነ ጽሑፍ ስራዎች ውስጥ እንደምናገኛቸው ገጸ ባህርያት ለምሳሌ በፍቅር እስከ መቃብር እንዳለችው ሰብለ ወንጌል፤ ወይም እንደ ካድማስ ባሻገር ሉሊት የአዳም ረታ ሴቶች (መረቅን አይጨምርም) መልካቸው ፍንትው ብሎ አይመጣልንም። ከመልካቸው በላይ ስሜቶቻቸው፣ ሐሳቦቻቸው እና ድርጊቶቻቸው ሥግዋን ሆነው ጎልተው ይታያሉ። በተለይም በተመረጡ ቴክኖቶች ውስጥ ያሉት ሴቶች፤ ከአካላዊ መልካቸው በላይ “ህሊናዊ መልካቸው”፣ ሐሳባቸው፣ ስሜታቸው እና ፍላጎታቸውን በመከተላቸው ይህንን በማድረጋቸው ከማኅበሩ እንዲገለሉ፤ እንዲነወሩ ሌላ ስም እንዲሰጣቸው አድርጓቸዋል።

አጥኚው በዓላማቸው እንደገለጹት መልክዐሴት በልቦለዶቹ እንዴት ተስለዋል? የሚለውን መልስዋል። ባጠቃላይ «በመልክዐሴት ውስጥ ሴቶች በማኅበረሰቡ ውስጥ ካላቸው ማኅበራዊ፣ ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ተሳትፎ አንጻር የሚስል መልክዐሴት አልታዩም» (ዝኒ ከማሁ፣ 18) ይላሉ። ዘራሁን ይህን ይበሉ እንጂ ሴቶቹ የገቡባቸው ችግሮች መንስኤ፤ በኢኮኖሚያዊ ችግር የተነሳ ለማኅበራዊ መገለል እና ፖለቲካዊ ቀውሶች አጋልጠዋቸዋል። አጥኚው በተመረጡ አጫጭር ልቦለዶች ውስጥ መልክዐሴት ምን እንደሚመስል አሳያለሁ ባሉት መሠረት ዓላማቸውን አሳክተዋል። ይህም መንካራ ጎናቸው ነው።

ሁለተኛው ከእኔ ጥናት ጋር ዝምድና ያለው ደግሞ በመዘዛ ገብሩ ለአማርኛ ቋንቋ፣ ሥነ ጽሑፍ እና ፎክሎር ትምህርት ክፍል “ወሲባዊ ፍንገጣ በምዕተ ዓመቱ መባቻ በታተሙ አምስት የአማርኛ ድርሰቶች ውስጥ” በሚል ርዕስ በ2005 ዓ.ም ለድህረ ምረቃ ፕሮግራም የቀረበ ጥናት ነው። መዘዛ ለጥናቷ የመረጠቻቸው ስራዎች “መኃልየ መኃልየ ዘ ቺቺኒያ” (2001)፣ “ሰዓት እላፊ” (2002)፣ “ሰዓት እላፊ 2” (2004) “የቺቺኒያ ምስጢራዊ ሌሊቶች” (2003)፣ እና “የሰዶም ነፍሳት” (2003) ናቸው። የእኔ ቴክስቶች ከአለገጋና ምስር (2001) «ክልጅቷ»፣ «ጭጎላ ወደ ፊት ወደ ኃላ» እና «ያ ሐመልማል» ሲሆኑ ከይወስዳል መንገድ ያመጣል መንገድ (2003) «ኩሳንኩስ» እና «አሕዛብ ማድ ቤት በር ላይ» ናቸው። የእኔ እና የመዘዛ ጥናት በርዕስ ጉዳይ በመጠኑ ይቀራረባል። ነገር ግን በዓላማና በቴክስት ምርጫ እንለያያለን።

የመዘዛ ጥናት ዋና ዓላማ ሴተኛ አዳሪነትንና ነገረ ወሲባዊ ጉዳዮችን በኪናዊ ጭብጥነት መመርመር ነው። ምንም እንኳን የመዘዛ ርዕስ ጉዳይ ነገረ ወሲብ ቢሆንም የኔም ጥናት የአካል ሥግደት በመሆኑ፣ በህትመት ዘመንም ተቀራራቢ መሆናቸው ጥናታችንን ያዛምደዋል። መዘዛ ማርች ባንኮን ጠቅላ ስታስረዳ “ሴት ልጅ ከዚህ ማኅበሩ ከደነገገላት ባሕርይና ሚና ውጪ ሆና እንደ ወንዱ በወሲባዊ ሕይወቷ ንቁ (active) ለመሆን ብትሞክር የሴትነት ስፍራዋን ትነጠቃለች፤ መጠሪያዋም ሌላ ይሆናል” (ገጽ፣23) ትላለች። በተመረጡ የአዳም ረታ ስራዎች ውስጥ ሥነ ጽሑፉ በበቀለበት ማኅበረሰብ ያልተፈቀደ “ነውር” የሚባል ድርጊት የሚፈጽሙ ሴቶች ዋነኛ ትኩረቶቹ ናቸው

የእኔና የመዘዛ የጋራ ጉዳዮችን የሴቶቹ አካል፣ ሐሳቦች እና ስሜቶች ናቸው። መዘዛ በጥናቷ ውስጥ የተመለከተቻቸው ሴቶች በአካላቸው ስራቸውን ኑሮ ያደረጉ፣ የፈለጉትን፣ ያሰቡትን ለማድረግ ወደ ኋላ የማይሉ፣ ለነጻነታቸው በብርቱ የሚጥሩ እና በምርጫቸው የሚንቀሳቀሱ የራሳቸውን “ዓለም” የፈጠሩ ናቸው። አጥኚዋ በጥናቷ ማኅበረሰቡ በልማድ እራሱን “እኔ” እያለ የሚያይበት “እውነተኛ” ዓለም እንዳለው ታመለክታለች። እነዚህ ድርሰቶች የተገኙት ደግሞ ከማኅበረሰቡ ባህል ነው። በመሆኑም የድርሰቶቹ “እውነት” እና ማኅበረሰቡ “እውነት” የሚሉት ጉዳይ ይለያያል። የመዘዛ ዋና ጉዳይ በድርሰቶቹ አማካይነት በዘመን ውስጥ የሚታዩ ማህበራዊ ባህላዊውን የነገረ ወሲብ አመሳሰልን ማሳየት ነው። ንድፈ ሐሳብ አደራጅታ ለትንተናዋ በሚገባ ተጠቅማበታለች፤ የቋንቋ አጠቃቀሟ እና ዓላማዋን ማሳካቷ፣ ጠንካራ ጎኗን የሚያሳዩ ናቸው።

ምዕራፍ ሦስት

3. አለንጋና ምስር እና ይወስዳል መንገድ ያመጣል መንገድ ላይ የተደረገ

ትንተና

“...they represent three different possibilities for — and constitute so many actual manifestations of - the contemporary attempt, by women, to rewrite and rethink the female body and female sexuality” (Susan Rubin Suleiman. 1985, 44)

በዚህ ምዕራፍ፣ በምዕራፍ አንድ በገለጽኳቸው የመተንተኛና የመፈክሪያ ስልቶች፣ በምዕራፍ ሁለት በተደራጁ ንድፈ ሐሳቦች ታላሚ ቴክኖችን ለመተንተን እሞክራለሁ። የሱዛን ሩቢን ሱሌይማንን አባባል ልዋስና (1985፣44) አዳም ረታ በስራዎቹ ውስጥ አካላዊ ጉዳዮችን “በዘመናዊ አስተሳሰብ የሴትን አካልና ነገረ ወሲብ እንደገና መበየን” በሚለው ሐሳብ የተስማማ ይመስለኛል። በዚህም የተነሳ ሳይሆን አይቀርም የአካልን የበላይነት ለማስጠበቅ የሚደረጉ ትግሎችን በሥራዎቹ በስፋት የምናገኘው።

በአዳም ረታ ሥራዎች ውስጥ የተለያዩ የአካል ግንባታዎች ይስተዋላሉ። እኔም በዚህኛው ክፍል ከደራሲው ሁለት መድበሎች አካላዊ ጉዳዮችን በታላሚ ቴክኖች አስረጃኝት ሦስት ንዑስ ርዕሶች መድቤ እተነትናለሁ። የጥናቴ መሠረት ባደረግኳቸው አለንጋና ምስር እና ይወስዳል መንገድ ያመጣል መንገድ የአጭር ልቦለድ መድበሎች የተመረጡ አምስት ታሪኮችን «ማኅበረሰባዊ አካል ግንባታ»፣ «እኔ የምንለው አካላዊ ማንነት ግንባታ» እና «በአካል ሥግው የሆኑ ስሜቶች እና ሐሳቦች» በሚሉ ርዕሶች ውስጥ በመከፋፈል እተነትናለሁ።

ቀዳሚው ማኅበረሰባዊ አካል ግንባታ ሲሆን፣ በዚህ ስር «ጭጎላ ወደ ፊት ወደ ኋላ» እና «አሕዛብ ማድ ቤት በር ላይ»ን የምተነትን ይሆናል። እኔ የምንለው አካላዊ ግንባታ በሚለው ርዕስ የማቀርበው ትንታኔ «ያ ሐመልማል»፣ «ኩሳንኩስ» በተለይም “ሊጥ”፣ “እንደገና ሊጥ” እና “ኩል” የሚሉ ታሪኮች ሲሆኑ፣ በመጨረሻም በአካል ሥግው የሆኑ ስሜቶችና ሐሳቦች በሚለው ክፍል «ከልጅቷ»፣ ከ«ኩሳንኩስ» በተለይም “ሊሊ”፣ “ልፎ” እና “ሻሻ” የሚሉትን ሥራዎች ይሆናል።

እነዚህን ክፍሎች በምዕራፍ ሁለት ስለአካል በተደራጁ ንድፈ ሐሳቦች መሠረትነት ከጥናቱ ጋር ዝምድና ያላቸውን ጉዳዮች በማዋደድ በአካል ሥግው የሆኑ ጉዳዮችን በመውሰድ ከመድበሎቹ የተመረጡ ታሪኮችን ለትንተና እጠቀምባቸዋለሁ።

3.1 ማኅበረሰባዊ አካል ግንባታ

የከያኒው ክህልና ብቃት የሚመጠነው በግለሰቦች ውስጣዊ ሁነታ ዘልቆ የማኅበሩን ሥነልቦናዊ አሻራ እንደካርታ ሊያስነብበን በመቻሉ ልክ ነው። (ዮናስ አድማሱ፣ “ሀዲስ አለማዬሁና የማኅበራዊ ሂስ ሥልታቸው”፣ 1992፣ 100)

3.1.1 “ጭጎላ ወደ ፊት ወደ ጎላ”

ከዮናስ አድማሱ አባባል እንደምንረዳው ከያኒው የማኅበሩ አንዱ አካል ነውና እንደ ማኅበር አባልነቱ የእያንዳንዳቸውን ግለሰቦችና የማኅበሩን ሥነ ልቦና የመመርመር አቅሙ ነው ብቃት ያለው ከያኒ የሚያስብለው። ዮናስ አድማሱ «በዚህ በኩል ሀዲስ አለማዬሁ፣ ልዩ ነው ብዬ የማምነውን የተረክ ስልት ብቻ ሳይሆን የማኅበራዊ ሂስ አነጣጠቅን ከሽነው አቅርበውልናል» በማለት ይገልጻሉ። ይህ ገለጻ ለአዳም ረታም የሚሰራ ይመስለኛል። ይህንን ያልከብት ምክንያት ደራሲው በስራዎቹ ውስጥ ሴቶቹን የየልቦናቸውን ሞራ ገልጦ ያነበበ ያህል (ሴት ሆኖ የሚያውቅ ይመስል) ነው ስሜት፣ ሐሳባቸውን በሥራዎቹ የሚያሠፍረው። እነዚህ ነገሮች ሊፈጠሩ የቻሉት ደግሞ እንደ ዮናስ አድማሱ አባባል አዳም «ሥነ ልቦናዊ አሻራ እንደካርታ» ማስነበብ በመቻሉ ነው።

እያንዳንዱ ማኅበረሰብ የማኅበሩን ደንብ የጠበቀ አካል ይመሠርታል። ይህም ተጠብቆ እንዲቆይ ለማድረግ በጎ - በጎ ያልሆነ፣ ነውር - ነውር ያልሆነ፣ መልካም መጥፎ ወዘተ. እያለ ሥርዓትን ያበጃል። ይህንን ሥርዓት የጠበቀ፣ የማኅበሩን ደንብ ስላከበረ ይመሰገናል፣ ይህንን የጣሰ ደግሞ ከማኅበሩ ሥርዓት እንዳፈነገጠ ተቆጥሮ ይነውራል። ይህ የማኅበረሰብ አካል አገነባብ ስርዓት ከማኅበረሰብ ማኅበረሰብ አመሠራረቱ ይለያያል። ላንዱ ማኅበር ክቡር የሆነ ለሌላው የተከበረ ሳይሆን ይችላል። ማኅበረሰብ አካልን ሲገነባ ባህልን መሠረት ያደርጋል። እንደየባህሉ እንደየእሴት ሥርዓቱ የአካል ግንባታው ይለያያል።

የማኅበረሰቡን እሴት የሚጥሱ፣ በራሳቸው መንገድ የሚመሩ፣ ለዚህም ዋጋ የሚከፍሉ ባለታሪኮችን በአዳም ረታ ስራዎች ውስጥ መመልከቱ እንግዳ አይደለም። ከማኅበረሰብ ይልቅ ጭንቃቸው በውስጣቸው ለሚመላለሱ ሐሳቦች ነው። ስለዚህም ማድረግ የሚፈልጉትን

ከራሳቸው አንጻር መርምረው ያከናውናሉ። በ«ጭጎላ ወደ ፊት ወደ ኋላ» ውስጥ የምናገኛት መሰብወርቅ ጥሩ ማሳያ ናት። ተማሪ እያለች ለውጤት ስትል ከመምህራ ጋር በጓደኞቿ “ላንድ ጊዜ ተቸገሪለት” ውትወታ በተፈጠረ ወሲባዊ ግንኙነት ታረግዛለች። ማርገዚን አጎቷ እንዳይሰማ መምህራንን ታገባዋለች። “ከድጡ ወደ ማጡ” እንዲሉ አጎቷ ሰነፍ እንዳይላት ስትል ከመምህራ ተኛች፤ በመተኛቷ አረገዘች (በታሪኩ ውስጥ መረገዙ እና መወለዱ ብቻ የሚነገረን ልጅ አለ) ከዛም አሰግድን (አስተማሪዋን) ታገባዋለች። ከወለደች በኋላ ባሏን “እንዳትነካኝ” በማለት አካሏን ትከለክለዋለች። አንድ ወር፣ ሁለት ወር አለፈ፤ በእምቢታዋ ጸንታለች። ባል ልምምጡን ሚስት ቸልታዋን እንደቀጠሉ ናቸው። በእኛ ማኅበረሰብ ውስጥ በትዳር ያሉ ሰዎች በተለይም ወንዶቹ ወሲብ ማድረግ በፈለጉ ጊዜ ይፈጽማሉ። የሚስትን ፈቃድ መጠየቅም ላያስፈልግ ይችላል። በአዳም ረታ ሥራዎች ውስጥ የምናገኛቸው ባለትዳር ሴቶች ግን በተለይም ለትንተና በተመረጡት ቴክስቶች ውስጥ እንደዚህ አይነት ጉዳዮችን ሲያፈርሱ፣ ሲጥሱ ይታያሉ።

አውጥ መስላ የጨለማ እቅፍ ለመግባት ወደ ምዕራብ አድማስ በመውደቅ ላይ ያለቸውን ፀሐይ እበረንዳዋ ሸራ ወንበር ላይ ተቀምጣ ትመለከታለች.....የሚነፍሰው ቀዝቃዛ አየር የለበሰችውን የጀርሲ ሱሪ አልፎ ጭንዋ ቆዳ ላይ ይሰማታል.....የምትጠጣው ውስኪ ልዩ ጣእም አለው.....እጆቿን እየቀያየረች የምትደገፈው ፊቷ ይሞቃል.....ራስዋን በመስታወት ለማየት ጓጉታ ወደ ቤት ውስጥ ገባች.....በዚህ የምችት ወጥመድ ውስጥ ተንሰራፍታ ስትጋደምም ሆነ.....በለስላሳ ድንጋይ ወለሎቹ ላይ ቂጥዋን እየሰበቀች ስትራመድ ከብዙ ወንዶች የተገለለውን መልክ መልካምነትዋን ማየት ትፈልጋለች። («ጭጎላ ወደ ፊት ወደ ኋላ»፣ ገጽ 177፣ አጽንኦቱ የእኔ)

ከትዳር ውጪ ከሌላ ሰው ጋር መተኛት ቀርቶ ማሰብ እንደጥፋት በሚቆጠርበት ማኅበረሰብ ውስጥ ይህንን ማድረግ ነውር ነው። ትዳር ያላት ሴት መልካ ከብዙ ወንዶች ስለመገለሉ ታስባለች ከተባለ፤ ከባሏ የጎደላት ያጣችው ነገር አለ ማለት ነው። በተጨማሪም ከአለባበስ ጀምሮ አካሄድም ቢሆን የባለትዳር ሥርዓቶች ናቸው ተብለው የሚጠበቁ ጉዳዮች አሉ። የ«ጭጎላ ወደ ፊት ወደ ኋላ» ባለታሪካ መሰብወርቅ ግን ይህንን ሥነ ሥርዓት ስትተላለፈው እናገኛታለን። ማኅበረሰቡ አካሏን ከባሏ ውጪ እንድትሰጥ፣ እንድታጋራ አይፈቅድላትም፤ ማሰቧ በራሱ ጥፋት ተደርጎ እንደ ነውር ይቆጠራል። «...ነጣ ያለ ቅላት ያላቸውን ጭኖቿን ውስጥ ሱሪዋ መዳረሻ ድረስ አየች.....ማንኛውንም ወንድ ማለም ጀመረች.....» (ዝኪ ከማሁ፣ ገጽ 178)። እንዲህ የምታደርገዋ መሰብወርቅ ውጪ ውጪ ማለቷን ከባሏ ሌላ ሰው መናፈቅን ሁኔታዋና ድርጊቷ ይጠቁማል።

ሴቶች በቋንቋ፣ በድርጊት እንዲሁም በሌሎች ምልክቶች የፈለጉትን በአካላቸው መፍቀድ መከለስላቸውን፣ መጥላት መውደዳቸውን ማሳየት እንደሚችሉ ይታመናል። Christine Brooke-Rose Debaxን ጠቅሰው ሲያስረዱ “Language, the tongue, is woman’s weapon” (1985፣ ገጽ፣ 14) ይላሉ። እንዲህ አይነቱ ድርጊት በእኛ ማኅበረሰብ ዘንድ የሚበረታታ አይደለም። “ሴት ብታውቅ በወንድ ያልቅ” የሚል ተረትም አለን። የአባዊው ሥርዓት በሚመራው ዓለም ሴት ልጅ በወንድ ፍላጎት ስር የምታድር መሆን እንዳለባት ይታመናል። ይህ አባዊ ሥርዓት በእኛ አገር ብቻ ሳይሆን በሌሎችም ማኅበረሰቦች ዘንድ እንዳለ የBrooke-Rose ሐሳብ ያስረዳል። የሚፈልጉት እንዳይታወቅ ሳይናገሩ ዝም እንዲሉ፣ በነጻነት የሚፈልጉትን እንዳያደርጉ ዕድል በመንፈግ ስፍራቸውን መንጠቅ ነው። “silence in woman, is like speech in man” (ዝኒ ከማሁ ገጽ 14) በዚህም የሚፈለገው ጉዳይ የወሲብ ቢሆን ማንኛውም ድርጊት ከሴቷ አካል ቁጥጥር ውጪ እንዲሆን ማድረግ ይቻላል። በአዳም ረታ ሥራዎች ውስጥ የምናገኛቸው ሴቶች ግን ከዚህ እስራት ነጻ ለመውጣት በተለያዩ መንገድ ሲጥሩ ይስተዋላል።

የባልዎን ኮቴ ከውጪ የሰማች መሰላት.....ፍርሃት ፍርሃት አላት.....ማን እንደሆነ ለማረጋገጥ የመኝታ ቤቷን በር በትንሹ ክፍታ ተጣራች.....እጆቿን አልቦአቸዋል.....ጥያቄዎ ውስጥ ፍርሃት ነበር.....

“ማን ነው?!”

የሚገባው ሰው ኮቴ እያደፈጠ የሚመጣ መሰላት.....ምናልባት ባልዎ በማድባት ሊይዛት.....

“ማነሽ ስንቅነሽ!”.....ሠራተኛዎ እንደሌለች ታውቃለች.....

በድንገት ከሳሎን መግቢያ በር ላይ አንድ ሰው ገና በአይን ከመታየቱ፡

“እኔ ነኝ” አለ.....

ሌላ ወንድ እንደሆነ ስታውቅ በፍርሃት ካደባችበት ክፍል ወጣች.....

ወደ ላይ ከተጠቀለለው የጂንስ ሽሚዝ እጆቿ ትላልቅ ደምስሮች እንደ አውራ ጎዳና የተጋደሙበት ምሰሶ የሚያክል ክንድ ከነውፍራም ጣቶቹ ተጎልጉሎ ወጥቷል.....ከተጋለጠው ደረቱ ላይ እስከ አንገቱ መለያየ የሚነጭ ያህል ፀጉር አሳድጓል.....ቆዳው እስኪታይ ድረስ የጭንቅላት ፀጉሩ ተስተካክሏል.....

ጎረቤቷ ነው.....ሕልሚም ነው..... («ጭጎላ ወደ ፊት ወደ ጎረቤት»፣ 178፣ አጽንኦት የእኔ፣)

የማኅበረሰቡን፣ “አረዝች” ወሬ ሸሽት ተጠቃላ የገባችበት ትዳር ገና ከጅምሩ ፈቃዷ አልነበረም እና ደስታ እንደራቃት ናት። እቤቷ ውስጥ የሰማቸው ኮቴ የባሏ ስለመሰላት ፈርታለች። በገዛ

ቤቷ ኮቴ ስትሰማ ከመደንገጥ ይልቅ በተቃራኒው፤ ሌላ ወንድ መሆኑን ስታውቅ ፍርሃቷ ይለቃታል። አያይዛም መላ ሰውነቱን በአይኖቿ ትበረብራቸዋለች። አንዲት ትዳር ያላት ሴት ለዛውም ቤቷ ውስጥ ሌላን ወንድ አይኗን ሞልታ ማየቷ እንደነውር ይቆጠራል። ደረቱ ላይ መተኛት፣ አናቱን መደባበስ፣ ክንዱን ለመንተራስ መፈለግን አይኖቿን ከምታሳርፍባቸው ቦታዎች እንረዳለን። ይህንን ሰው ከዚህ ቀደም እንደምትመኘው እና “አልሟ”ም እንደሆነ ተገልጿል። ይህንንም ጉዳይ እቤቷ የመጣ ቀን አብሯት መጠጥ እንዲጠጣ ስትጋብዘው፤ በተጨማሪም ይኸው የማለለችለት ወንድ (ብሩክ፣ ዕቃ ሊዋስ የመጣ ጎረቤቷ) የሰርጉ ቀን አለባበሷን ማጤን ተገቢ ነው።

በጎረቤቷ የሰርግ ቀን እሷ እንደ ሙሽራ ነጭ በነጭ ለብሳለች፤ በጎረቤት ደንብ ሥራ መሥራት ሲገባት ቁጭ ብላ የሚጠጣ ታዛለች፤ ስሜቷ ቶሎ ቶሎ ይለዋወጣል፤ መጠጥ ደጋግማ ስለጠጣች ሞቅ ብሏታል። አንድ ጎረቤቷ “...ሙሽሮቹ ጫጉላ ቤት ገብተዋል---እስኪ እናያለን” (ገጽ 184) ሲሏት ምን ያህል ደቂቃ እንደሆናቸው ጠይቃ በፍጥነት ባሏን (ዶክተር አሰግድን) ከሰዎች መሃል አስጠርታ እያጣደፈችው ወደ ቤታቸው፤ ከዛ በፍጥነት ወደመኝታ ቤት። “ሙሽሮቹ ገና ቁጭ ብለው ይጫወቱ ይሆናል.....የተነካች አትመስለኝም” አለችው። ከሙሽሮቹ እኩል ለመሆን እየተጣደፈች፤ ጊዜን ወደ ጎላ መጎተት እያሰኛት። ከብሩክ ቤት ትይዩ ወደ ሆነው መስኮት እያየች፤ “ልብስህን አታወልቅም?” አለችው። የባክነ የልጅነት ዕድሜዋን እራሷን በራሷ ለመካስ፤ የተመኘችው የሷ ያልሆነው ሙሽራው ብሩክን እያሰበች ከባሏ ጋር አልጋ ላይ ወደቁ። በመስኮቱ ትይዩ ወደ ብሩክ ቤት እንዳየችው፤ በሙሽሮቹ መኝታ ቤት ይሆናል ብላ የምታስበውን እሷም በመኝታ ክፍሏ ለማድረግ ጥድፊያ ላይ ናት። ተማሪ እያለች ክብረንጽህናዋን ዶክተር አሰግድ ነው የወሰደው። “አናስገባም ሰርገኛ”፣ “ብር አምባር ሰበረልም”...ሳያስብል ነው እቤቱ የወሰዳት። ሩጫ ወደ ልጅነት ዘመኗ፣ ወደ ጫጉላዋ፣ ልክ ከምትወደው ሰው ጋር እንደተኛች እያሰበች... ለጭጎላ ጥድፊያ።

እንደግለሰብ የሚሰሙ እንደነዚህ አይነት ውስብስብ ጉዳዮችን ከማንም ጋር በይፋ የማይወራባቸውን ወሲባዊ ጉዳዮች አዳም በስራዎቹ አቅርቧቸዋል። መሰበወርቅ “...ጫጉላ ቤት ገብተዋል” የሚለውን ንግግር እንደሰማች ዝም ነው ያለችው። በዚህ ዝምታ ውስጥ ልጅነቷን ወደጎላ አሰበች። ለሷ “አናስገባም ሰርገኛ”፣ “ብር አምባር ሰበረልም” እና “ጫጉላሽ አብቧል ዛሬ” አልተዘፈኑላትም፤ አልፈዋታል በጣም ቆጫት። ያመለጣት ትላንቷን በወሬ ነጋሪ ጎረቤቷ አስታዋሽነት ለመኖር ተጣደፈች። ሙሽራዋ “እስኪ እናያለን” ተብላለች፤ እሷ ግን አሰግድ

ባያስጨፍርላትም ክብረ ንጽህናዎን ወስዷል። እነዚህን ስታስብ ለወራት የገፋችው፣ ያራቀችው ባሏን ፈለገችው። ከብዙ ጊዜያት በኋላ ጫጉላዎን ወደ ኋላ አሰበች ከአሰግድ ጋር በልጅነት ዘመኗ፤ አሁንን ከሙሽራው ብሩክ ጋር በባለቤቷ አካል ጭጎላዎን ሲላት ወደ ፊት ሲያሻት ወደ ኋላ እየመለሰች።

እነዚህ ስሜቶች ይፋ ሲወጡ ነው ማኅበረሰቡ “ነውር” የሚላቸው፤ ምክንያቱም ባለትዳር ሴት (የእኛ ባህል የሴቷን ያህል ወንዶችን አይጫንም) እንኳንስ ከትዳር ውጪ ይቅርና፤ የትዳር አጋሯን ደፍራ ከእኔ ጋር ወሲብ እንፈጽም ማለቷ እንደ ባለጌ ያስቆጥራታል። ደራሲው ይህንን መሰል ጉዳይ በሌላ ታሪክም ውስጥ ያመጣዋል።

3.1.2 አሕዛብ ማድ ቤት በር ላይ

እንዳታማርረኝ ሌላ በወጥ የበሰበሰ ጉርሻ ሰጠኋት። ማላመጥ ስትጀምር በጥርሶችዋ የተረገጠው ጉርሻ ያፈሰሰው ወጥ በገጠመቻቸው ከንፈሮችዋ መሃል ፍጭጭ እያለ ወጣ። ጡጦ የያዘችበትን እጇን ለቃ በአመልካች ጣቷ ወጡን ጠረገች። ከአፏ ላይ የጠረገችውን ጣቷ ላይ የተለጠፈውን ወጥ የት ታድርገው? የጠረገችበት አመልካች ጣቷን እያየች ተበሰጫጫችና (እኔን በቃላት ሳታማርር) ወጡን ሳህኑ ጠርዝ ላይ ጠረገችው። ከዚያ የቀረውን ደግ ልበላው የሚጠብቀኝ እንጀራ ላይ ጠረገችው።

--በቃኝ አለች

--የምበላው እንጀራ ላይ ትጠርጊያለሽ? አልኩ። («አሕዛብ ማድ ቤት በር ላይ»፣ 346)

ይህ ከ«አሕዛብ ማድ ቤት በር ላይ» የተወሰደ ነው። ቁስጢንጢኖስ የሚወዳት ሙሉ ከሀገር ለቃ ከወጣች በኋላ ሀገር ቤት መጥታ ተጋብተው ወደ ለንደን ወሰደችው። ሙሉ አዲስ አበባ እያለች ሳቂታ ተጫዋች ነበረች። ከቁስጢንጢኖስ ጋር ለንደን ሲገናኙ ግን ሁሉ ነገሯ ቁጥብ ሆነበት፤ የውጪ ሀገር ኑሮ ይሆናል እንዲህ ያደረጋት ብሎ ያስብላታል። እየዋሉ ሲያድሩም ቁጣና ማመናጨቅ አመጣች። ቁስጢንጢኖስ ግራ ቢጋባም ስለሚወዳት አይቶ እንዳላየ ያልፋታል፤ የትዳር አጋሩ ስለሆነች አድርግ የምተለውን ያደርጋል። ያደጉበት ማኅበረሰብ ለትዳር የሚሰጠውን ቦታ እርሱ አልረሳም።

ማኅበረሰባችን ለትዳር የሚሰጠው ሥፍራ የተከበረ ነው። ይኸው ማኅበረሰብ እራሱን የቻለ የምግብ አሠራር፣ አቀራረብ እና አመጋገብ ሥነ ሥርዓት አለው። ከዚህ ከአመጋገብ ሥርዓት ጋር ተያይዞ የሚነሳ የጉርሻም ሥነ ሥርዓት አለ። አዳም ረታ ጉርሻን ከወሲባዊ ክንዋኔዎች ጋር እያዋደደ በሥራዎቹ ውስጥ ሲጠቀም ይስተዋላል። በጉርሻ ወቅት አጉራሹም ሆነ ጎራሹ

አይን ለአይን ይተያያሉ። ቀደም ሲል በተጠቀሰ ምሳሌ ቁስጢንጢኖስ ለሙሉ የሚያቀርብላት ጉርሻ ምንም እንኳን በእርሷ ጠያቂነት የቀረበ ቢሆንም መጨረሻው አላማረም፤ ከጉርሻ ያመለጠ ወጥ በአመልካች ጣቷ እንጀራው ላይ ትጠርጋለች። ይህ ድርጊቷ አብሮ የመብላት ፍላጎትን ይቀንሳል። ንቀቷንም እንመለከታለን። በታሪኩ ማብቂያ ላይ ለምንደርስበት የልጅ አባቷ ማንነት እንደዚህ አይነት ጥቃቅን የሚመስሉ፤ ነገር ግን ላስተዋላቸው ባሏ በእርሷ ውስጥ ስፍራ እንደሌለው የሚጠቁሙ ድርጊቶችን ትፈጽማለች። ከዚህ ቀደም በቀረበው ትንተና ከትዳሯ ውጪ ወንድ እንደምታስበዋ ሴት ይህችም ባሏ (ቁስጢንጢኖስን) ከአገሩ “ባሌ ነህ” ብላ ከወሰደችው በኋላ የምታደርገው ነገር ማንነቱ ላይ ጫና የሚያሳድር ነገር ነው። አካሏን የምትሰጠው ከባሏ ሌላ ሰው እንዳለ በምግብ ዝግጅቷ ወቅት መጠርጠር ይቻላል። ቁስጢንጢኖስም የከተማን መምጣት ተከትሎ የምግብ ዝግጅቷ ይደንቀዋል። “ስለምንድነው ሙሉ የዚህ ዓይነት ወጥ ሁሉ ጊዜ የማትሰራው?” (ገጽ፣ 366) ሲል ይጠይቃል፤ ይህ ጥያቄ የሚጠራው ሌላ ጉዳይ አለ። በዝግጅቷ ውስጥ ከባሏ ይልቅ ከተማን መውደዷ፣ ማድላቷ ያስታውቅባታል።

እስኪ ሸንኩርት መክተፍ እርዳኝ አለች ከማድ ቤት። ...

ማድቤት ገባሁና ሶስት የሸንኩርት ራሶች መራርጨ መክተፊያ ሳዘጋጅ፡

---አይበቃም እሱ ብቻ አለች

---ምን ልትሰራ ነው?

---አንድ ቀይ ሥጋ ወጥ.....አንድ የበግ ቅቅል.....ትንሽ ጎመን.....ትንሽ የሚሰነግ ቃሪያ

---ይሄ ሁሉ?

---አንደውም ቅድም ልሰራ ነበር። ልጁን የሚይዝልኝ አጥቼ ነው እንጂ

በአምስት ደቂቃ ውስጥ ሁሉን ሸንኩርት እንዳዘዘችኝ አዘጋጅቼ ልቀመጥ ስል፡

---እንዴ? ነጭ ሸንኩርትና ዝንጅብልስ? በቃ ትንሽ የማድቤት ሥራ ስታይ ትሸሻለህ

---መቼ ነው የሸሸሁት?

ወደማድ ቤት ተመልሼ ስገባ ሸንኩርት መላጥ ጀምራለች

---ተወው በቃ ተጨቃጨቅህ። ይሄንንም ትልቅ ጉዳይ አድርገኸው?

---ምን ማለትሽ ነው?

---በቃ አትጨቅጭቀኝ

---መቼ ጨቀጨቅሁሽ? (አሕዛብ ማድ ቤት በር ላይ፣ 360-361)

ይህ ድርጊቷ ባሳደጋቸው ማኅበረሰብ ውስጥ ነውር ነው፤ ባልን ወደ ማእድ ቤት ለሥራ መጥራት። የምግብ ዝግጅቷ ጥድፊያዎና ቁስጢንጢኖስን እንደ ልጅ ማዘዝ፤ ማመናጨቋ (ለዛውም ሚስቱን ለሚጋራው ሰው 'ለውሽማዎ' ሆኖ መሙላት ብላ) ስንመለከት ለምን? ብለን መጠየቃችን አይቀርም። ይህ ሁሉ ደፋ ቀና ለአባወራ ሳይሆን ለከተማ (የልጁ አባት) መሆኑ ደግሞ ለጥያቄው ምላሽ ጠቋሚ ነው። ማዘዟ ባይከፋም ማጣጣሏ ያስወቅሳታል። ከሌላ ወንድ (ከከተማ) ጋር ለ“መሴሰን” ያላጠፋውን እንዳጠፋ አድርጋ ትቆጣዋለች። ይህ በተደጋጋሚ የምታደርገው እንደሆነና ልብ እንዳላለውም ቁስጢንጢኖስ ካለፈ በኋላ ያስታውሳል። “እምድንነው ያለፈው ነገር አሁን ካለውና ወደፊት ከሚመጣው በልጦ የሚመስጠኝ?” (ገጽ፣ 362) እራሱን ይጠይቃል። ምላሽ ግን የለም።

ዛሬን ሳይሆን ትላንትን መኖር የሚሹ ገጸ ባህርያት በአዳም ስራዎች ውስጥ ተደጋመው ይመጣሉ። በዚህም ባዛና፣ ናፋቂ፣ ዛሬን ነዋሪ ሳይሆኑ ታሪክ ነጋሪ ይሆናሉ። አንድ ሰው ተወልዶ እስኪሞት ድረስ ከቤተሰቡ፣ ከአካባቢው እና ከማኅበረሰቡ በሚያገኘውና በሚቀበለው የተለያዩ ልምድ አካሉን እየገነባ ይኖራል። ሙሉም በሀገሯ እያለች ከአራት ኪሎ እስከ ስድስት ኪሎ ያሉ መምህራንን “እንደምትተኛቸው” ወሬ ቢሰማም አላምንም ብሎ ነገሩን ችላ ብሎታል። ይኸው ልምድ ነው ባህር ማዶም የተከተላት።

በጎ በማድረግ የማኅበሩን ስም ላስጠበቁ “ጨዋዎች”፤ የማኅበሩን ደህንነት የሚያሰጉትን ደግሞ “ባለጌ” እያለ ስያሜን ያበጅላቸዋል። ሙሉም ባል የተባለ በማኅበረሰቧ (የምትፈልገውን ወሲባዊ ጉዳይ ከሌላ ከማንም ሰው ጋር ብትፈጽምም) ክብር፣ ወግ የሚሰጠውን ማዕረግን ከቤቷ አስቀምጣ በ“ባለትዳር ናት” ሥም የልቧን መሻት በስውር ትፈጽማለች። እንደነዚህ አይነት ድርጊቶች በታወቁ ጊዜ ትዳርን አደጋ ላይ ይጥሉታል። ለመሆኑ ከተማ በቅርቧ እያለ አብረው ወሲብ ይፈጽሙ ከነበረ ለምን ቁስጢንጢኖስን ከሀገር ቤት ማምጣት አስፈለጋት? ከተማ ሚስት ስላለው ነው? ወይስ ይህ በድብቅ የተጀመረው ወሲብ ይፋ ቢወጣ ከባለትዳር ጋር ትማግጣለች እንዳትባል ስሟን ለማስጠበቅ “አኔም ባል አለኝ” በሚል ሽፋን ከሌሎች ወንዶች ጋር ለመሆን ለመከለያነት ነው ቁስጢንጢኖስን ያመጣችው። ይህንንም ጥያቄ ባሏ በተደጋጋሚ ይጠይቃል። የጸባይ ለውጧ፣ ትንሽ ጥፋት ካገኘችበት፣ ለምሳሌ የቤት ቁልፍ እረስቶ ከወጣ ሲመለስ ያንኳኳል፤ ስትከፍት እየተነጫነጨች ነው። የከተማን ማንኳኳት ግን በምቱ ነው የምትለየው፤ መለየት ብቻ ሳይሆን ብር ብላ ሄዳ ነው በፈገግታ የምትከፍትለት። ጉንጮቹን ስማ ወደ ቤት እንዲገባ ትጋብዘዋለች፤ እቤት ገብቶም ኮቱን ተቀብላ በጥንቃቄ ነው የምታስቀምጠው። ባሏን

ግን በእያንዳንዱ ነገር ልታርመው ትፈልጋለች። የበር መንኳኳቱ ከወሲባዊ ድርጊት ጋር ይያያዛል። ቁስጢንጢኖስን አድብታ የምትጠብቀው መሆኑ ከበር አከፋፈቷ፣ አቀባበሏና መስተንግዶዋ ማጤን ይቻላል። ለከተማ ያላትን አክብሮት በአይኑ አይቷል።

ቃሉ ዙሪያውን በትንፋሽ ስለተጠቀለለ በግልጽ ምን እንደተናገረ ባይሰማኝም ብቻ ‘ግባ’ የሚል መሰለኝ። እቆምኩበት በመፍብዝ ‘ግባ’ ነው ያለው? ራሴ ነኝ ለራሴ ያልኩት? የማስበው ነገር ነበር? እያልኩ ሳወጣ ሳወርድ በግራ እጄ በአመልካች ጣቴና በመሃል ጣቴ የያዝኳትን ያልተለኮሰች ሲጋራ አየኳት። ላይተር እንደሚያስፈልገኝ ትዝ አለኝ። ደግሜ ሁለመናዬን ፈተሽኩና ላይተሩን ላገኘው ስላልቻልኩ ወደ ቤት ልገባ የባንኮኒውን በር ከፈት ድርጌ አንገቴን ስገግ ሳደርግ፣ የክሳዱ ጫፍ በወርቅ ቁልፎች የተያያዘ እጅ ሚስቴ ሙሉ ቁጥ ላይ አርፎ ላይና ታች ሲዳብስ አየሁ። መጀመሪያ አላመንኩም። ወደ ታች አየሁ። ጫማ አላደረኩም። ቀና ብዬ አየሁ። የከተማ ጭንቅላት ጎንበስ ብሎ መጣና አንገቷን ሊስም ሲጣጣር ሙሉ እየራቀችው.....

---ተው እንጂ እዚህ አይሆንም ስትል ሰማኳት።

ዳናዬን ሳላሰማ ወደ ባልኩኒው የኋሊያሽ እንደመሳብ አድርጌ ተመለስኩ። ከእኔ ድርጊት ጋር አድሞ ነው መሰለኝ ህፃኑ ከመኝታ ቤት ሲያለቅስ ሰማሁት።

---ቁስጢ! ቁስጢዬ ና ማሙሽን ያዘው ብላ ስትጮህ ሰማኳት።

ያኔውኑ ትልቅ ድስት (ያ ቀይ ወጥ የሰራችበት በድምፁ አውቀዋለሁ---ብዙ ጊዜ ወድቆብኛል) ሲወድቅ ሰማሁት።

እንደገና ስታንሸካሸክ። (አሕዛብ ማድ ቤት በር ላይ፣ 368-369)

ይህ የሚወድቅ ድስት በሙሉ ሴትነት ሊወከል ይችላል። አንድም ባሏ ፈጽሞ ጠልቷታል። አንድም ድስቱ የሚሠራበት ቀይ ወጥ መሆን በራሱ በቤታቸው ነገር እንደገባ ይጠቁማል። የድስቱ መውደቅ በሚፈጥረው ድምጽ ቁስጢንጢኖስ እንዳይደርስባቸው ማንቂያ ደወል ነበር። ነገር ግን አላመለጡም። ከዚህ ስፍራ ውጪ እንደልብ መሆን እንደሚችሉ ስትናገር ሰምቷል። እንደ ባል ቁስጢንጢኖስ ተደፍራለሁ ያዙኑ ልቀቁኝ አላለም፤ ያየውን ነገር ከዚህ ቀደም ከነበሩ ነገሮች ጋር እያገናኛቸው የራሱ ውሳኔ ላይ ደረሰ።

ሚስቴ እንደዋሸችው ሲያውቅ ለምን አመጣችኝ? ይህንን ጉድ ልታሳየኝ ነው ለምንድን ነው? በመጨረሻም አለ “ከአስር ዓመታት በኋላ ‘አበሻ ነኝ’ የሚል ዝንጀሮ የመሰለ ነገር ለንደን ከተማ ጎዳና ላይ ቢገጥማችሁ፣ እሱ የከተማና የሙሉ ልጅ እንደሆነ እወቁልኝ” (ገጽ 376)። ይህቺ ሴት እንዲህ ማድረግ ለምን ይሆን? ከቤት ያለው ባሏ ወሲባዊ እርካታዋን ቢያጎድልባት ነው ከውጪ ሰው ልጅ የወለደችው? ባሏ መውለድ አይችልም? አልያም እርሷ ሴሰኛ ናት? ምንድነው? በርግጥ አንድ ነገር ጎድሏታል። ከአዲስ አበባ ልምድ ይህንን ልታደርግ

እንደምትችል መገመት ይቻላል። በተቃራኒው ቁስጢንጢኖስ “የእኔ መጽሐፈ ፍቅር ነገር ነበር” ይለናል። እሱ በፍቅር እሷ ምንነቱ ባልታወቀ ነገር አብረው ሦስት ዓመታትን ቆይተዋል። በገዛ ቤቱ የራሱ ሚስት ከከተማ ጋር የምታደርገውን ነገር እንዳየ የበላው ተናነቀው።

ሙሉ ማህበረሰብ መጥፎ የሚለውን ድርጊት ትፈጽማች በዚህም የተነሳ ሥም እንዳይወጣለት አብረዋቸው ለሚውሉ ጓደኞቻቸው (የሀገራቸው ልጆች) እንዲህ አድርጋቸዋል ሳይል፣ ለሷም ምንም ሳይተነፍስ፣ ሄጃለሁ ብሎም ሳይሰናበታት፣ ይሄ ይህ ሲሆን ካንተ ነው የወለድኩት ያለችው ልጃቸውን አንድም ቀን እንደ ልጁ አባብሎና ወደት አያውቅም። ባቀፈው ቁጥር ስለመልኩ አስቀያሚነት ያስባል። ጡጦ እያጠባው እንኳን ዝንጀሮ ስለመምሰሉ ያስባል እንጂ በአባትነት ፍቅር አልነበረም የሚያቅፈው።

3.2 እኔ የምንለው አካላዊ ማንነት ግንባታ

...ባልታወቀ፣ ባልተፈቀደ፣ ባልተደነቀ ባልተፈቀረ የሰው ወንድ ልጅና ከእንስሳቱ ዘር የሚመሳሰል የሴትነት ጠረኔ ጎትቶት በምወልድለት ወንዴ ዝንጀሮ መሐል ልዩነቱ ምንድነው? ፍቅር ከሌለ ምን የቀረ አለ? (አለንጋና ምስር፣ ገጽ፣ 300)

3.2.1 «ያ ሐመልማል»

በእኔነት የአካል ግንባታ ውስጥ ከ“እኔ”ነት ውጪ ያሉ ከሌሎች ሰዎች ባንድም በሌላም መንገድ አለመስማማት መፈጠሩ አይቀርም። “እኔ” ከሌሎች ይለያል። “እኔ” ባይ የሚፈጽመው ድርጊት (እርሷ/እርሱ እኮ እንዲያ ናት/ነው ሊያስብል ይችላል) ከሌሎች መለያ ነው። አዳም ረታ በሥራዎቹ ውስጥ በተለይም ሴቶቹ በአካላቸው በእራሳቸው “ነጻነት” እንዲሆን የሚፈልጉትን የሚያደርጉ፣ የ“እኔ” ያሉትን አካል በፈቃዳቸው የሚያዙ፣ በተለይም ወሲባዊ ጉዳዮችን ሲያስቡ ስሜታቸውን መሠረት በማድረግ የሚፈልጉትን የሚፈጽሙ አድርጎ አቅርቧቸዋል። ይህንንም ስል ነጻ ናቸው፤ ምንም እክል አልገጠማቸውም ማለቴ አይደለም። አዳም ረታ ሴቶቹ ከማይፈልጉት የአካል “እስራት” እንበለው ሠንሠለት በሐሳባቸው ወይንም በድርጊት እንዲያመልጡ፣ እንዲፈቱ ነጻ ስሜት እንዲሰማቸው ያደርጋቸዋል።

ያ ሐመልማል ውስጥ ያለችው አዜብ በትዳሯ ደስተኛ ያደረጋት ነገር በአካሏ እንደልቧ የፈቃዷን መፈጸሟ ነው። አብዛኛው ሰው ወደና ፈቅዶ በሚያደርገው ነገር ሊደሰት ይችላል። መደሰት ብቻ ሳይሆን ለእያንዳንዱ ጉዳይ ኃላፊነቱን ይወስዳል፤ የ“ያገባኛል” ስሜትም ይፈጠርበታል። በዚህ ታሪክ ውስጥ የሚነሱት ጉዳዮች በዚህ የተቃኙ ናቸው። በታሪኩ

እንደምናገኘው የባል “ልጅ እንወለድ” ተማጽኖ በሚስት “ፍቅሬን ይሻማኛል አሁን አያስፈልገንም” እምቢታ ሳይሳካ ይቀራል። አዳም ሴት ገጸ ባህርያቱን ነጻ ከሚያወጣበት መንገድ አንዱ የሐሳባቸውን የልባቸውን እንዲኖሩ ማድረግ ነው።

«እመቤትዬ? ለልጅ ይሁን» አለኝ። ሰምቼዋለሁ፣ ደግሞ አልሰማሁትም። የነሆለላች ልቤ እየነዳችኝ እግሮቼን ግራና ቀኝ። ጭንቅላቴ ሣሩ ላይ አርፎ። በዚያን ወቅት የምኖረውን የስጋ ደስታ እያሰብኩ.....የጠየቀኝ ጥያቄ ትዝ አለኝናለልጅ? ለልጅ? የሚነድ ጦር ሲጠጋኝ ይሰማኛል.....በድንገት በርግጤ ተነሳሁና ቁጣ በተሞላ ቃል እየተንተባተብኩ ከላይ እንዲነሳ ጠየቅሁት።

«ምነው?» አለኝ። ፊቱንና መዳበሻ እጁ ቅር ብሎአቸው። እንደጎዳሁት ገብቶኛል።

«ልጅ መውለድ አልፈልግም! ስንቱ ልንገርህ!» አልኩ እየተነጫነጭኩ ተሰብስቤ ቁጭ ብዬ.....ዝቅ ባለ ድምጽ.....ወደ ደረቴ ጎንበስ አድርጌ እየተናገርኩ። በልፊያ የተበታተነ ጸጉራን እየሰበሰብኩና በእጆቼ ወደ ኋላ እያበጠርኩ።

«በእናትሽ.....አንድ እንኩዋን ቢሆን እንወለድ»

«ትንሽ እንቆይ.....ልጁ ከመጣ ከአንተ ጋር.....መሆን አልችልም»

«ያው ነው የእኔ እመቤት» አንገቴን ሳመኝ። ፊቱን ሳመኝ። ሁለመናው ይለምነኛል.....ግንባሩን አልቦታል.....ደረቴን አልቦታል.....ከንፈሮቹ ጥፋት እንዳጠፋ ልጅ ይርበተበታል።

«አይሆንም.....እዚህ ደግሞ ብርድ ይገባኛል» ብዬ ተነሳሁ። («ያ ሐመልማል» ገጽ፣ 286-287)

የልጅ መምጣት የባሏን ፍቅር እንደሚነጥቃት አስባ አዜብ በግሏ በወሰደችው ውሳኔ ደስ ብሏታል፤ በዚህም ምንተስኖትን አናዳዋለች። ወሲብ ሊፈጽሙ በተዘጋጁ ሰዓት በአካሌ ያለእኔ ፈቃድ አይሆንም በማለቷ ሳይፈጽሙት ይቀራሉ። «እኔ ይህንን አሁን አላደርግም» የማለት አቅሟ ነው አካሏን እንዳታስነካ፣ እንዳታስደፍር ያደረጋት። ባለትዳር የሆነች ሴት ወሲብ መፈጸም አልፈልግም የማለትን ድፍረት እንዲህ አይነቱ ድርጊት በማግበረሰቡ ያልተለመደ ነገር ግን በአዳም ረታ ሥራዎች ውስጥ ተደጋግሞ የሚመጣ ጉዳይ ነው። ሴቶቹ ሳይፈቅዱ ወሲብ መፈጸም ቢፈልጉ እንኳን ወንዶቹን እንዳይችሉ ያደርጋቸዋል። ይህ ጉዳይ የሚደፈሩትን ሴቶች አይጨምርም።

በወንድ እና ሴት ጾታዊ ግንኙነት ውስጥ እንደህ አይነት የሴቶች አካልን ለወሲብ አለመፍቀድ ለዛውም በትዳር ውስጥ እያሉ የማይቻለውን፤ ስህተት እንደሆነ ተደርጎ ይወሰዳል። ምክንያቱም

አንድም የትዳር አካል ነው ወሲብ፤ አንድም እንዴት ደፍራ ነው ሴት ባሏን አይሆንም ወሲብ መፈጸም አልፈልግም የምትለው? ይህንን በማለቷ ሊፈጠር የሚችለውን ታስባለች ጸብ ሊነሳ ወይንም ወደ ውጪ ሌላ ሴት እንዲመለከት መገፋፋት ይሆናል ብላ ስለምታስብ ባትፈልግም ለትዳር፣ ደህንነት ስትል ብቻ ወሲብ ከመፈጸም ወደኋላ አትልም። በዚህም ትዳርን ከአደጋ እንደጠበቀች ታስባለች። በተቃራኒው ያለውንዱ ዝግጁነት ሴቷ ባሏን ብትፈልግ አፍ አውጥታ ከመጠየቅ ይልቅ ይህንንም ለማድረግ ድፍረት ይጠይቃል፤ በአካሏ ምልክት ለማሳየት ትሞክራለች። ይህም እንዴት ሴት ደፍራ ወንድ ልጅን ስለወሲብ ትጠይቃለች የሚል አስተሳሰብ ቀፍድዶ ስለያዘው ነው። ምንተስኖት ሲንከባከባትና ሲለማመጣት የነፈገችውን ገላ በኋላ ላይ ዘሯን ለመተካት “የሰው ያለህ” እያለች በየጎዳናው ስታስስ እንናገኛታለን በማህጸኗ ፍሬ ለማስቀረት።

...ቀላል ንፋስ ቀሚሴን በቀስታ እያነሳ ይጥፈዋል። ሁለት መኪናዎች ቀጠሮ እንደደረሰበት ሰው ተቻኩለው አለፉኝ። አውቶብስ ማቆሚያው ስደርስ እርምጃዬን ዝግ አድርጌ የተገኘው ወንድ እንዲመጣ፤ እንዲፈልገኝ የመንገድ መብራት ሥር እንደሚደንስ እያደረገኝ ቆምኩ። በወዲያ በኩል አንድ ሰው ብቻውን እየተነጋገረ ይሄዳል። እኔን አይቶ እንደተበሳጨ ሁሉ እጁን አወናጭፎ ጉዞውን ቀጠለ። በልቤ «ና ጠይቀኝ ያለችግር.....ውሰደኝ» አልኩ። አልለመድኩም። መንገድ ዳር ቆሜ ወንድም ዘርም ስለምን የመጀመሪያዬ ነው። መለመን አላውቅበትም። ሩብ ሰዐት ጠበኩ። የሰፈር ዘበኞች በአጠገቤ እያለፉ ከፍ ዝቅ አድርገው አዩኝ።

«ምን ያደርጋሉ በዚህ ሰዐት?» አለ አንዱ

«ሰው እየጠበኩ ነው» በልቤ ግን፡

አንተም ና.....ማናችሁም ኑ እላለሁ። ወንድ እንደምጠብቅ ሊጠረጥሩኝ አይችሉም ። በሰፈሩ ውስጥ ጤነኛ፣ ሠላማዊ፣ ያለፈላት ሴት ነኝ.....ባሌን ገድዬ የምዝናና። («ያ ሐመልማል»፣ 299)

ገጸ ባህሪዋ በአንደበቷም በልቡናዋም ሚች ባሏን ቀን ከሌት ትናፍቃለች እንዲህ የሚለያት ያልመሰላት፤ ዘላለማዊ እንዲሆን የምትመኘውን ፍቅሯን ገፍትራ ከቤት አስወጥታዋለች። ይህም የእግር እሳት ሆኖባታል። ጊዜው ካለፈ በኋላ የማይገኝ ነገር ፍለጋ እንድትደክም ያደረጋት ለእራሷ ባበጀችው አካላዊ ግንባታ ላይ የወሰደችም ውሳኔ ለዛሬ የልመና ቀን አብቅቷታል። በዚህ የእራስን አካል በመገንባት ሂደት ውስጥ የሚገኝ አንዳች የሆነ ጥቅም፣ እርካታ ቢኖርም እንደ አዜብም ዋጋ ሊያስከፍል ይችላል።

ገላዬ በጊዜ ብዛት እየወፈረ.....የመነኮሰ ጭኔ ብቻውን እያደገ፣ የወር አበባዬ እየመጣ ሲጠፋ፣ ጡቴ እየወደቀ፣ የሆዴ ቦርጭ እየገፋ...ሽንጤ እያጠረ ሲሄድ አያለሁ። መታጠቢያ ቤት

መስታወት ፊት ለፊት ቆሜ የብቸኝነት አወዳደቱን ሳይ፣ ወተት ሳይወርደኝ፣ የእንግዴ ልጅ ሳይጠረገኝ፣ ማሕፀኔ ሳይቆስል፣ ለአንድ ለምወደው ሰው ይኼን ሁሉ የማየውን ሥጋና ደም ስር ሳልሰጠው መቅረቱ አንጀቱን ይበላኝና ከቆምኩበት ወድቄ መሬት በጥሬ እየመታሁ አለቅሳለሁ። በጥሬ እየመታሁ። ይኼ ሁሉ ስቃዬ ግን ከእግዜርና ከሰይጣን በተቀር ማንም ሳያውቀው ባዶ ቤት ውስጥ ይቀራል እየመሰለኝ.....(«ያ ሐመልማል»፣ 291፣ አጽንኦቱ የእኔ)

የሴት ወግ ሳይደርሳት በመቅረቱ ትቆሜለች። ሴት በመሆን ብቻ የሚገኝን ጸጋ ማርገዝ፣ መውለድና ማጥባት አልፈውባታል። ከምትወደው ወንድ ልጅ ሳይኖራት በመቅረቱ ትንገበገባለች። ማንም የላትም። ለዚህም ነው “የብቸኝነት አወዳደቱን ሳይ” በማለት ጥልቅ ሐዘኗን የምትገልጸው። በዚህም እራሷን ጥፋተኛ አድርጋ ትወስዳለች ባሌ ሲለምነኝ እሺ ብዬው ቢሆን ኖሮ እያለች። ከባሏ ሞት በኋላ አንድ ሁለት ወንዶችን ሞክራ ነበር። ማን እንደምንተስኖት፣ ማን እንደሚወዱት ገላ? ምንኩስ ጭኔን የሚደፍርልኝ ስትል አደባባይ ለዘር ብላ ወንድ ፍለጋ ትወጣለች።

3.2.2 «ኩሳንኩስ» “ሊጥ”/ “እንደገና ሊጥ”

አዳም ረታ ተራ የሚመስሉ ነገር ግን ታሪኩን እንደ ጀርባ አጥንት ደግፈው የሚያቆሙትን በንፁህ ርዕስነት ያመጣቸዋል። ከይወስዳል መንገድ ያመጣል መንገድ «ኩሳንኩስ» “ሊጥ”ና “እንደገና ሊጥ” በሚለው ታሪክ ውስጥ ያለችዋ ሠናይት ከልጅነት ወዳጇ ገለታ ከተለየች በኋላ ፍቅሯን በልቧ እንደያዘች ለዓመታት ትቆያለች። የትዝታዋ ቀስቃሽ ሰበብ አታጣም፤ የገለታ ውሻ ቀስቶ ሳይቀር።

የግብር ውሐ ጊዜዋ ሁልጊዜ የማልቀሻ ቀኗ ነው። ትቷት በመሄዱ ሳታቋርጥ ለአራት አመታት ላዘነችበት ታዝናለች። ... ‘አምላኬ አይኑን አሳየኝ’ ትላለች። («ኩሳንኩስ»፣ 78፣ 203)

ይህች ባለታሪክ የምትጠብቀው ገለታ፣ የልጅነት ፍቅረኛዋ ይሙት ይኑር ወሬ አልሰማችም። ገና በወጣትነቷ ከልጅነት ፍቅሯ ውጪ አንዳች የምታስበው ሰው የላትም፤ ነጋ ጠባ የቤት ሥራ ላይ ናት። እንደሚመለስ ሰው “እመጣለሁ” ብሎ እንደቀልድ ወደ ኬንያ የተሰደደ ፍቅሯን ጥበቃ ላይ ናት። ፕሌቶ “አካል የነፍስ መቃብር ነው” (በSynnott የተጠቀሰ 1993፣ 7) እንደሚለው የገለታን ፍቅር በአካሏ ቀብራ ኑሮዋን ሥራ አድርጋለች። በሥራ አካሏን እያደከመች ተስፋ በሌለው ዛሬዋ በትዝታ ትላንትናዎቿን ትኖራለች። ዛሬ የተባለ ቀን በጭራሽ የላትም። ዳኒ ካቫላሮ እንደሚሉት “አካል ምስልን የሚከስተው፣ በባህል ግንባታ ውስጥ ትርጉምና አቅጣጫ ሲኖሩት ነው” (Cavallaro, 98) ሰናይትም እያንዳንዷን ምስል ከገለታ ጋር

ባላለፈችው ትዝታ እየተረጎመች ዛሬም አብሯት እንዳለ ከእርሱ ሌላ ማንንም ወንድ አታስብም። እንዲሁም በማድረግ አካሏን ወሲብ ባለመፈጸም አስራዋለች። ከቤቷ ውጪ ቤት ሳይኖራት ባሏ ሆኗል። እናም እራሷን እንዳገባች ባለትዳር ሴት ትቆጥራታለች።

ሽንት ቤቱ ለብቻው ገለል ብሎ የተገነባ ጉድጓድ ነው። ሲያዩት ሽንት ቤት እንደሆነ ያስታውቃል። ከውጪ ሽረራት የለበሰች አምፖል የበሩ የላይ መቃን ላይ ተንጠልጥላለች። መብራት ማቃጠል አልፈለገችም። በኩታዋ ሥር የሞቀ ውሃ የተሞላ ጣሳዋን አጥብቃ ይዛለች። የሽንት ቤቱን በር ከፍታ ስትገባ ጣውላው ከስሯ ተንጣጣ። ጣሳውን ወደ ጎን አስቀምጣ ረጅም ያስለመለማት ሽንት ሽናች። ከታች የተጠራቀመው ጉድፍ ላይ ውሐዋ ሲወድቅ ትሰማለች። ከጉድጓዱ ሽተት ብላ ቁጥጥ ካለችበት ተነስታ ቀሚሷን ከፊት ለፊት ወደ ላይ ብድግ አደረገች። ከጣሳው ውሐ ቀኝ እጇ መዳፍ ላይ ደፋ አድርጋ በቸልታ ወደ ጉያዋ ወረወረች። ሁልጊዜ ጠዋት በዚህ ዓይነት ሰዓት ለስ ያለ ውሐ ሲሞቃት፣ ትዝ የሚላት ወደ ኬንያ ተሰዶ የጠፋው የመጀመሪያና የመጨረሻ ቦይ ፍሬንዲ ገለታ ነው። ታጥባ ተደራርቃ ተነስታ ወደ ተለመደው ሥራዋ እስክትመለስ ድረስ የምታስታውሰው ገለታን ነው.....(«ኩሳንኩሰ»፣ ገጽ፣ 203 አጽንኦቱ የእኔ)

ከዚህ ሐሳቧ እንደምንረዳው ከገለታ ውጪ ማንም ዞር ብሎ የማያያት እንደሆነች እራሷን በሽረራት ድር ተመስላለች፤ ሽረራት የምታደራበት ቦታ ስራ የማይሰራበት፣ ሥው የማይደርስበት ቦታ ነው። ስንፍናንም ይጠቁማል። በሽረራቷ ድር የተመሰለው የሠናይት ሕይወት በወጣት ትኩስ ዕድሜዋ ላይ ዘወትር የምትፈጽመው ቸልታ፣ ጉልበቷን በስራ መቅጣቷና እራሷን መጣሏን ይጠቁማል። ገለታን የመጨረሻዋ ወንድ አድርጋዋለች። “...ጊዜ ደሞ ይጠፋታል። ወርና የወር ስም ይጠፋታል። ብቻ የጊዜ ነገር ይጠፋታል። ሰዓቷ የስራ ክፍፍሏ ነው። ሰዓቷን የምትለካውና የምትቆጥረው በስራዋ ነው። ታዲያ ቅዳሜ ከሆነ ልብስ ታጥባለች። እሁድ ሰንበት ነው” (ገጽ 202)። ከዚህ ውጪ ዓለም ያለ አይመስላትም። እንዲህ እያደረገች ዛሬን እየሰረዘች ትላንትናን በጉልህ ቀለም በትዝታ ታሰፍራለች ያለመታከት ገለታን ትናፍቃለች።

ዘወትር ግብር ውሃ ትወጣለች፤ እንዲሁም ገለታን ታስታውሰዋለች። ይህ የየዕለት ግብሯ ነው የማይቋረጥ መናፈቅ፣ ማሰብ፣ መብሰልሰል ወዘተ. እንደዚህ እያደረገች አካሏን ከሌላ ወንድ፣ መንፈሷንም በሥራ አስራዋለች። በመጨረሻም አብሮ አደንና የሚወዳት ኢዩኤል የተባለ ሰው (ዶክተር ኢዩኤል የሰፈሯ ልጅ የነበረ እናቱ የቤት ስራ እንድትሰራሉት የጠየቁት) ቤት ሄዳ እንድለወጥ ከፈለግህ ገንዘብ አበድረኝና ልስራበት ትለዋለች። እርሱም ከልጅነቱ ጀምሮ እንደሚወዳት፣ ስለገለታም ጠይቋት ገንዘቡን እንደሚሰጣት ነገራት።

በዚህ ጊዜ ሠናይት፣ ‘የጠየኩትን ካደረገልኝማ ዛሬም ድረስ መውደዱ አለ ማለት ነው። ለዚህም ነው ገንዘብ ሊሰጠኝ የፈለገው፤ ከሰጠኝ ደግሞ እኔም ለውለታው ከእርሱ ጋር ለመሆን መዘጋጀት አለብኝ’ እያለች ስታስብ “...ጣቶቿ ከውስጥ ሱሪዋ ስር ዘልቀው ፀጉር ይስባሉ.....ገለትዬ? አትሰናበተኝም ገለትዬ?.....” (ገጽ 340) ትወስናለች። የጠበቀችው ፍቅርን፣ ያሰረችው ሁለመናዋን ለሌላ ሰው አሳልፋ ለመስጠት መዘጋጀቷ ሲታወቃት፤ አካሏን ለአዲስ ሰማሰቧ ገለታን እንደከዳችው ሲሰማት እንባዋን ማፍሰስ ጀመረች ግን የእኔ ያለችውን አካሏን፣ ሁለመናዋን አሳልፋ የምትሰጥ አትመስልም ምክንያቱም ገለታን ፈጽማ አልረሳችውም። ከገለታ ጋር እቤታቸው ጓዳ ከሰው ተደብቃ ያደረጉትን ታስታውሳለች።

እዛ ቅርብ ክፍሎች ውስጥ እህቶቿ ተኝተው እናቷ እያንጎራጎሩ ወንድሟ ሙዚቃ እያስጮኹ.....ሰው ቤት እያለ እዛች ክፍል አድርጋ የማታውቀውን ራቁቷን ተኛች። ቁመቱ

ውስጥ ገባች። ለማርያም ፀለየች እንድታረግዝ.....(ገጽ 206 አጽንኦቱ የእኔ)

ይህም አልሆነም። ገለታ እናቷ ይቆጣታል ብሎ የወንድነት ዘሩን ጭኗ ላይ ያስቀረዋል። ልጅ እንዳይኖራቸው የፈለገው የእናቷን ቁጣ ብቻ ፍርቶ ሳይሆን እንደ ህልሙ አግብቷት ባለመኖሩ፣ የማያሳድገው ልጅ እንዳይወለድ፣ ከማህጸኗ ውጪ የፈሰሰው ዘሩም እንደወጣ መቅረቱን ይጠቁማል። አንዳች የጋራ የሆነ ነገር ኖሯቸው እንዳትጽናናበት።

ከልጅነት እስከ ወጣትነት የምታውቀው ገለታን ነው። እያንዳንዱ ቀኗ በገለታ ትዝታ ታስሯል። የኔ የምተለው አካል የላትም። ትላንት በተባለ ቀን ከገለታ ጋር ስቃ፣ ተጫውታበታለች። ዛሬን ለቤተሰቦቿ ጉልበቷን በሥራ እያደከመች ይመሻል ይነጋል። ቀን መቁጠሪያዋ፣ ሥራዋ ሆኗል። ምግብ ማብሰል፣ ልብስ ማጠብ ወዘተ.

ቀስቶ እቆመበት እራሱን ሲያክ አይታ ገለታን አስታውሳ መተከዝ ስትጀምር፣ ምንም እንዳላጠፋ ሁሉ በሽንት ቤቱ ጀርባ የፈረሰ ግንብ ዘሎ የማይጋርደው ንጋት ውስጥ ጠፋ። ሊጡ ዳርና ዳር አፈር አለው። ከመሐል አካባቢ የሽማግሌው ቀስቶ አፍ የገባበት ስርጓዳ አለ። ቆሻሻውን ለመልቀም ትንሽ ጣረችና አሰልጅ ቢሆንባት ጭልፋ አንስታ በንዴት ሁሉን እያማሰለች ቀላቀለችው..... (ገጽ 207)

ሠናይት ቀስቶ በአፋ የነካውን የእንጀራ ሊጥ አፈር ስላየችበት ለማንሳት ሞክራ ነበር። ነገር ግን አልቻለችም፤ የገለታን ፍቅር እያሰበች ከሕይወቷ ማራቅ ስለመሰላት ሊጡን ከነአፈሩ ቀላቀለችው። ውሻ የነካው ምግብ መጣል መደፋቱን እንጂ “የምወደው ሰው ትዝታ አብሮት አለና አይጣልም” ያለችው ሰናይት አፈሩን ከሊጡ ታዋህደዋለች። እርሷ ከገለታ እንደማትለየው ሁሉ።

3.2.3 “ኩል”

...ከዛ ቀን በኋላ ነው ያ ስም ልሰጠው የማልችል ጉዳይ የገጠመኝ። ከዛ ጊዜ በኋላ ነው ውጪ ውጪ ያለኝ። አናቴ ዞረ።

ለረጅም ጊዜ ያልተለወጡ ልብሶቹ እላዬ ላይ ይንጀላጀላሉ። ያን አየሁ። ስጋዬ ችኩል ሆነ። ሴትነቴ ተቅበጠበጠች። ምን ማለቴ እንደሆነ ይገባችኋል። («ኩሳንኩስ»፣ ገጽ፣ 224-245 አጽንዖቱ የእኔ)

እንኳንስ ባል ሞቶ፣ የሚወዱትን ሰው አጥተው ይቅርና፣ አገር ሲቀይር፣ ካጠገብ ሲርቅ፣ አንዳንዴም አጠገብ እያለም እንኳን በመሃከል ጸብ ከተፈጠረ ማማር መሸቀርቀር አያሰኝም። አለምፀሐይ በታሪኩ ጅምራ እንደምትገልጸው የሚሆነውን የምትገምት፣ የገመተችው የሚሆንላት፣ ለራሷ ትንቢት የምትነግር ትንቢቷም ሲፈጸም የምታይ ናት።

በ«ኩሳንኩስ» ኩል ውስጥ ያለችው አለምፀሐይ የሞተ ባሏን ሐዘን ለመጽናናት ሁለት ዓመታት ፈጅቶባታል። ለሚወዱት ሰው ሐዘን ጥቁር መልበስ፣ የማኅበረሰባችን የሐዘን መግለጫ ነው። አለምፀሐይ “ልብሶቹ እላዬ ላይ ይንጀላጀላሉ” ስትል አንድም፣ ‘የስጋ ፈቃዴን ስለማልፈጽም ከረሃቤ የተነሳ ቆዳዬ ሰፍቶኛል (ከመክሳቷ የተነሳ)፣ በቆዳዬ መስፋት የተነሳ ደግሞ ልብሶቹ እላዬ ላይ አያምሩም፣ ይህ ከሆነበት ምክንያት አንዱ በጊዜ ስለማልቀይራቸው ነው። ለምን? እና ለማን? ብዬ ነው ልብስ የምቀይረው? ግማሽ ጎኔን አጥቼ ግማሹ እኔን የማሸሞገሙን’ ማለቷ ነው።

“እኔ” በምንለው አካላዊ ግንባታ ወደ ውስጥ በመመልከት የግል ስሜትን ብቻ በማዳመጥ ይመራል እንጂ ለውጪው ዓለም ለጋራ ኑሮ የውስጡን ያህል አይጨነቅም። በዚህም የተነሳ ከሌሎች የተለየ ይሆናል፤ በአስተሳሰብ፣ በአለባበስ፣ በአነጋገር፣ በአመጋገብ ወዘተ. እናም በሌሎች ሰዎች አይን ውስጥ ይገባል “አሷኮ...” “አሱኮ...” መባል ይመጣል። ለዚህም “እኔ” የምንለው አካል ለራሱ ለማንኛውም ጥያቄ የግሉን ምላሽ ያዘጋጃል። ለራሱ እንደጠበቃ ይቆማል። ይህንን ነው የኩሷ ሠናይት፣ “እያንዳንዱ ሰው የራሱ መከላከያ አለው። እያንዳንዱ ሰው የራሱ ሕዝብ ደህንነት አለው። እያንዳንዱ ሰው የራሱ ነጭና ቀይ ሽብር አለው” («ኩሳንኩስ» ገጽ፣ 225) በማለት የምትገልጸው።

አለምፀሐይ በደረሰባት “ቀይ”ና “ነጭ” ሽብር ለግሏ ያቆመችው የክፉ ስሜት ማርከሻ የክፍሉን (በጦርነት የሞተው ባሏ) ትዝታ ስለቀሰቀሰባት ስሜቷን ስታደምጥ ወሲብ ማድረግ መፈለገን

ተረዳች፣ የተንጀላጀለ ልብሷን ቀየረች። ቀጥሎ ምን እንደሚሆን ሳታውቅ ከቤቷ ትወጣለች። ምናልባም ቢቀናት ሴትነቷን የሚፈልግ፣ የሚቋምጥላት ወንድ ቢገጥማት የሥጋ ረሃቧን ልታስታግስ፤ ባይሆን ደግሞ እንደምታምር የሚነግራት፤ ብቻ ሴት እንደሆነች የሚያስታውሳትም ቢሆን ወንድ ፍለጋ ከቤቷ ትወጣለች።

እንዲህ በቀለለኝ ዕለት ነው በመኪና የተገጨሁት። እንዲህ አንቀሻርቅጥኝ የወጣሁ ዕለት ነው አደጋው የደረሰብኝ። ትልቁ ፖስታ ቤት አካባቢ መንገድ ስሻገር ወይይት ታክሲ ገጨኝ። አደጋ ባይመረጥም ሕይወቴ ግን አላለፈችም። ብዙ አልተጎዳሁም፣ አጥንቴ አልተሰበረም። የልብ ምቴ አልቆመም። እራስ ቅሌ አልተሰነጠቀም። መንገድ መሃል ከቆሙት ደሴቶች ዙሪያ ጥቅሙ ያልገባኝ ጨረራም ሽቦ ግን ግራ አይኔ ላይ ወጋኝ። ሆስፒታል ገብቼ ከወጣሁ በአስራአምስተኛ ቀኔ አንድ አይና ሆንኩ። ከአስራአምስት ቀን በፊት በልደታ አይን ነበረኝ። ለኪዳነምህረት አንድ አይና ሆንኩ። በፍልስፍናዬ የምጠብቀው አደጋ ነው። አዝናለሁ ይከፋኛል። ግን ምን ይጠበቅ? ቁስሎ ሲድን የላስቲክ አይን አስገባሁ። የአይን ትልቁ ውበት ለማታውቁ ልንገራችሁ። ትልቅነቴና ንጣቱ አይደለም። መርገብገቡ ነው። ሕይወት እንዳለው ስናውቅ ነው። በግራ በኩል ከርፋፋ፣ በቀኝ በኩል ቀልቃላ የሆንኩ መሰለኝ። («ኩሳንኩስ»፣ 225፣ አጽንኦቱ የእኔ)

ሊሆን የሚችለውን መገመት የማያዳግታት አለምፀሐይ “የምጠብቀው...ነው” ያለችው አደጋ ደርሷል። ባሏ ከሞተ በኋላ አልፎ አልፎ የባሏ እናት ሊጠይቋት ሲመጡ ቡላ ይዘውላት ይመጣሉ። እናት ናቸው የተጎዳች የልጃቸውን ሚስት ለመጠገን አስበው። እርሷም ልፋታቸውን መና ላለማስቀረት ሰርታ ለመብላት ታዘጋጀዋለች። ነገር ግን ሆድ ይብሳታል፤ ትከፋለች፤ ምግቡን ትተውና ወደ አልጋዋ ትሄዳለች። አልጋዋ ጋር ስትደርስ ክፍሉን ታስታውሳለች። ከሰራቸው ምግብ ይልቅ ባሏ ይናፍቃታል። ከሆድ ረሀቧ ይልቅ ባሏን የናፈቀ ገላዋ ያሳዝናታል፤ እንዲህ ሲሰማት ነው ሌላ ወንድ መፈለግ የጀመረችው።

ይህንን ወንድ የመፈለግ ሐሳቧን በመኳኳል ሐዘኗን ደብቃ ከብቸኝነት ጎጆዋ ወደ ውጪ ሰፊ ዕድል ወዳለበት ዓለም ታስባለች። ጎላ ጎላ ያሉ የነጡ ውብ አይኖች ነበሯት። እነሱን ለመኳኳል ክፍሉን የተዋወቀችው ሰሞን በገዛቸው ኩል ትኳኩላ ከቤት ትወጣለች። አለምፀሐይ 26 ዓመቷ ነው። ከዚህ በኋላ ነው አስቀድሞ የገመተችው አደጋ የሚደርስባት። በአደጋው የግራ አይኗን ታጣለች። በኋላም በቀዶ ጥገና የፕላስቲክ አይን ታሰራለች። ምንም እንኳ ሠው ሰራሽ አይን ቢኖራትም በአስራአምስት ቀን ውስጥ የአካሏ መቀየር ማንነቷ ላይም ተጽዕኖ አሳድሮባታል። ይህንንም ስሜቷን “በግራ በኩል ከርፋፋ በቀኝ በኩል ቀልቃላ የሆንኩ መሰለኝ” በማለት እራሷን ትተቻለች። በቀዶ ጥገናው የተነሳ ጉዳት የደረሰበት አካል ህክምና ቢያገኝም በሥነ ልቡና ላይ ጫና ማሳደሩ አይቀርም።

“A concern for the body within contemporary culture is manifested by organ transplants, regimes of diet, exercise, cosmetic surgery and health promotion strategies that represent narratives of self-transformation achieved through self-regulation” (Barker, 2004, 15)

እንደ Barker ገለጻ በቀድሞ ጥገና አካልን ማስዋብ ማስገባት በማንነት ላይ የሚያመጣው ለውጥ አለ። የመጣው ለውጥ ደግሞ ቀድሞ የነበረው ማንነት ላይ መሸፈቱ አይቀሬ ነው። በዚህም ምክንያት ነው ባለታሪካ አለምፀሐይ የቀደመ ማንነቷን የነቃ፤ የአሁኑን ደግሞ የፈዘዘ እንደሆነ ግራና ቀጅ እንደተለያዩባት የምትገልጸው። “የአይን ውበቱ መንጣቱ ሳይሆን መርገብገቡ ነው” (ገጽ 225) ትላለች። ከውጪ ለሚያያት ምናልባትም ሠው ሰራሽ አይን እንዳላት ላታስታውቅ ትችላለች። ቢሆንም እራሷን ግን ማታለል አትችልም፤ በፊት አይኗ ይርገባቸው ነበር፤ አሁን ግን አይርገባቸውም። የአለምፀሐይ አይን የሕይወቷ ምሳሌ ነው። ከባላ ሞት በፊት ልጅነቷን፣ የአይኗን ማማር ጨምሮ ወጣ ገባ ስትል ሠው የምትማርክ፤ ከአይኗ መጥፋት በኋላ ደግሞ አይኗን ብትኳል የማትደምቅ ለርሷ ሁሉም ነገር እንቅስቃሴ የሌለው ባዶ ኦና ሆኖባታል። የራሷን መከላከያ በራስ መተማመኗንም አጥታለች።

ቁርስ ለመብላት ሲቀመጥ እኔ ተዘጋጅቼ እስክመጣ እንደ ልጅ ፊቱን እያሸና እያዛጋ ይጠብቀኛል። ትቼው ከአውቶብስ ከመውረዱ በፊት እጄን ጎትቶ ህዝብ እያየ (ይታያችሁ በዚያ ግሬያ መሃል) ይስመዋል። ብዙ ጊዜ አይበሉባዬ ላይ እርጥበት ይሰማኛል። አንዳንድ በነገሩ ልቤ ባብቶ መንገድ ላይ ሰው እንዳይታዘበኝ አድርጌ ሳልታይ አይበሉባዬን እስማለሁ። በከንፈሮቼ መሃል ምሳሌን ብዙ ሳላሳልፍ አውጥቼ የተወልኝን የአፉን ወዝ እልሳለሁ። እንዴት ደስ እንደሚለኝ። ይህችንም ደስታዬን አብራኝ ለምትሰራ ልጅ ስነግራት ምን አለች መሰላችሁ? ከት ከት ከት። በቃ ከት ከት። ተሳስቻለሁ? ወይስ ቀንታ ነው? ወይስ ዞርባት ነው? መልሱን ፍለጋ አልባዘንኩም። ጥርሷ እንዲረግፍ ግን በልቤ ተራገምኩ። ከዚያ በኋላ ይህ ትምህርት ሆኖኝ እንዲህ እንዲህ አይነት ነገሮችን ለሰው አውርቼ አላውቅም። («ኩሳንኩስ»፣ ገጽ 223)

እነዚህ ስሜቶች ከንግግር ይልቅ በድርጊት የሚገቡ ልቧን ደስ የሚያሰኙ ድርጊቶችን አለምፀሐይ አጥታቸዋለች። እንደምትስቀዋ ልጅ ለሰው ሲነገር ግር የሚሉ፤ ለሚያጣጥማቸው ዋጋ ያላቸው የትዝታ ስንቆች ናቸው። ትዝታ ከመሆናቸው በፊትም ባላ ለርሷ ያለውን አክብሮት ባደባባይ ማሳየቱን ታደንቅለታለች። በሠው መሃል ሲስማት ምንም አያፍርም፤ አይፈራም ነበር። ይህንን መውደድ ነው በሞት ተነጥቃ ብቸኝነት የሚሰማት። የዚህ ፍቅር መጉደል ነው በአይኗ ምሳሌነት የቀረበው። የአይኗ መጥፋት የዓለሟን መቃወስ ልታየው የምትጓን ነገር አለመኖርን ይጠቁማል። እነዚህ ጉዳቶቿ ናቸው ልብሷን እንዳትቀይር ወጣ እንዳትል የሚያስቆዝሟት። እራሷን ከባላ ጋር አብራ የቀበረች ያህል ይሰማታል።

አዳም ረታ በሥነ ሕይወት ሥጋ፣ ደምና አጥንት የሆነውን አካል ከአካልም የሴቶቹን በራሳቸው ፈቃድ “እኔ እንዲህ ነኝ” ወይም በዚህ መንገድ ነው የምኖረው ያሉ ሴቶቹን በተመረጡ ሥራዎቹ ውስጥ በተደጋጋሚ አሳይቷል። በዚህም ደራሲው ሴቶቹ በአካላቸው በሚወስዱት ውሳኔና በሚመጣው ማንኛውም ጉዳይ ኃላፊነታቸውን እራሳቸው ሲወጡ በሚገባ አሳይቷል። “እኔ” የምንለው አካላዊ ግንባታ ውስጥ እያንዳንዱ ደስታ ቢሆን ሐዘን፣ ሕይወት ቢሆን ሞት ለማንኛውም ክንዋኔ “እኔ” ያለው አካል ኃላፊነቱን ይረከባል። “እኔ” የሚለውን ግንባታ ሲሰራም ከብዙ የማኅበረሰብ ልማዶች እያፈነገጠ የራሱን አጥር እያበጀ ነው “እኔ” ሚለውን አካል ማንነት የሚገነባው።

3.3 በአካል ሥግው የሆኑ ስሜቶችና ሐሳቦች

3.3.1 ከልጅቷ

በኪዳነ ወልድ ክፍሌ መዝገበ ቃላት መነሻነት ሥነ ሕይወታዊውን አካል (ሥጋ፣ ደምና አጥንት) ተጠግተው አብረው የሚኖሩ ስሜቶችና ሐሳቦችን ነው ሥግዋን ብዬ የምወስዳቸው። በአካል ሥግው የሆኑ ስሜቶችና ሐሳቦች ስንል ተጨባጭ ወይም የሚታይ ቅርጽን ለሐሳብ መስጠት ማለት ነው። በዚህ ክፍል ለትንተና ከተመረጡት ታሪኮች ቀዳሚው «ከልጅቷ» ነው።

በብቸኝነት ክር ላይ---

ሁሉ ያነጣጥራል.....

ተኮስኩ ቢል እንኳን ጎበዝ ነኝ ባይ

እስከ ሕልፈተ- ዓለም ይስታል።

ክሩ እንኳን ቢኖርም

ለተመልካች አይታይም

ከልጅቷ፣ 2001፣ ገጽ 157

ትዳር የነበራት በስም ያልተገለጸች ገጸ ባህሪ ታሪክ ማታ ሦስት ሰዓት ተኩል ጀምሮ አራት ሰዓት ላይ ያበቃል። በሰላሳ ደቂቃ ውስጥ የሀምሳ አምስት ዓመት ታሪኳን ትተርክልናለች።10፣ 9፣ 8፣ 7፣ 6፣ 5፣ 4፣ 3፣ 2፣ 1፣ 0። እኔ ባይ ነኝ ምንም። ማንም ወንድ አይፈልገኝም፤ እኔ ግን፣ «በነበረችኝ አንዲት ልብ እስከሚበቃኝ ወድጄበታለሁ.....»

(«ከልጅቷ»፣ ገጽ፣ 158) ትለናለች። ባሏንና ውሽማዋን ከእርሷ ጋር የተኙ ወንዶችን በምትችለው መጠን ታስታውሳለች።

በፊት የጨለመ ግን ብርሃንም የመሰለኝ አንድ ጊዜ ነበር። ያኔ ሁለት ሰዎች ወድጄ ነበር ...ባሌና ወዳጄ። ሁለቱም ሰዎች ጠሉኝ። ሁለት ሰዎች መውደድ መጥፎ ነው? መውደድን በአንድ ሰው መወሰን ይቻላል? ልቤ ወደ ሁለቱም ይበር ነበር («ከልጅቷ»፣ ገጽ፣ 159)።

ሰው የልቡናውን ሐሳብ ይኖራል እንጂ ለሌላ ሰው ገልጦ እኔ እንዲህ ነኝ አይልም፤ ቢልም እንኳን ስለራሱ መልካሙን ይናገራል። ይህቺ ሴት እንደሞተች ድመት ነው እራሷን የምትቆጥራት። ከመንገድ ወድቃለች። በመውደድ የኖረችባቸውን ዓመታት እንደብርሃን ዘመን ትቆጥራለች። ካለመውደድ የኖረችበትን ደግሞ በጨለማ ትመስለዋለች። አካል ይወክላል ይወክላልም። በዚህ ታሪክ የምናገኛት ባለታሪክ “መውደድን በአንድ ሰው መወሰን ይቻላል?” ስትል ትጠይቃለች። ለምን ሁለት ሰው ባንዴ? ብለን ስንጠይቅ ካንዱ የማታገኘውን ምናልባት ከሌላው ታገኝ ይሆናል።

ልጅ እንዳላት ከእርሷ ጋር መሬት አብሮ በተኛው ቦርሳ ውስጥ ያለው አልበሟ ዋቢ ነው። ከታች ወደ ላይ በምትቆጥረው ቁጥር ባደነቷን ምንምነቷን ታውቋለች። እንደ ድመት የሚሸት ገላዋን ሦስት ሰዎች ይደፍሩታል። ከወንድ ጋር ለመተኛት “እኔ ሳልወድ አልችልበትም” ትለናለች። በአካል ቅየራ ወቅት የማንነት ግንባታው ለውጥ እንደሚገጥመው እንዲሁ በመደፈርም የሥነ ልቡና ቀውስ መፈጠሩ አይቀሬ ነው። “እነዚህ ሰዎች እነማን ናቸው?” (ገጽ 159-161) እያለችም ደጋግማ ትጠይቃለች።

አካሏን እንደ ሰው ታዋራዋለች። “ሣንቲም እንደገባበት የእንጨት ባንክ ጡቴ ይጮሃል። ማህጸኔ ቅርፊት ሾኖአል” (ገጽ፣ 159)። በዚህ ንግግሯ ጡቷ ብቻ ሳይሆን ማህጸኗም በመደፈር አደጋ መድረቅ መጎዳቱን ትጠቁመናለች። ልጅ የወለደ ማህጸን ዛሬ ተጎድቷል። የጡቷ መጮህ ከዕድሜ ወይም ከብዙ መንገላታት፣ የማህጸኗ ቅርፊትነት እንደ ጡቷ ሁሉ በዕድሜ አሊያም በወንድ ዘር እጥረት ወይም መውለድ በማቆም ነጥፏል። እነዚህ በተፈጥሮ የሴት ልጅ ጸጋዎችን በቁሟ አጥታለች። “መፅኅብን ያህል ተስፋ፣ መውለድን ያህል ጸጋ አድሏታል፤ በመውለድ መዳን አለ” (ቴዎድሮስ፣ 2001፣ 53) እንዲሉ ባለታሪካ ግን ማህጸኗ ፍሬ ያፈራ ቢሆንም ዛሬ “ቅርፊት” ሆኗል። ጡቷም ወተት አይወጣውም። ምክንያቱም በዕድሜና በመደፈር አካሏ ተጎድቷል። የድህነት ትእምርት የነበረውን ጥፋት ፈጽመውበታል።

ከመሬት እንደወደቀች የተመለከቷት ይህቺ ምንድናት? የሞተች ድመት? ሶስተኛ ቀንዋ? አራተኛ ቀንዋ? ቁጫጮች እንኳ ትተዋት አልሄዱ ይሆናል። ዝንጉዎች ፀጉሮችዋ ውስጥ ይሯሯግሉ አንዱም ይተኛል፤ አንዱም ያጠጠ ጥርሥዋን ይልሳል፤ አንዱም.....(ገጽ፣ 158)

ቀደም ሲል “የሞተች ድመት” ያለቻት እራሷን ነው ብያለሁ። የደፈሯትን ወንዶች “ዝንጉዎች” ትላቸዋለች። “እነዚህ ሰዎች እነማን ናቸው?” ጥያቄዋ ውስጥ ተደጋግሞ ይመጣል። ይህም ከዚህ ቀደም የምታውቃቸውን ሰዎች ምስል ለማስታወስ ስትሞክር ነው። መንገድ ወድቃ በመገኘቷ ያውቋት የነበሩ አሁን የዘነገትን ነው “ዝንጉዎች” የምትላቸው።

ይህም ብቻ ሳይሆን “እዚህ በጀርባዬ ተኝቼ አዝናለሁ። በተገለበ ቀሚሴ ወደ ጉያዬ ንፋስ ይዘምታል። ሶስቱ ጥላዎች እየሮጡ ሔዱ። ‘ቀስ በሉ’ ልላቸው ፈለግሁ። በአካባቢዬ ያለው ነፋስ ሁሉ የሞተ መሰለኝ። እኔም ወደ መቃብራ ለመጨረሻ ጊዜ የምዘምት---” (ገጽ 162 አጽንኦቱ የእኔ) ማንነታቸውን ጠንቅቃ ባታውቅም እንደምታውቃቸው ጠርጥራለችና ሀዘኔታዋ ከዛ ስሜት የመነጨ ነው። አንዲት ሴት ከተደፈረች በኋላ እንዲህ አይነት ርህራሄ ለደፋሪዎቿ አይኖራትም። በመግቢያ የሰፈረው ግጥምም ክሩ በደሏ ነው። እንደደም ስር በውስጧ ያለ። ብቸኛ መሆን የሚፈጥረውን ስሜት ከራስ በቀር ለማንም እንደማይታይ ይጠቁማል።

3.3.2 “ሊሊ”

በዚህ ክፍል ለትንተና የመረጥኩት ታሪክ ከ«ኩሳንኩሳ» “ሊሊ” የሚለውን ነው። በአካል ሥግው ናቸው ያልኳቸውን ስሜቶችና ሐሳቦች ያሳዩልኛል ካልኳቸው ስራዎች ውስጥ የሊሊ ታሪክ ይገኛበታል።

ከዕለታት አንድ ቀን ዓይኖቼን ድንገት ስከፍት የምወደው ሰው እንደሌለ ተረዳሁ።
(«ኩሳንኩሳ»፣ 294)

ለምለም በኋላ ላይ ሊሊ የምትሆነዋ ተራኪ ሰው እንዳትወድ የሆነችበት ምክንያት በአስራ ስድስት ዓመቷ በጓደኛዋ አባት በመደፈሯ ሲሆን፤ ከዚህ በኋላም ዕጣ ፈንታዋ በሄደችበት ይሄው የመደፈር ነገር ይከተላታል። በጓደኛዋ አባት ተገዳ መደፈር የጀመረው የወሲብ ሕይወቷን፤ በዕድሜ እኩዮቿ ካልሆኑ ሰዎች ጋር ወሲብ በመፈጸም ትቀጥልበታለች። ከዚህ ሁሉ መከራ በኋላ ወደ ጣሊያን ሀገር በመሄድ አዲስ ኑሮ ትጀምራለች። ነገር ግን ያ ሀገር ቤት የገጠማት የመደፈር አደጋ እዚህም ይከተላታል። ለዚያውም በተቀነባበረ የሀገሯ ልጆች ተንኮል። ከዛ በኋላ ሰው መራቅ መሸሽ ጀመረች። ለእራሷም አብዝታ ትጨነቃች።

ራሷን ለማስተዳደር ባለገንዘብ ካገኘች አብራ ልትሆን ወስና በጎዳና መታየትን አማራጭ አድርጋ ወስዳለች። ከዚህ በኋላ ካርሎስ የተባሉ ጣሊያናዊ ወዳጅ ታገኛለች። ካርሎስ ሲተዋወቁት ለምለም ብላ ስሟን ስትነግራቸው እርሳቸው ደግሞ ሊሊ ብለው ጠሯት። ልክ እንደስሟ መቀየር ሁሉ ማንነቷም ሲቀየር እንመለከታለን። እራሷንም ትወቅሳለች “ለገንዘብ ውሻ ሆኛለሁ።...ገና ልጅ ብሆንም የልጅነት ዛሬ ታሪኬን ያጎደፈው የገንዘብ እጦት አይደለም? አዎ፣ መጀመሪያ አልነበረም” (ገጽ 299) እያለች። በኩሳንኩስ ውስጥ ያለችዋ ሊሊ በደረሰባት ተገዶ መደፈር (ሀገር ቤትም፣ ከሀገር ውጪም) የተነሳ ለማንም ሰው ሀበሻ መሆኗን መናገር አትፈልግም። ትታው የመጣችው ትዝታ እንዳይቀሰቅስባት ድምጽዋን አጥፍታ በዝምታ ነው የምትኖረው።

በደህና ቀን ሆዴን በቦሎኛና በዳቦ ሞልቼ በፍትወት ሱሴ ብነድም ወንድ ራቅሁ። አገራ የነበረኝን አመለካከት መበቀያ ያጋጠመኝ መሰለኝ። ከእናቱ ጋር እየኖርኩ ሳለሁ ልጅነቴ ፊት ተገትረው እንዳልማር በሚያልፍ ደስታ፣ አንዴ አጉኖ በሚጥል የወሲብ እስር ቤት የከተቱኝ አይደለ። በደርሳለች በደርሳለች እየፎገሩ እኔም ‘አሳፋሪ አይደለም የተፈጥሮ ነገር ነው’ በሚል ተሸውጆ ትምህርቴን ችላ ብዬ የማንም ወንድ አላቢ ሆኜ እንድቀር አድርገውኝ የለ? አልረሳም። ወደ ኋላ ያሳለፍኩትን ህይወት ሳይ በነበረኝ ሰፊ የልጅነት ጊዜ ኮሌጅ ጨርሼ ዲፕሎማ እንኳን ባገኝ፣ ብዙ ባልንደላቀቅም ቢያንስ ክብር እገዛ ነበር። አልጋ ላይ በጀርባዬ እየጣሉ በተስፋ መቁረጫ ወሬ አልገዘዝኩኝም? (294፣ አጽንኦቱ የእኔ)

“እኔ” የምትለው ማንነቷ የሚጠይቃት የወሲብ፣ የክብር ጥያቄዎች አሏት። Sartre እንደሚለው “አካል ማለት እኔ ማለት ነኝ...እኔ የራሴ አካል ነኝ” (በ Synnott የተጠቀሰ፣ 7) ከራሷ ጋር ደጋግማ መክራለች። እኔ “እንዲህ ነኝ፣ እንዲህም አይደለሁም” እያች እራሷን ትሞግታለች። ክብር ያሳጧትን ወንዶች ትጠየሩለች። የልጅነት ሕይወት ይበቃኛል ብላ ወስናለች። ለዚህ ውሳኔዋ ማስረጃም ከጣልያን ማንንም ወደማታውቅበት ካናዳ አዲስ ኑሮ ልትጀምር መሄዷ ነው። ካናዳ መጥታም የሀገሯን ሰው (ቅዱስ የተባለ) ታገኛለች። ለወንድ ግድ ስለሌላት ቸል ትለው ነበር። ከልጅነቷ ጀምሮ የምታውቀው ወሲብ ቢሰለቻትም፣ አልፎ አልፎ ደግሞ ወሲብ መፈጸም ትፈልጋለች።

እዚህ አገር ብዙ ጊዜ አጥማጆች የሚያጠምዱት ዓሣውን ማጥመድ መቻላቸውን ለማየት ብቻ ነው። እና ከያዙት በኋላ ይለቁታል። ታዲያ እስኪሞት ድረስ እየተያዘ ሲለቀቅ፣ በዚህ ሰብስ አናቱና አፉ በመንጠቆ ቋንጣ ወንፊት የሆነ ዓሣ ይታየኛል። ያ ዓሣ ለምለም ናት። (ገጽ፣ 303)

ይህ አባባሏን ስንመለከተው በተደጋጋሚ በደረሰባት ጉዳት እንደዓሣው መቁሰሏን ይጠቁመናል። ልርሳቸው ብትል እንኳ የማይረሱ ትላንትናዎቿ ባንድም በሌላ መንገድ በሐሳቧ

ይመላለሱባታል። ሥግወ ሆነዋል እና ከአካሏ ሊለዩ አይችሉም። እያንዳንዱ ስሜቷ መሠረቱ ትላንት ነውና በምንም መንገድ ክርሷ ሊርቁ አይችሉም። እንደውም ትላንትናዎቿ ሥጋ ለብሰው ግዘፍ ነስተው ዛሬም ድረስ አብረዋት ይኖራሉ። ባገኘችው አጋጣሚም ትላንትናዎቿን ልትበቀል ትፈልጋች።

ለዚህ አስረጅ የሚሆነን ሀገር ቤት በመጣች ጊዜ የልጅነት ጓደኛዋ የነበረች ሜሮን የምትባለዋል ልጅ እንኳን ደህና መጣሽ ልትላት እቤቷ መጥታ ሲጫወቱ፤ የለምለምን ቁም አለመርሳት ያሳየናል። አለመርሳት ብቻም ሳይሆን ሆን ብላ የምታደርገው ነገርም ነው። ከሀገር ቤት ሳትወጣ ከወንዶች ጋር በነበራት ግንኙነት የዕድሜ እኩዮቿ እሷ በምታደርገው በእያንዳንዷ ነገር ስቀው ተሳልቀውባታል። ሰው ሞቶ ሀዘን ቤት ልቅሶ ልትደርስ ሄዳ እንኳን ማሽሚጠጣቸውን አልተወም። እየተቀባበሉ ከሳቁባት መሃከል እቤቷ ድረስ “እንኳን ደህና መጣሽ” ልትላት የመጣችዋል ልጅ አንዷ ነበረች። ያንድ ሰፈር ልጆች ናቸው ከዚህች ልጅ ጋር ያጋጫቸው ወንድወሰን የሚባል መጀመሪያ የሜሮን በኋላ ከለምለም ጋር የሚተኛ ልጅ ። በርሱ የተነሳ ሁለቱ ተጣልተዋል።

«ተስማምቶሻል ለምለም ሙች» አለች በደከመ ድምጽ
ማመን መልካም ነው። የጠላትን መሸነፍ ማየት መልካም ነው።

«ምንም አትይ አንቺም። ወንድወሰን ደህና ነው?» ላጠቃት ነበር

እናቴ ወደ ጓዳ መግባቷን ትታ ዞር ብላ አየችኝ። ‘ምን ማለትሽ ነው’ አይነት። ሜሮን አልመለሰችልኝም አንገቷን ደፍታ ነጠላዋን ስትደባብስ ቀጠልኩ።

«ደስ የሚል ልጅ ነበር። የምትጋቡ ይመስለኝ ነበር» ጨካኝነት እንደሆነ ይገባኛል።

«ለምለም!» አለች እናቴ እንደማስጠንቀቅ እና እንደቁጣ ጮክ ብላ።

«ምነው?» አልኩ ምንም እንደማያውቅ

«ወንድዬ ሞተ» አለች ሜሮን ሁኔታችን ቢያስጨንቃት።

«ውይ! አረባክሽ ምን? ምን ሆነ?»

«ለምለም!» አለች እናቴ እንደገና

«ታሞ ነው የሞተው ከሞተ ዓመቱ» አለች ቸል ባለ አማርኛ

«ምን ሆኖ ሞተ?»

እናቴ ትታን አለፈች። (ገጽ 307)

ይህንን ይነጋገሩ እንጂ ሜሮን ከመምጣቷ በፊት ሙሉ መረጃውን ሊሊ ከእናትዋ ሰምታለች። እንዲህ በማድረግ ውስጧን ደስ ብሏታል፤ ምክንያቱም በልጅነቷ ከወንድ ጋር ባላት ግንኙነት ከሳቁባት መሃከል ሜሮን አንዷ ነበረች። የመበቀያ ጊዜና ስፍራ ነበር የምትፈልገው እቤቷ ድረስ ስተት ብላ መጥታለች። እናም በልጅነቷ ከቀለዱባት ወንዶች እኩል የሳቁባትንም ትጠላቸዋለች።

አካል እና ሥግውነት የጎዳሪና የማኅደር ዝምድና ነው ያላቸው። ያንዱ ሰው ማህበራዊ ልምድ፣ የቀለም ምርጫው፣ ግላዊ ሐሳቡ፣ ልምዱና አተያዩ ከሌላው ግለሰብ የተለየ በመሆኑ በአንዱ አካል ሥግው የሆነው በሌላው ሰው አካል መልኩን ቅርጹን እና መጠኑን ሊቀይር ይችላል (እነ Dennis፣ 2006፣ ገጽ 2)። ስለዚህ ያንዱ ሰው ልምድ ከሌላው ሰው ልምድ ይለያያል። ሊሊ ነገሮችን ባትረሳም ሜሮን ግን ትላንት እንደሳቀችባት እንኳን እረስታ ነው መምጣቷ። ያሳለፉትን ጊዜ የማስታወስ አቅማቸው እንደየልምዳቸውና እንዳሳደረባቸው ስሜት እንዲሁም ትቶት እንደሄደው ጠባሳ ትውስታቸውም ይለያያል። ይሁን እንጂ የጋራ ነገርም አላቸው ትላንት የተባለ የልጅነት ዘመንና ወንድወሰን የተባለው ጎረቤት።

3.3.3 “ልጅ”

“እትብትህን ብቻ አልቀበርኩም እዚያ። ልጅህንም ነው። ስትገረዝ የወሸላህን ቁራጭ ቀብሬአለሁ እዚያ። ጠይቅ እናትህን። አትሳቅ።” («ኩሳንኩስ»፣ ገጽ፣ 253)

ይህ የበዙ አባት ንግግር ነው። ይህንን የሚነግሩት የበዙ የልጅነት ፍቅረኛው መቅደስ ከሆላንድ አዲስ አበባ መጥታ አግብታ ልትወስደው መሆኑን ሲያውቁ እትብቱ የተቀበረባትን መሬት እንዳይረሳ አደራ ሲሰጡት ነው። መቅደስ ከመሄዷ በፊት ሳቂታና ተጨዋች ነበረች። ደንሀን (ሆላንድ) ከደረሱ በኋላ ግን እንደሀገር ቤቱ አትጫወትም ቁጥብ ሆናለች። በዙ ይህንን ነገር አስተውሏል። ምናልባት እኔ መቅደስን ያየሁበት መንገድ ስህተት ይሆናል ብሎ እራሱን እየወቀሰ ነገሩን ችላ ማለት ጀምሯል። ከተማዋን ለመደ፤ የሀገሩን ሰዎች ተዋወቀ፤ በሰላም ወጥቶ ይገባል። መቅደስ አሁንም ሳቂ ቁጥብ ነው። የተለወጠ አንዳች ነገር የለም።

ነገር ግን በዙ ይህንን ሰላማቸውን የሚያደፈርስ ሹክሹታ መስማት ጀምሯል። ምናልባት የጸባይ ለውጧ የመጣው ከሚወራው ወሬ ይሆን እንዴት? እያለ ያሰላስላል። የታመመ ሰው ለመጠየቅ ሆስፒታል ሄዶ ሁለት ሰዎች በጥያቄ ያጣድፉት ጀመር። ታማሚው ሳይቀር ይጠይቀዋል።

«አንተ ባለቤትህ መቅደስ አቅለስያን ታውቃት ይሆን?» አለ

«ማን ናት አቅለስያ?» አልኩ

...ማታ ቤት እንደገባሁ መቅደስ ወደ ተኛቸውት ሄጄ የሆንኩትን ነገርኳት።

«አቅለስያን አውቃለሁ» አለችኝ

«ለምን ባህሬን እንደነበርሽ አልነገርሽኝም?»

«ምን ያደርግልሃል? ብነግርህ ባልነግርህ ምን ትለውጣህ? ባልሄድስ ኖሮ? ምኑ ደስ የሚል ነገር አለው? ላስታውሰውም አልፈልግም»

...«ነገሪኝ ሰው ስላሽሟጠጠኝ ነው»

...«ሴተኛ አዳሪ ነበርሽ» አሉ

«ምን?» አለች ከተጋደመችበት ቀና ብላ።

...ያገራ ልጅ ዝተት ለብሶ አልደፈረኝም ።...ያገራ ወንድ ናፈቀኝ።...ሌላ ነገር ሳይሆን አፋቸውና ተረባቸው ናፈቀኝ። አረብ አገር እንዲህ አይታሰብም። አንገትህን ደፍተህ ነው። ስንት ልጆች እራሳቸውን እንደገደሉ ታውቃለህ?...እንዳንሰማ አድርገው ስለሚቆጥሩት ነው እንጂ ይደፈራሉ።...ተደፍራ አላውቅም። የአበሻ ሴቶች ለሚያውቃቸው ሂያድ ናቸው ግን መደፈር አይወዱም።...የሚንቀኝ የሚጠላኝ ሲደፍረኝ እሱ ሌላ ነው አለችና አተኩራ በዝምታ አየችኝ። 'ተደፍራአለሁ' ልትል መሰለኝ።

«ሽርሙጣ አልነበርኩም። እመነኝ። ተገርጄአለሁ። ገረድ መሆኔ ሳይሆን አብሮት መክት መከራ ይመጣል። ምን ብዬ ልንገርህ?» (257-259 አጽንኦቱ የእኔ)

መቅደስ በበዙ ጥያቄ ተደናግጧለች፤ ሌላስ ምን ሰምቶ ይሆን ብላ ትላንትና የደረሰባትን መከራና ግፍ ታሰላስላለች። “ተደፍራ አላውቅም” ትብል እንጂ እንደሀገሯ ልጆች እሷም ሳትደፈር አትቀርም። ይህንን የሚጠቁሙ የመቅደስ ስሜቶች አሉ። “እመነኝ” የሚል ተማጽኖዋ ውስጥ ካላመናት ትላንት ማንም የደፈራትን ሴት እርሱ ባል ሊሆናት አይፈልግም፤ ለዚያውም ወሬውን ከሰው ሰምቶ። ስለዚህ ያላት አማራጭ እንዲያምናት መማጸን ነው። አፍ አውጥታ ‘አዎ ተደፍራአለሁ’ ባትለውም “የሚንቀኝ የሚጠላኝ ሲደፍረኝ እሱ ሌላ ነው” የሚለው ንግግሯ መደፈሯን ይጠቁማል።

በዚህ ብቻ አያበቃም፤ ሀገር ቤት እያለች ሳቂታ የነበረችው ልጅ ሳቅ መራቅ፤ ከሰው መሸሽ፤ ለብቻዋ ስትሆን ማልቀስ በእነዚህና መሰል ስሜቶቿ ልታስታውስ የማትፈልገው ነገር እንዳለ ይጠቁማሉ። በግርድና መኖሯን አምናለች፤ ቢሆንም የማይነገር ነገር መሆኑን ስትገልጽለት፤ አስቸጋሪ ሕይወት ማሳለፏን ተረድቶ ተደፍራ ቢሆን እንኳ ኃላፊነት እንዳለበት ተሰምቶት መቆጫት ጀምሯል። የሰው ወሬ ሰምቶ ብቻ፤ “አንቺ እኮ እንደዚህ ነሽ” አላላትም። ጠየቃት

አስረዳቸው ተግባቡ። ነገር ግን አረብ ሀገር እያለች አልደላትም፤ ኑሮዋ አስመርሯታል በዛሬ ኑሮዋ ላይ ተጽእኖ አሳድሯል። የመቅደስ መደፈር የእርሱም ውርደት እንደሆነ ያስባል። ወሬውን የነገሩት ሰዎች ግን እንደ ሀገር ልጅነታቸው እንኳን ሲቆረቆሩላት ሳይሆን ሰላም የሰፈነበት ትዳሩን ለማደፍረስ እየጣሩ መሆናቸውን አውቆ አላማቸውን አክሽኖባቸዋል።

መቅደስ ለምን ጨዋታዋን ሳቋን ደስተኝነቷን አጣች? ብለን ስናስብ መደፈሯ ማንነቷን አደጋ ላይ እንደጣለው እንረዳለን። አጠገቧ ያሉትን ወንዶች ትታ ባል ፍለጋስ ሀገር ቤት ምን አመጣት? ብለን ስንጠይቅ፤ እዛ ያሉትማ የት ምን ስታደርግ እንደነበረ ስለሚያውቁ (የሰው ቤት ሰራተኛ ስለነበረች) ይንቋታል። ስለዚህ በልጅነቷ ታውቀው የነበረውን በዙን ብታገባ ስለሷ የሚያውቀው አንዳች ነገር ባለመኖሩ የተሻለ ባል እንደሚሆን አስባ ነው። የመቅደስ መደፈር እናቷን በጭንቀት እንዲሞቱ አድርጓቸዋል። «ከዚህ አገር የማይሻል የለም» (ገጽ 250) ብለው የሸፏት ወላጅ እናቷ፤ በዙ ስለመቅደስ ሊጠይቃቸው ቤታቸው በሄደ ጊዜ «ሁሉ ነገር ትርጉም የለውም ልጄ» (ገጽ 251) በማለት ተስፋ በቆረጠ ስሜት ተናግረዋል። መቅደስ የደረሰባትን ችግር ለእናቷ ነግራቸዋለች። ይንንም በመናገሯ እናቷን በሐሳብ እንዲብስከሰኩ አድርጓቸዋል። ህመም የሆነባቸው ይኸው ጉዳይ ነው። ብሎም ለሞት ያበቃቸው የእርሷ መደፈር እንደሆነ መቅደስ ሀገር ቤት መጥታ የእናቷን መሞት ከሰማች በኋላ እንዲህ በሚለው ለቅሶዋ መረዳት ይቻላል።

‘እኔ ነኝ የገደልኩሽ!’

‘እማማ እኔ ነኝ ሐጢያተኛዋ!’

‘ተቃጥዬ ያቃጠልኩሽ!’ (ገጽ፣ 265)

ከማግባቷ በፊት ያለው ህይወቷን ባሰበችው ቁጥር ስቃይዋ ያይላል። ከበዙ ጋር ከተጋቡም በኋላ ቢሆን ጭንቀቷ አለቀቃትም። በመደፈሯ የደረሰባትን የመንፈስ ስብራት ባሰበችው ቁጥር እረፍት የላትም። እንደሌሎቹ ጓደኞቿ እራሷን ከፎቅ ያልወረወረችው የደረሰባትን ችግር ለእናቷ በመገገሯ ስለተነፈሰችው ቀሷት እንጂ የእርሷም እጣ ፈንታ ይኸው ይሆን ነበር። ይህንን ህመሟን የተጋሯት እናቷን በመሞት ያጣቻቸው የእርሷን መደፈር ከሰሙ በኋላ ባደረገባቸው ስቃይ ነው ብላ ታስባለች። ለዚህም ነው “ተቃጥዬ ያቃጠልኩሽ” ማለቷ።

3.3.4 “ሻሽ”

ይህ በ«ኩሳንኩስ» ውስጥ የምናገኘው ታሪክ ነው። ባለታሪካ ተዋቦች፣ ሳባና ዳግማዊት ከሚባሉ ጓደኞቿ ጋር ወደ ኬንያ ተሰደው ከቆዩ በኋላ ተዋቦች ሞንትሪያል ትገባለች። ኬንያ በስደት ላይ እያሉ እሷ እቤት ስትውል እነሱ ከወንዶች ጋር እየተኙ ገንዘብ ያመጣሉ። በኛ ምክንያት ነው ካገር የወጣሽ ስለዚህ ኃላፊነቱን እንወስዳለን። «እኛ ጎትተን እንዳመጣንሽ እኛው እንደረጋታለን እንጂ። አይመስልሽም ተዋቡ» ይሏት ነበር ጓደኞቿ (ገጽ፣ 318)። እሷን እቤት ትተው እነርሱ ከወንዶች ጋር ተኝተው በሚያመጡት ገንዘብ ተዋቦች ለሦስቱም ምግብ ትሰራለች። ዘወትር ብቻዋን ስትሆን ታለቅሳለች ወጧን የምታበስለው በእንባዋ ጭምር ነው። ሥጋቸውን ሸጠው ሆዲን የሚሞሉላትን ጓደኞቿን አምላክ እንዳይረሳቸው ከዚህ የመከራ ኑሮ እንዲገላግላቸው ዘወትር ትጸልያለች።

ተዋቦች ሞንትሪያል ከገባች በኋላ ሳባ መሞቷንና ዳግማዊት ወደ ሀገር ቤት መመለሷን ሰማች። በኑሮዋ ብዙም ደስተኛ አይደለችም። ሁሉም ነገር የፋክክር እንደሆነ ታስባለች ጓደኞቿን አለመርዳቷ ያንገባቸዋል ይበልጥ የሚቆጫት ደግሞ ልጅ ሳትወልድ ሰላሳ አምስት ዓመት ስለሆናት ነው። የልጅነት ጊዜዋን ትናፍቃለች።

...አዲስ አበባ እያለች እንኳን ልታገባቸው ቀርቶ፣ ልታናግራቸው የናቀቻቸው ወንዶች በህሊናዋ ይመጣሉ። ቀጠሮ ያበላሽቸዋቸው፣ ከቅልጤ ጓደኞቿ ጋር ሆና ያሾፈችባቸው ‘ጤይባዎች’። በተለይ የኢዩኤልን ነገር ስታስብ አንጅቷ ራሱን ይጠላል። (ገጽ፣ 317)

እነዚህ ያለፉ ትዝታዎቿን በማሰላሰል መዋልና ማደር ኑሮዋ ሆኗል። ኢዩኤል አዲስ አበባ እያለች አብራው እንድትሆን ዳር ዳር ቢልም ልቡ ሌላ ሴት ጋር ነው ብላ ስለምታስብ ችላ ትለው ነበር (አሁን ዶክተር ነው በዚህ አትቀናም)። ኢዩኤል በወዳጅነታቸው ስጦታ ሻሽ ሰጥቷታል። ሞንትሪያል ብርዱ ሲያስቸግራት ይህንን ሻሽዋን ታስራለች። የእድሜዋ መግፋት ሲያሳስባት የናቀቻቸውን ወንዶች ትናፍቃለች። ሻሹ ኢዩኤልን፣ ኢዩኤል ልጅነቷን ወዘተ. አንዱ ትዝታ ሌላውን እየጎተተ ወደ ትላንት ትመላለሳለች። ሥራ፣ ትምህርት እና እሁድ ጠዋት ቤተክርስቲያን ትሄዳለች፤ በቃ ሌላ የምትሄድበት የላትም።

አንድ ቀን መኪናዋ ተበላሽቶባት መንገድ ላይ እንደቆመች አንድ ሰው ታክሲ እየነዳ አልፏት ከሄደ በኋላ ወደ ኋላ ተመልሶ «እህቴ ልርዳሽ» አላት። አማራጭ ስላልነበራት ተስማማች። አበሻ እንደሆንኩ እንዴት አወቀ እያለች እራሷን ጠየቀች። በዚህ እርዳታው ጓደኝነት ይጀምራሉ። ሰው እርቧት እንደነበር ያስታውቃል። አፍን በፈቱበት ቋንቋ የሚያናግር ሰው ሲገኝ አይጠላም። ለዛውም በችግር ሰዓት። ተዋቦች በስደት ከሀገሯ ከወጣች በኋላ ለአለባበሷ

እምብዛም አትጨነቅም። የእርሷ ሐሳብ የዕድሜዋ መገስገስ ነው። ሴት ልጅ “ሰላሳን ፈሪ” ትባላለች። በተለይም ልጅ ካልወለደች (እንደ ተዋቡ መውለድ የምትፈልግ ከሆነ) ይጨነቃታል። ብዙ ጊዜም ሴቶች ትክክለኛ ዕድሜአቸውን አይናገሩም ይባላል። ዕድሜዋ ከሰላሳ በላይ ከሆነች ፈላጊ የለኝም ብላ ታስባለች። ተዋቦችም የሚቆጫት ፍሬ ሳታፈራ ዕድሜዋ ሰላሳ አምስት መድረሱ ነው። በልጅነቷ የተጠየፈቻቸውን የሚያስናፍቃት።

የልጅነት ጓደኞቿ ሳባና ዳግማዊትን፣ እንደቀልድ የሻሽ ስጦታ የሰጣትና ትዝታውን አብራ የምታስርለት ኢዩኤል፣ ሀገር ቤት ያለች እህቷ፣ የዕድሜዋ መግፋት፣ ልጅ አለመውለዷ እና ሌሎችም ሐሳቦቿና ስሜቶቿ ኑሮዋን በግዴታሽነት እንድትመራ አድርገዋታል። በዚህ ተስፋ አስቆራጭ ስሜት ውስጥ ሆና መኪናዋ ይበላሽባታል። በዚህ ንዴቷ መሃል ነበር የጓጓጉል (ደምሰው) እጆች ወደ እርሷ የተዘረጉት።

ያላአንዳች ማመንታት ስትቀበለውም ምክንያቷ ቀደም ሲል የተዘረዘሩት ግሳንግሶችን ለመርሳት፣ ከማትፈልገው ትላንት ለማምለጥ ነው። ብዙም ሰው አታውቅም። ይህንን ጥላ የሚገና ሲገኝ ማን አይኑን ያሻል? ከወንድ ጋር ከተኛች ብዙ ጊዜዋ ነው። ጓጓጉል ደግሞ ባይኑ ሲከተላት ሦስት ዓመት ሞልቶታል። ቀልቡን የሳበው ነገር ደግሞ ሽብ የምታደርገው ሻሽ ነበር። እናም አሁን በእጁ ገብታለች፤ መኪናዋ በብርድ መንገድ ላይ ተበላሽታባት እረድቷታል። እርሷም ለውለታው ስትል እቤቷ ቡና ጋበዘችው፤ ምንም አልተግደረደረም። እርሱም ሻሽ ስጦታ ሰጣት። ሻሽ ስለሰጣት ልታመሰግነው ጉንጨን ለመሳም ተጠጋችው። ይህ መቀራረብ የእርሱን ናፍቆት ከእርሷ ረሃብ አጋጭቶ ከንፈሮቻቸው ተገናኘ። ከዛ በኋላ በብርሃን ፍጥነት ካልጋዋ ላይ ጣላት።

ረባም አልረባ፣ ሻከረም አልሻከረም። የሰው የቆዳ ሙቀት ሲነካት.....ቆመም አመለመለ ውስጧ ስጋ ሲሰገሰግ.....ያኔ የረሃቧ ጥልቀት ገባት። አንጀቷ ወደ ውስጥ ተሰበሰበ። ድሮ እየተቅለሰለሰ በጥጋብ ይሸሽ የነበረ ዳሌዋ የራሱ አንጎል እንዳለው፣ በራሱ ፈቃድ ሲነቃነቅ.....ማሕፀኗ ጓጓጉልን ሊውጥ ሲከፈት.....እንዲህም ሆና ትክክል ትሁን አትሁን እያሰበች ነበር

እሁድ ጠዋት ቤተክርስቲያን መሄድ አልቻለችም።

...እንደጠበቀችው ከጴንጤ ጓደኞቿ አንዷ ስልክ ደወለች።

«አንቺ ጠብቀንሽ አንድ በጣም አሪፍ ሰባኪ ከዋሽንግተን መጥቶ አመለጠሽ»

(ቢመችሽ ልታወጧው)

«...ቆይ አንቺ የሰማሁት እውነት ነው?»

(የማትሰሙት ነገር አለ?)

...

«ንጉሥ የሚባል ሰው ታውቁያለሽ? ደግሞ ክርስቲያን ያልሆነ»

(ሃይማኖተኛ ናችሁ ወይስ የስላላ ድርጅት)

«አዎ ምነው?»

«አንቺ ባለትዳር ነው»

(ባለትዳሩን ሁሉ ከባችሁ ትነፉት የለ)

«ሄድሽ ዛሬ ቤተክርስቲያን?» አላት

...

«ትዳር እያለህ ለምን እ.....ሃጢያት የሰራሁ መሰለኝ» አለችው

«...ከሚስቴ ብለያይም ወገኔ ናት አይደል። ቢሞትም ልጅ ወልዳልኛለች፤ እግዜር አይወደውም ብዘነጋት ከአፌ ነጥቁ አንድ ጉርሻ 'እንኪ እህቴ' ብላት ሚካኤል አይከፋብኝም...»
(«ኩሳንኩስ»፣ 331-334)

ተዋበች ትዳር ካለው ሰው ጋር ተኝታለች፤ ከፈጣሪ መጣላት አትፈልግም ግን ልጅ መውለድ ትፈልጋለች። ሌሎቹም ከባለትዳር ጋር እንደሚተኙ ታውቃለች፤ ቢሆንም ነጻ፤ ብቸኛ ስለመሰላት እርሷም አድርጋዋለች ለጥያቄዋ ምላሽ ስለሰጣት አልዋሽኝም ብላ አስባ ልታቅፈው ተጠጋችው። ምንም እንኳን ጓደኞቿን ብትፈራም እንደእስከዛሬው ብቻዋን መሆን አትፈልግም። ማንም ምንም ቢላት የሚመጣውን ለመቀበል ዝግጁ ናት።

...የጻፍኳቸው ልቦለዶች ከግለሰብ ነው የሚነሱት። የዛን የግለሰብ ህይወት ነው የሚከተሉት እና ብዙ ጊዜ እነዚህ ግለሰቦች...በሚሰሩት...ስራ ውስጥ...ፍላጎታቸውን በሚያድኑበት ወቅት...የሚጋጩት ማኅበራዊ እሴት ይኖራል። ሃይማኖትም ሊሆን ይችላል፤ (political philosophy) ሊሆን ይችላል። የፈለገው አይነት ነገር ሊሆን ይችላል። ግን እነዚህን ሰዎች በማኅበረሰቡ ባህር ውስጥ በሚዋኙበት ጊዜ ምን አይነት “identity” መርጠውም ይሁን ተገደው ይዘው እንደሚወጡ ነው የማሳየው። (አዳም ረታ፣ በሽገር ኤፍ ኤም 102.1 ሐምሌ 23 ቀን 2003 ዓ.ም የተላለፈ)

ደራሲው “የሚጋጩት ማኅበራዊ እሴት ይኖራል” እንዳለው፤ የማኅበረሰቡን ደንብ እየጣሱ የራሳቸውን ደንብ ይሠራሉ። በዚህ ታሪክ የምናገኛት ተዋበች የ“እኔ” ያለችውን ኑሮ ኬንያ በስደት ኖራለች፤ እዚህ አጠገቧ ላሉ ‘አማኝ’ ነን ባዮች ከማኅበራቸው እንዳያገሏት የሚያደርጉትን ብታውቅም ያደረገችውን ላለመንገር ወስናለች፤ ከእነርሱ ነውሯን ደብቃለች።

እነዚህንና ተጨማሪ ሐሳቦቿን በውስጧ አግዘፋ ሥጋ አልብሳ ህያው አድርጋቸዋለች። የእርሷ ቤተክርስቲያን፣ ጓደኛ እራስዋ ናት። አሁን ደግሞ ጓንጉልን አግኝታለች። በዚህም የራሷን ኑሮ ለመምራት ወስናለች።

ምዕራፍ አራት፣ ማጠቃለያ

ይህ ጥናት ዓላማው አድርጎ የተነሳው አለንጋና ምስርና ይወስዳል መንገድ ያመጣል መንገድ መድበሎች ውስጥ በተመረጡ ቴክኖሎጂዎች ማሳያነት የአካልን ሥግውነት ተንትኖ ማሳየት ነው። በዚህም መሠረት በምዕራፍ ሁለት እና በምዕራፍ ሦስት እነዚህን ዓላማዎች ለማሳካት ሞክራለሁ።

ከአለንጋና ምስር «ከልጅቷ»፣ «ያ ሐመልማል» እና «ጭጎላ ወደ ፊት ወደ ኋላ»፣ ከይወስዳል መንገድ ያመጣ መንገድ «ኩሳንኩስ» እና «አሕዛብ ማድ ቤት በር ላይ» በእነዚህ ልብወለዶች ውስጥ ያሉ ሴት ገጸ ባህርያት በአካላቸው አንድም ተገደው፣ አንድም ወደው የፈጸሙት ወሲብ በስተመጨረሻ ክፉ ትዝታና ጸጸት፣ የጋራ ጉዳያቸው ሆኗል። ምናልባት የአዳም ረታ ሥራዎች ላይ ላዩን ስናነባቸው ሴቶቹ ለወሲብ ብቻ እንደተፈጠሩ አድርገን እንድንወስድ ሊያሳስቡን ይችሉ ይሆናል። ዳሩ ግን ጠልቆ ለመረመረ “[ሴት] መፅናትን ያህል ተስፋ፣ መውለድን ያህል ጸጋ አድሏታል፤ በመውለድ መዳን አለ” እንዲሉ (ቴዎድሮስ ገብሬ፣ 2001፣ ገጽ፣ 53) በታሪኮቹ ውስጥ ያሉት ሴቶችም ልጆች መውለዳቸው ይነገረናል። ይህም ሕይወትን የማስቀጠያ መንገድ ነው።

ማኅበረሰብ አካልን ይገነባል ይህንን የተገነባውን አካል አፍርሰው የ“እኔ” ያሉትን አካል የሚገነቡ ገጸ ባህርያትን ደራሲው በሥነ ጽሑፍ ሥራዎቹ ፈጥሯል። የባህል ጥናትም ለእንደዚህ አይነት “ዘመነኛ” የሥነ ጽሑፍ ሥራዎች ስፍራን ይሰጣል። በ“እኔ”ም ሆነ በማኅበረሰብ የአካል ግንባታ አካልን እንደ ዋሻ መጠለያ የሚያደርጉ ሥግዋን ሐሳቦችና ስሜቶችም ይፈጠራሉ። ለትንተና በተመረጡት ልብወለዶች ውስጥ ሴቶቹ ገጸ ባህርያት በሙሉ ማለት ይቻላል፤ ያለፈው ጊዜ ትዝታ ዛሬአቸውን እንዳይኖሩት አድርጓቸዋል።

በተጨማሪም ሴቶቹ ከትዳር ውጪ ከሌሎች ወንዶች ጋር ይተኛሉ፤ ‘ይህ ለምን ይሆናል?’ ብለን ስንጠየቅ የብዙ ትዳሮች መፍረስም ስለወሲብ በግልጽ መነጋገር አለመቻል መሆኑን ይጠቁማሉ። የሴቶቹን አካል እንደ ቴክኖሎጂ ወስጄ በተነተንኩበት ክፍል ከ«ኩሳንኩስ» የሻሻ ተዋቦች ውጪ ያሉት ገጸ ባህርያት የሴት ጓደኞች እንኳን የላቸውም። የልባቸውን፣ ብሶታቸውን፣ ስሜታቸውን፣ ሐሳቦቻቸውን የሚያጋሩት። ከዚህ ጋር በተያያዘ የልጅነት ዘመናቸውን ናፋቂ ይሁኑ እንጂ ልጅነታቸውን የኖሩ ሴት ህጻናት በሥራዎቹ አንመለከትም።

ሴቶቹ በታሪካቸው መጨረሻ ለፈጣሪ አቤት ማለታቸው የጋራ ጠባያቸው ነው። አዳም ለፈጣሪያቸው አቤቱታ አቅርበው እንዲያበቁ ብቻ ያሰበ አይመስለኝም። በስራዎቹ ውስጥ በብዛት ወንዶች ህጻናትን እንጂ ሴቶችን አናገኝም። ምናልባትም አዳም ሴቶቹ ከሚደርስባቸው የስሜትና የሐሳብ ጫና ለማላቀቅ በማሰብ ይሆናል በኮረዳነት እድሜ የሚቀርጻቸው። ይህንን የ“እኔ” ያሉትን የአካል ግንባታ ማሳበረሰቡ “ያነወራቸውን” ድርጊቶች ከፈጸሙ በኋላ ነው ኃጢአትን ወደ ማንጻት ንስሃ የሚጓዙት። ደራሲው የሴቶች የወሲብ ጥያቄዎች ማሳበረሰቡ የገነባውን አካል በሚያፈርስ ሁኔታ ያነሳል። በተለይም ለትንተና በተመረጡ ታሪኮች ውስጥ የመጡ ሴቶች ግማሾቹ በሚደርስባቸው የአካልና የስሜት መጎዳት፣ በልጅነት ናፍቆት መስቃያቸውን እንደርስበታለን። በዚህም የተነሳ ሴቶች በአካላቸው በገዛ ፈቃዳቸው እንዲመሩ በሥነ ጽሑፍ ሥራዎቹ ተደጋግመው ታይተዋል። አካል ከሥነ ሕይወት በተጨማሪ ማሳበረሰብ እንደየአኗኗር ልምዱና ሥርዓቱ የሚገነባው ቢሆንም ደራሲው ግን የሴቶቹን የወሲብ ጥያቄ በአካላቸው እንዲያዙና ነጻ እንዲሆኑ መፈለጉን ይህ ጥናት ይጠቁማል። ባጠቃላይ የደራሲው ልቦለዶች በሌሎች ዲስፕሊኖችም ሊጠኑ ይችላሉ።

ዋቢ ጽሑፎች

መላዛ ገብሩ። “ወሲባዊ ፍንገጣ በምዕተ ዓመቱ መባቻ በታተሙ አምስት የአማርኛ ድርሰቶች ውስጥ።” የማስተርስ ዲግሪ ማሟያ፣ የአማርኛ ቋንቋ፣ ሥነ ጽሑፍና ፎክሎር ትምህርት ክፍል፣ አዲስ አበባ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 2005 ዓ.ም ።

ቴዎድሮስ ገብሬ። በይነ-ዲሲፕሊናዊ የሥነ ጽሑፍ ንባብ፣ አዲስ አበባ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ፕሬስ፣ 2001 ዓ.ም ።

አዳም ረታ። አለንጋና ምስር፣ አዲስ አበባ፣ ፋር-ኢስት ማተሚያ ቤት፣ 2001 ዓ.ም።

። ይወስዳል መንገድ ያመጣል መንገድ፣ አዲስ አበባ፣ ሮፕቦት ማተሚያ ቤት፣ 2003 ዓ.ም።

ኪዳነ ወልድ ክፍሌ። መጽሐፈ ሰዋሰው ወግስ ወመዘገበ ቃላት ሐዲስ፣ አዲስ አበባ፣ አርቲስቲክ ማተሚያ ቤት፣ 1948 ዓ.ም ።

ዘሪሁን አስፋው። “መልክዐሴት በአማርኛ አጭር ልቦለዶች በሦስት ደራስያን ስራዎች ናሙናነት።” ለዘጠነኛው የቋንቋ ጥናት ተቋም አመታዊ ጉባዔ የቀረበ፣ ያልታተመ፣ 1988 ዓ.ም ።

የ መረቅ መጽሐፍ ምረቃ። አዘጋጅ ተስፋዬ ወልደ ዮሐንስ እና አቤን ፊልም ፕሮግራሽን። መስከረም 25 ቀን 2007 ዓ.ም። ቪዲዮ።

የኢትዮጵያ ቋንቋዎች ጥናትና ምርምር ማዕከል። አማርኛ መዘገበ ቃላት። አዲስ አበባ፣ አርቲስቲክ ማተሚያ ቤት፣ 1993 ዓ.ም ።

“የጨዋታ ፕሮግራም።” የጨዋታ እንግዳ። በተፈሪ ዓለሙ። ሸገር ኤፍ ኤም 102.1፣ አዲስ አበባ፣ ሐምሌ 23 ቀን 2003 ዓ.ም። በሬዲዮ የተላለፈ።

ዮናስ አድማሱ። “አስረኛንኩዋ?` ሀዲስ አለማዬሁና የማኅበራዊ ሂስ ስልታቸው።” የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ ጽሑፍ መጽሔት። ቅፅ 1፣ ቁጥር 10፣ ገጽ 77-119፣ 1992 ዓ.ም።

ደስታ ተክለ ወልድ። ዐዲስ ያማርኛ መዘገበ ቃላት። አዲስ አበባ፣ አርቲስቲክ ማተሚያ ቤት፣ 1970 ዓ.ም ።

- Barker, Chris. The Sage Dictionary of Cultural Studies. London: Sage Publications, 2004.
- Brook-rose, Christine. "Woman as a Semiotic Object". The Female Body in Western Culture: Semiotic. Vol. 6, No. 1/2, pp. 9-20, 1985.
- Canto, Monique and Goldhammer Arthur. "The Politics of Women's Bodies Reflections on Plato". The Female Body in Western Culture: Semiotic. Vol. 6, No. 1/2, pp. 275-289, 1985.
- Cavallaro, Dani. Critical and Cultural Theory: Thematic Variations. London and New Brunswick: Athlone Press, 2007.
- Cohen, A William. Embodied. Victorian Literature and the Senses. Minneapolis London, University of Minnesota Press, 2009.
- Culler, Jonathan. Introduction to Literary Theory: A Very Short Introduction. New York: Oxford University Press, 1997.
- Easthope, Antony. Literary in to Cultural Studies. London: Routledge, 1991.
- Jenks, Chris. Culture: Key Ideas. London and New York: Routledge, 1993.
- Johnson, Richard. Ed. The Practice of Cultural Studies. London, Thousand Oaks and New Delhi: Sage Publications, 2004.
- Lindblom, Jessica. Minding the Body: Interacting Socially through Embodied Action. Linköping University Press, 2007.
- Shilling, chris. The Body Social Theory: Theory Culture & Society. London. New Bure Park. New Delhi. Sage Publications, 1993.
- Suleiman, Rubin Susan. "(Re) Writing the Body: the Politics and Poetics of Female Eroticism". The Female Body in Western Culture: Semiotic . Vol. 6, No. 1/2., pp. 43-65, 1985.

Synnott, Anthony. The Body Social: Symbolism, Self and Society. London and New York: Rutledge, 1993.

Waskul, D. Dennis and Vannini Phillip. Body/Embodiment: Symbolic Interaction and the Sociology of the Body. Burlington: Ashgate, 2006.